

תורה אור • פרשת שמות • מאמר 1

ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב...

”ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב”

שתי הירידות למצרים, המתוארות בפרשיות ויגש ושמות, הן שני שלבים שבהם חכמתו של ה' מתלבשת בבריאה: תחילה בעולמות הנסתרים של "מחשבתו", ואחר כך בעולמות הגלויים של "דיבורו". הגלות היא הזמן שבו אור זה נסתר, אך העמל בבירור הלכות התורה בגלות ממשיך את שמו הגדול, וככל שהחשכה מתארכת, כך גדולה יותר ההתגלות של פנימיות התורה שבאה בעקבותיה.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

/likuteitorah.com/he/torah-ohr/shemos/1

הנקודה

שתי הירידות למצרים, המתוארות בפרשיות ויגש ושמות, הן שני שלבים שבהם חכמתו של ה' מתלבשת בבריאה: תחילה בעולמות הנסתרים של "מחשבתו", ואחר כך בעולמות הגלויים של "דיבורו". הגלות היא הזמן שבו אור זה נסתר, אך העמל בכירור הלכות התורה בגלות ממשיך את שמו הגדול, וככל שהחשכה מתארכת, כך גדולה יותר ההתגלות של פנימיות התורה שבאה בעקבותיה.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

המאמר שואל מדוע התורה מספרת פעמיים על ירידת משפחת יעקב למצרים, ומדוע בפרשת ויגש נמנה יעקב בין "בני ישראל", ואילו בפרשת שמות נאמר שהם באו "עם יעקב". הפעלים הכפולים מצביעים על שתי ירידות ועל שתי עליות, כשהעלייה השנייה היא הגאולה הסופית. כשם שהעבודה בחומר ובלבנים במצרים הובילה למתן תורה הגלויה, כך העמל בכירור ההלכה (ליבון הלכתא) בגלות זו מוביל להתגלות פנימיות התורה. נשמה מוגבלת יכולה לקבל את תענוגו האינסופי של ה' רק באמצעות התורה, שמקורה בחכמה; המשנה, הברייתות וההלכות נושאות חכמה זו במידות שונות, ובאמצעות התורה והמצוות ממשיכים ישראל את שמו הגדול. לאחר מכן מוסברות שתי הירידות: חכמה, הנקראת ישראל, נמשכת כיעקב, תחילה אל העולמות הנסתרים (מחשבה) ולאחר מכן אל העולמות הגלויים (דיבור). בגלות אור זה נסתר, ולכן "אותותינו לא ראינו", אף שההשגחה לעולם אינה נפסקת. לבסוף, ישראל סבא וישראל זוטא מסבירים מדוע בפרשת ויגש יעקב הוא "בן" של ישראל, ואילו בפרשת שמות הוא "אח".

מבנה

1	השאלה: שתי ירידות למצרים	11-3
	התורה חוזרת ומתארת את הירידה למצרים, בשינויים קטנים. הפעלים הכפולים מצביעים על שתי ירידות ועל שתי עליות, כשהעלייה השנייה היא הגאולה הסופית.	
2	מטרת הגלות: מסיני אל התורה הפנימית	4-7
	כשם שהשעבוד במצרים הוביל למתן תורה, כך העמל בלימוד התורה בגלות, שהזוהר דורש אותו בעבודת מצרים, מוביל להתגלות פנימיות התורה.	
3	תענוג הנשמה והתורה	8-11
	הנשמה יורדת כדי להגיע לתענוגים האינסופיים של גן עדן. גיהנום או גלות מזככים אותה, ורק באמצעות התורה, שמקורה בחכמה, יכולה נשמה מוגבלת לקבל את שמו הגדול של ה'.	
4	מלכות ופילגשים: משנה וברייתא	12-15
	המשנה מזככת כמלכה המאוחדת תמיד עם המלך, ונושאת את החכמה העליונה באמצעות התנאים שבביטול; הברייתות מקבלות אותה רק לפרקים.	
5	העלמות, ליבון הלכתא והשמות	16-20
	ההלכות של האמוראים הן כלים שליבון הלכתא ממלא בחכמה. התורה והמצוות "משלימות את סוד שמו", ונשמות ישראל ממשיכות את שמו הגדול.	

נשמות ישראל ממשיכות את השמות העליונים באמצעות התורה והתפילה; "הבאים מצרימה" פירושו שבגלות שמות אלה נסתרים.

24-221

7 הירידה הראשונה: מן החכמה אל המחשבה

על פי המשל של שכל, מחשבה ודיבור, הירידה הראשונה, שכפרשת ויגש, היא הארת החכמה, יעקב, הנכנסת לעולמות הנסתרים. האותות והמופתים באים מן החכמה, שם הוי".

29-251

8 הירידה השנייה והחשכה הארוכה

המופתים של משה באים מן החכמה. הירידה השנייה היא אל הדיבור, העולמות הגלויים. התגלות מחייבת הסתר שקודם לה, והאור העתידי, מן ההוי הראשון, מצריך את החשכה הארוכה ביותר.

36-301

9 הגלות כשינה

הגלות נקראת שינה מפני שהאור נסתר מעינינו. בגלות האור מגיע רק באמצעות יעקב, הארה מכוסה, ולכן אין מזהים את נפלאות ה'; בקדיש אנו מתפללים ששמו הגדול יתגלה בעולמות.

41-371

10 ישראל סבא וישראל זוטא

המחשבה מקבלת מישראל סבא, ולכן בפרשת ויגש יעקב הוא בנו. הדיבור מקבל מישראל זוטא, ז"א, שיעקב הוא אחיו, ולכן בפרשת שמות נאמר "עם יעקב".

מו ש ג י ם

ליבון הלכתא (בירור ההלכה) לבון הלכתא

העמל ביישוב שאלות ומחלוקות בהלכה, שהזהר דורש אותו ב"לבנים" של מצרים. הוא מזכך את ההלכות וממשיך לתוכן את החכמה העליונה, ובכך מכין את התגלות פנימיות התורה.

שמו הגדול שמו הגדול

כתר העליון, מלכותו של אין סוף, המלוכשת בחכמה; מזוהה עם שם הוי". נשמות ישראל ממשיכות אותו באמצעות התורה והמצוות.

"מצרים" שבקדושה מצרים דקדושה

מצרים נדרש מלשון מצר, מקום צר: הצמצום וההסתר שדרכם האור האלוקי צריך לעבור לפני שיוכל להתרחב ולהתגלות.

ישראל ויעקב ישראל ויעקב

ישראל נדרש כ"לי ראש", כלומר "ראש בשבילי", והוא החכמה העליונה עצמה; יעקב נדרש כ"ייד עקב", והוא הארתה הנמשכת לעולמות, ה"יעקב" של הירידה.

עולמות נסתרים ועולמות גלויים עלמין סתימין ועלמין דאתגליין

העולמות העליונים המתאימים למחשבתו של ה', והעולמות התחתונים שנבראו בעשרה מאמרות, דיבורו: הזירות שבהן מתרחשות שתי הירידות למצרים.

ישראל סבא וישראל זוטא ישראל סבא וישראל זוטא

ישראל סבא הוא נצח, הוד ויסוד של אבא, מקור אותיות המחשבה; ישראל זוטא הוא ז"א כשהמוחין מאירים בו, מקור הדיבור.

בירורים בירורים

הפרדת הטוב מן הרע. פסיקות המשנה בדבר טמא וטהור, אסור ומותר, מאפשרות למאכל ולכל דבר שהאדם משתמש בו לעלות לקדושה.

השאלה: שתי ירידות למצרים

1 ואלה שמות^{1,2} בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב איש וביתו באו. הנה בפרשת ויגש נאמר גם כן ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה יעקב ובניו.³

"ואלה שמות בני ישראל שבאו למצרים עם יעקב; איש וביתו באו". והנה בפרשת ויגש נאמר גם כן: "ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה, יעקב ובניו".

המאמר פותח בפסוק הראשון של ספר שמות, המתאר את משפחת יעקב בבואה למצרים. כמעט אותן מילים מופיעות כבר בפרשת ויגש שבספר בראשית, שם התורה מונה לראשונה את בני המשפחה שירדו למצרים.

וצ"ל למה הוכפל בתורה ענין בואם⁴ מצרימה. גם להבין השינויים⁵ מהתם להכא. דכאן נאמר הבאי מצרימה את יעקב.

צריך להבין מדוע עניין בואם למצרים חוזר בתורה, וכן להבין את ההבדלים בין שם לכאן. כאן נאמר: "הבאים מצרימה את יעקב".

מועלות כאן שתי שאלות: מדוע התורה מספרת פעמיים על בואם למצרים, ומדוע הניסוח שונה בשני המקומות. ההבדל הראשון הוא במילה אחת: כאן נאמר "את יעקב", כאילו יעקב הוא אדם נפרד מבני ישראל שבאו איתו.

2 וביגש נאמר הבאי מצרימה יעקב⁶. ועוד צ"ל מ"ש בפרשת ויגש בני ישראל כו' יעקב ובניו שכולל יעקב ג"כ בכלל בני ישראל⁷ והרי יעקב הוא ישראל עצמו כמ"ש לא יעקב יאמר עוד שמך⁸ כ"א ישראל.

ובפרשת ויגש נאמר: "הבאים מצרימה יעקב". ועוד צריך להבין את הנאמר בפרשת ויגש: "בני ישראל" וגו', "יעקב ובניו", הכולל גם את יעקב עצמו בכלל "בני ישראל". אך יעקב הוא ישראל עצמו, כפי שנאמר: "לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל".

ההבדל השני: בפרשת ויגש נאמר "יעקב ובניו", ובכך נמנה יעקב עצמו בכלל "בני ישראל". הדבר תמוה, שהרי שמו של יעקב שונה לישראל: יעקב הוא ישראל עצמו, ולא אחד מבניו.

3 וא"כ איך נק' בני ישראל⁹. והענין דהנה כתיב ירד ירדנו¹⁰ כו' ירידה אחר ירידה וכן ביצי"מ וגאולה כתיב ואנכי אעלך גם עלה¹¹ כו' עלה נעלה¹² כו'.

אם כן, כיצד אפשר לקרוא להם "בני ישראל"? ההסבר הוא כך: נאמר "ירדנו, אכן ירדנו" וכו' — ירידה אחר ירידה. וכך גם ביחס ליציאת מצרים ולגאולה נאמר "ואנכי אעלה אותך, גם אעלה" וכו', "עלה נעלה, אכן נעלה" וכו'.

התשובה נפתחת מתוך פעלים כפולים בתורה. אחי יוסף אומרים "ירדנו, אכן ירדנו" (ירוד ירדנו), והמאמר מפרש זאת כשתי ירידות, זו אחר זו. גם העלייה ממצרים מתוארת בפעלים כפולים: ה' מבטיח ליעקב "ואנכי אעלה אותך, גם אעלה", וכלב אומר "עלה נעלה, אכן נעלה".

היינו ב' עליות¹³ שהוא עילוי אחר עילוי ובאמת ביצי"מ לא נתעלו רק פעם א' כמ"ש אעלה אתכם מעני מצרים¹⁴ כו' אל ארץ זבת חלב ודבש.

כלומר, שתי עליות, עלייה אחר עלייה. אך למעשה, ביציאת מצרים הם עלו רק פעם אחת, כפי שנאמר: "אעלה אתכם מתוך סבל מצרים" וכו', "אל ארץ זבת חלב ודבש".

עלייה כפולה פירושה שתי דרגות של עלייה. ובכל זאת, ביציאת מצרים העם עלה רק פעם אחת, כפי שה' אמר למשה בסנה: "אעלה אתכם מתוך סבל מצרים... אל ארץ זבת חלב ודבש".

אך כי עלייה זו השנית היא רומזת על גאולה העתידה להיות בבי"א (וכן בשמות ג' פסוק י"ד אמר לו ענין הגאולה האחרונה כדפירש רש"י שם):¹⁵

אלא שעלייה שנייה זו רומזת לגאולה העתידה לבוא במהרה בימינו, אמן. (וכן בשמות, פרק 3, פסוק 14, סיפר לו על הגאולה האחרונה, כפי שרש"י מפרש שם.)

מכאן שהעלייה השנייה מכוונת אל מעבר ליציאת מצרים, אל הגאולה האחרונה. אדמו"ר הזקן מוסיף שגם במעמד הסנה דיבר ה' עם משה על הגאולה האחרונה: רש"י מסביר את המילים "אהיה אשר אהיה" כך: "אהיה עמהם בצרה זו, כמו שאהיה עמהם בשעבוד מלכויות אחרות".

קטע 2 • 41-7

מטרת הגלות: מסיני אל התורה הפנימית

4 דהנה כתיב כימי צאתך¹⁶ מארץ מצרים אראנו נפלאות שמקיש הכתוב ענין גאולה אחרונה ליציאת מצרים.

שהרי נאמר: "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות": הפסוק משווה את הגאולה האחרונה ליציאת מצרים.

הבטחתו של הנביא מיכה על הגאולה האחרונה — "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" — משווה את הגאולה העתידה ליציאת מצרים. ההשוואה מלמדת שלשתי גלויות יש דפוס ומטרה משותפים.

והוא שכמו שכל עיקר תכלית המכוון בגלות מצרים והשעבוד רד"ו שנה הי' בכדי לזכו' לקבלת התורה פנים בפנים דבר¹⁷ ה'.

כלומר, כשם שכל התכלית העיקרית של גלות מצרים ושל השעבוד שנמשך מאתיים ועשר שנים הייתה לזכות לקבלת התורה, [כאשר] ה' דיבר "פנים אל פנים".

מטרתן של מאתיים ועשר שנות השעבוד כמצרים הייתה מתן התורה בהר סיני, שם, כפי שמושה מזכיר לימים, ה' דיבר עם ישראל "פנים אל פנים". המשפט נמשך בפסקה הבאה, שבה מובאת ההקבלה לגלות הנוכחית.

5 וכמ"ש וזה לך האות¹⁸ כו' בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה.

כמו שכתוב: "וזה לך האות" וכו': "כאשר תוציא את העם ממצרים, תעבדו את ה' על ההר הזה".

בסנה אמר ה' למשה שהאות לשליחותו יהיה שלאחר יציאת מצרים יעבדו בני ישראל את ה' על ההר הזה ממש, הר סיני. הפסוק מראה שמטרת היציאה ממצרים הייתה קבלת התורה שניתנה בסיני.

כך כל אריכות הגלות הזה הוא כדי לזכות לגילוי פנימית התורה¹⁹ שיהי' לעי"ל כי כמתן תורה היי קבלת התורה הנגלית אבל פנימית טעמי התורה יהי' הגלוי שלהם לעי"ל.

כך גם כל אריכות הגלות הזאת היא כדי לזכות לגילוי פנימיות התורה, שיהיה לעתיד לבוא. כמתן תורה קיבלו את התורה הנגלית, ואילו פנימיות טעמי התורה תתגלה לעתיד לבוא.

ההקבלה היא שגם לגלות הארוכה הנוכחית יש מטרה: לזכות לגילוי פנימיות התורה. בסיני קיבלו ישראל את התורה הנגלית, ואילו הטעמים הפנימיים של התורה יתגלו רק לעתיד לבוא.

6 ועי' נאמר אראנו נפלאות. וכמ"ש עין בעין יראו.²⁰ וכך בענין השעבוד והגלות שנאמר בגלות מצרים וימררו את חייהם²¹ בעבדה קשה בחומר ובלבנים ובכל עבדה בשדה.

ועל כך נאמר: "אראנו נפלאות", וכמו שכתוב: "עין בעין יראו". כך גם בנוגע לשעבוד ולגלות, שעליהם נאמר בגלות מצרים: "וימררו את חייהם בעבודה קשה, בחומר ובלבנים ובכל עבודה בשדה".

דברי מיכה "אראנו נפלאות" ודברי ישעיהו "עין בעין יראו" מתארים את ההתגלות של זמן הגאולה. כעת קורא המאמר את הפסוק המתאר את העבודה הקשה והמרה במצרים כתיאור גם של הגלות הנוכחית.

קאי גם על זמן האחרון וימררו את חייהם היא התורה כי היא חיינו. בעבדה קשה דא קושיא.^{22, 23} בחומר דא קל וחומר.

[הפסוק] מתייחס גם לתקופה האחרונה. "וימררו את חייהם" — זו התורה, שהרי היא חיינו. "בעבודה קשה" — זו קושיה. "בחומר" — זה קל וחומר.

בהמשך לזוהר, הפסוק מצטייר כתיאור לימוד התורה בגלות. התורה היא "חיינו"; "עבודה קשה" היא הקושיה — שאלה קשה שמקשים על דברי תורה; ו"חומר" הוא קל וחומר, לימוד ממקרה קל למקרה חמור יותר.

7 ובכל עבדה בשדה דא ברייתא. ובלבנים דא לבון הלכתא.²⁴ שאין בידינו הלכה ברורה ודין ברור כי כל דיני התורה במחלוק' שנויה הללו מכשירין ומטהרין והללו פוסלין ומטמאין.

"ובכל עבודה בשדה" — זו הברייתא. "ובלבנים" — זהו ליבון הלכה. שכן אין בידינו הלכה ברורה ופסק ברור, מפני שכל דיני התורה נלמדים במחלוקת: אלה מכשירים ומטהרים, ואלה פוסלים ומטמאים.

הפירוש של זוהר נמשך: "כל עבודה בשדה" היא הברייתא — תורת התנאים שנותרה מחוץ למשנה; ו"לבנים" היא ליבון הלכה, כלומר בירור ההלכה והלבנתה, מלשון "לבן". בירור זה נדרש מפני שבגלות ההלכה אינה ברורה: פסקי ההלכה נלמדים בתוך מחלוקת, כאשר יש חכמים שמכשירים ומטהרים, ואחרים שפוסלים ומטמאים.

וא"כ כמו שע"י שעבוד מצרים בחומר ובלבנים זכו למתן תורה כך ג"כ ע"י לבון הלכתא שבזמננו זה. יזכו לגלוי פנימי התורה לע"ל להיות אראנו נפלאות:²⁵

אם כן, כשם שבזכות השעבוד במצרים בחומר ובלבנים זכו למתן תורה, כך גם בזכות ליבון ההלכה בזמן הזה נזכה לגילוי פנימיות התורה לעתיד לבוא, ויתקיים "אראנו נפלאות".

כעת הושלמה ההקבלה. העבודה בחומר ובלבנים במצרים זיכתה במתן תורה, והעבודה של כירור ההלכה בזמננו תזכה אותנו בגילוי פנימיות התורה — ה"נפלאות" שבנבואת מיכה.

קטע 3 • 81-11

תענוג הנשמה והתורה

8 והנה להבין²⁶ ענין לבון הלכתא (וגם ענין בכל עבודה בשדה) ואיך עי"ז יהי הגלוי לע"ל. יש להקדים פ"י וענין מלך משובח ומפואר עדי עד שמו הגדול.

כעת, כדי להבין את עניינו של ליבון הלכתא (וגם את עניינה של "בכל עבודה בשדה"), וכיצד באמצעותו תבוא ההתגלות לעתיד לבוא, יש להקדים ולבאר את משמעותו ואת עניינו של "מלך משובח ומפואר עדי עד [הוא] שמו הגדול".

כדי להסביר כיצד כירור ההלכה בגלות מביא להתגלות העתידית, ומה מוסיפה הברייתא באומרה "בכל עבודה בשדה", המאמר פותח בביאור משפט מתפילת הבוקר: "מלך משובח ומפואר עדי עד [הוא] שמו הגדול".

כי הנה תכלית ירידת הנשמה לעוה"ז ירידה צורך עלייה היא כדי לחזות בנועם ה' בעוה"ב ובג"ע העליון וג"ע התחתון

תכלית ירידתה של הנשמה לעולם הזה — ירידה לצורך עלייה — היא כדי "לחזות בנועם ה'" בעולם הבא, בגן עדן העליון ובגן עדן התחתון.

הנשמה יורדת אל תוך הגוף בעולם הזה כדי להתעלות לאחר מכן למדרגה גבוהה יותר. מטרת הירידה היא "לחזות בנועם ה'" בעולם הבא, בגן עדן, שיש בו מדרגה עליונה ומדרגה תחתונה.

שהוא השגת הנשמות נהנין מזיו השכינה²⁷ שהוא תענוג נפלא עד אין קץ ותכלית בלי גבול.²⁸

כלומר, הנשמות משיגות ונהנות מזיו השכינה; זהו תענוג נפלא, שאין לו סוף או גבול.

העונג שבגן עדן הוא השגת הנשמות באלוקות, שעליה נאמר בגמרא שהן נהנות מזיו השכינה. לעונג הזה אין סוף או גבול.

9 והנה בספרים לא נזכר כ"א ג"ע עליון ותחתון אבל באמת יש כמה בחי' ג"ע ותענוגים עד אין קץ

הספרים מזכירים רק את גן עדן העליון ואת גן עדן התחתון, אך לאמיתו של דבר יש מדרגות רבות של גן עדן ושל תענוגים, עד אין קץ.

הספרים מדברים בדרך כלל רק על שתי מדרגות של גן עדן: העליונה והתחתונה. המאמר מלמד שלאמיתו של דבר יש מדרגות רבות מספור של גן עדן ושל תענוג רוחני, זו למעלה מזו, עד אין קץ.

וזהו משובח ומפואר עדי עד. וכמארז"ל צדיקים אין להם מנוחה²⁹ בעוה"ב שנאמר ילכו מחיל³⁰ אל חיל.³¹

וזהו [פירוש] "משובח ומפואר עדי עד". וכמאמר רז"ל: "צדיקים אין להם מנוחה בעולם הבא, שנאמר: ילכו מחיל אל חיל".

זו הסיבה שבתפילה נאמר ששמו משתבח "עדי עד": הנשמות עולות בלי סוף במדרגות של שבח והשגה. על כך אומרת הגמרא שלצדיקים אין מנוחה אפילו בעולם הבא, שכן הם ממשיכים ללכת "מחיל אל חיל" — ממדרגה אחת לבאה אחריה.

ונועם ה' והתענוג ההוא הוא מבחי' גלוי משמו הגדול כו'. אשר כדאי כל יסורי גיהנם כדי לחזות בנועם^{32,33} ה' וכמארז"ל מוטב דלידייני³⁴ כו':

ו"נועם ה'" — אותו תענוג — בא מבחינה של גילוי שמו הגדול וכו', וכדאי לסבול את כל ייסורי גיהנום כדי "לחזות בנועם ה'". וכמאמר רז"ל: "מוטב דלידייניה" וכו'.

התענוג הזה, "נועם ה'", נובע מגילוי שמו הגדול. הוא גדול כל כך, שכדאי לסבול את כל ייסורי גיהנום כדי להגיע אליו, כפי שאומרת הגמרא על אלישע בן אבויה: מוטב שיידון, ואחר כך ייכנס לעולם הבא.

10 והנה ארז"ל שאברהם בחר לו שעבוד גלות³⁵ תחת יסורי גיהנם.³⁶ כי הנה ענין הגיהנם הוא כדי לצרף הנפש מחולאת הרע אשר בקרבה

והנה, חז"ל אמרו שאברהם בחר בשעבוד הגלות במקום ייסורי גיהנום. שכן מטרת הגיהנום היא לטהר את הנפש מן החולי של הרע שבתוכה.

המדרש מספר שהראו לאברהם שצאצאיו יעמדו בפני בחירה בין הגיהנום לבין שעבוד המלכויות, והוא בחר בשעבוד. המאמר מסביר שמטרת הגיהנום היא לטהר את הנפש מן הרע שבתוכה, שנדבק בה כמו חולי.

כמו מצרף לכסף³⁷ שהפסולת והסיגי נשרפים תוך הכור ונשאר הכסף נקי מכל סיג כך כדי שתוכל הנפש לקבל אור ענג העליון להיות נהנים כו'

הדבר דומה ל"כור המצרף את הכסף": הפסולת והסיגים נשרפים בתוך הכבשן, והכסף נותר נקי מכל סיג. כך גם, כדי שהנפש תוכל לקבל את אור התענוג העליון ולהתענג וכו',

הגיהנום פועל כמו כור הצורפים: האש שורפת את הסיגים ומשאירה כסף טהור. כך גם הנפש צריכה להיטהר לפני שתוכל לקבל את התענוג העליון שבגן עדן.

צריכה להתברר תחילה באש של גיהנם להפריד הרע מן הטוב כי לא יגורך רע כתיב³⁸

עליה לעבור תחילה ברור באש הגיהנום, כדי להפריד את הרע מן הטוב, שהרי נאמר: "לא יגורך רע".

לפני שהנפש תוכל ליהנות מן התענוג הזה, יש להפריד את הרע שבה מן הטוב שבה, שכן נאמר על ה': "לא יגורך רע" — שום רע אינו יכול לעמוד בנוכחותו.

והנה אברהם בחר לו שעבוד גלות שהוא גי' כחי' צירוף לנפש כמ"ש מכור הברזל ממצרים.^{39,40}
וגלות אדום נק' כור עוני⁴¹ כו'.

והנה, אברהם בחר בשעבוד הגלות, שגם הוא בחינה של צירוף הנפש, כמו שנאמר: "מכור הברזל ממצרים". וגלות אדום נקראת "כור עוני" וכו'.

גם הגלות מטהרת את הנפש, ולכן אברהם יכול היה לבחור בה במקום בגיהנום. התורה מכנה את מצרים "כור הברזל", וגם הגלות הנוכחית, גלות אדום, נקראת כור.

11 אך הנה⁴² הנשמה היא נברא⁴³ ובעל גבול וא"א לנפש לקבל הארת תענוג העליון שהוא בלי גבול עדי עד.

אולם הנשמה היא נברא ובעל גבול, ואי אפשר לה לקבל את הארת התענוג העליון, שהוא בלי גבול לעדי עד.

קושי: הנשמה היא נברא ובעל גבול, ואילו התענוג העליון הוא אינסופי. נשמה מוגבלת אינה יכולה לקבל גילוי אינסופי באופן ישיר.

אלא ע"י התלבשו' אור התענוג בכלי ולבוש כמ"ש עוטה אור כשלמה⁴⁴ שהוא אור תורה⁴⁵ וכמ"ש ונהר יוצא מעדן⁴⁶ להשקות את הגן כי עדן הוא בחינת מקור התענוגים.

[הדבר אפשרי] רק כשהאור של התענוג מתלבש בכלי ולבוש, כפי שנאמר: "עוטה אור כשלמה" — והוא אור התורה; וכפי שנאמר: "ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן", שכן עדן הוא בחינת מקור התענוגים.

הנשמה יכולה לקבל את התענוג רק כשהאור מתלבש ב"כלי ולבוש" המורידים אותו למידה שהיא מסוגלת לקבל. הלבוש הזה הוא התורה — ה"אור" שה' מתעטף בו "כשלמה". בדומה לכך, עדן, מקור התענוג, שולח נהר להשקות את הגן: התענוג מגיע לנשמות באמצעות צינור.

(וכמ"ש בפרדס בערכי הכינויים ערך עדן⁴⁷ בשם התיקוני זוהר עדן עילאה הוא בחינת כתר עליון ולכן נאמר על בחי' עדן עין לא ראתה⁴⁸ כו').

(וכפי שנכתב בפרדס, בערכי הכינויים, בערך "עדן", בשם תיקוני זוהר: עדן עילאה הוא בחינת כתר עליון; ולכן נאמר על בחינת עדן: "עין לא ראתה" וכו').

בסוגריים מצטט אדמו"ר הזקן את הפרדס, ספר קבלה שבחלקו "ערכי הכינויים" מוסברים מונחים קבליים. בערך "עדן" מובא בשם תיקוני זוהר שעדן עילאה הוא כתר עליון, הבחינה שלמעלה מחכמה; לכן נאמר על עדן "עין לא ראתה".

ונהר יצא מעדן זה להשקות את הגן היינו בחי' גי'ן סדרים דאורייתא כי אורייתא מחכמה נפקת^{50, 49} ואין התלבשות אור א"ס ב"ה אלא בחכמה כח מ"ה בחי' בטול ונחנו מה כו'

"ונהר יוצא מעדן" זה "להשקות את הגן" — כלומר, בחינת גי'ן סדרים דאורייתא. שכן "אורייתא מחכמה נפקת", ואור אין סוף ברוך הוא מתלבש רק בחכמה, שהיא כוח מ"ה — בחינת ביטול, "ונחנו מה" וכו'.

הגן (גן) הוא התורה: האותיות גימ"ל ונו"ן שבמילה גן עולות בגימטריה ל-53, כמספר סדרי התורה הנמנים כאן. התורה יוצאת מחכמה, ורק חכמה יכולה להכיל את אור אין סוף, משום שהיא בחינת ביטול: היא נקראת כוח מ"ה, כפי שנאמר בדברי משה "ונחנו מה".

ולכן ע"י התורה תוכל הנשמה להשיג שמו הגדול (שהוא בחי' כתר עליון⁵¹ מלכות דא"ס שנקרא שמו הגדול שנמשך ומתלבש בחכמה כו') כי כל התורה היא שמותיו של הקב"ה⁵² כו':

ולכן, באמצעות התורה, הנשמה יכולה להשיג את שמו הגדול (שהוא בחינת כתר עליון, מלכות דאין סוף, הנקראת "שמו הגדול" ונמשכת ומתלבשת בחכמה וכו'), שכן כל התורה היא שמותיו של הקדוש ברוך הוא וכו'.

מכיוון שהשם הגדול מתלבש בחכמה והתורה יוצאת מחכמה, הנשמה יכולה להשיג את שמו הגדול באמצעות התורה. השם הגדול הוא כתר עליון, מלכות דאין סוף — הבחינה החיצונית ביותר של האין-סוף עצמו — הנמשכת אל תוך חכמה. התורה כולה מורכבת משמותיו של ה', ולכן מי שמשיג את התורה משיג את שמו.

קטע 4 • 12-15

מלכות ופילגשים: משנה וברייתא

12 וז"ש רז"ל⁵³ ששים המה מלכות אלו ששים מסכתות⁵⁴ ושמונים פלגשים אלו הברייתות⁵⁵ ועלמות אין מספר אלו ההלכות.⁵⁶

ועל כך אמרו חז"ל: "שישים הן המלכות" — אלו שישים המסכתות; "ושמונים הפילגשים" — אלו הברייתות; "ועלמות אין מספר" — אלו ההלכות.

המאמר פונה לפסוק "שישים הן המלכות ושמונים פילגשים ועלמות אין מספר", שחז"ל דורשים בו שלוש שכבות של התורה שבעל פה. המלכות הן שישים מסכתות המשנה, הפילגשים הן הברייתות — תורות של התנאים שלא נכללו במשנה — והעלמות שאין להן מספר הן ההלכות, שהמאמר מזהה בהמשך עם דברי האמוראים.

והנה דמיון ומשל המשניות למלכות וכמארז"ל מתניתא מלכתא^{57, 58, 59} הוא ע"פ מארז"ל אשה מזרעת אודם⁶⁰ שממנו בשר כו' נמצא שעיקר הזרעת הולד הוא מטפת נוקבא.

ההשוואה והמשל של המשניות למלכות, כפי שאמרו חז"ל "מתניתא מלכתא", מבוססים על מאמר חז"ל: "אשה מזרעת אודם, שממנו בשר" וכו'. נמצא שעיקר יצירת הוולד הוא מטיפת הנוקבא.

מדוע המשנה נמשלת למלכה? התשובה נשענת על תיאור חז"ל של יצירת הוולד: האם נותנת את הזרע האדום, שממנו נוצר בשר הוולד. לכן עיקר החומר שממנו נוצר הוולד בא מן האם.

וכמ"ש אשה כי תזריע וילדה⁶¹ כו' וטפת זכר הוא רק כדי לברר טפת נוקבא שמהטוב ומובחר נוצר הולד

וכמו שכתוב: "אשה כי תזריע וילדה" וכו'. טיפת הזכר נועדה רק לברר את טיפת הנוקבא, כדי שהולד ייווצר מן החלק הטוב והמובחר.

התורה עצמה מתארת את האישה כמי שמזריעה. זרע האב מסייע לברר את זרע האם, כך שהולד ייווצר מן החלק הטוב והמובחר שבו.

וכמ"ש ותזרני חיל⁶² מלשון זורה את גורן⁶³ בחיי בירורי (ובאמת זהו ענין בירור אחר בירור שהרי טפת נוקבא היא נמשכ' ג"כ אחר הבירור

וכמו שכתוב: "ותזרני חיל", מלשון "זורה את הגורן" — בחינת הבירורים. (ובאמת מדובר בבירור אחר בירור, שהרי גם טיפת הנוקבא נמשכת לאחר בירור.

הפסוק "ותזרני חיל" נדרש כאן מלשון זרייה, כמו זורים את הגורן כדי להפריד את התבואה מן המוך. כך גם מדובר בבירורים. בסוגריים מתחיל המאמר להסביר שלמעשה זהו בירור כפול, שכן גם זרע האם עצמו הוא תוצאה של בירור קודם.

שהרי התהוות טפה זו הוא מהמאכלים שאוכלת ונתבררי עד שנהפכים לדם בכבד ועולה ללב ומשם למוח ואח"כ נמשך מהמוחין שלה הזרעת הטפה כמ"ש בע"ח של"ט.

שהרי טיפה זו נוצרת מן המאכלים שהיא אוכלת, שמתבררים עד שהם נהפכים לדם בכבד; הדם עולה ללב, ומשם למוח. לאחר מכן נמשכת ממוחין שלה הזרעת הטיפה, כמו שכתוב בעץ חיים, שער ל"ט.

זרע האם נוצר מן המזון שהיא אוכלת, שמתברר שלב אחר שלב: הוא נעשה דם בכבד, עולה ללב ומשם למוח, ורק לאחר מכן נמשך הממוחין שלה זרע הטיפה. אדמו"ר הזקן מציין את ספר הקבלה עץ חיים, שער ל"ט, כמקור לתיאור זה.

נמצא המשכה זו היא ממה שכבר נתברר בתכלית עד שנכלל במוחין דנוקבא אז משם נמשכה טפת נוקבא רק שאעפ"כ כדי שיהיה מזה התהוות הולד אי אפשר עד שיתברר בירור שני ע"י טפת הדכר כנ"ל).

נמצא שהמשכה זו באה ממה שכבר התברר בשלמות, עד שנכלל במוחין של הנוקבא; משם נמשכת טיפת הנוקבא. ואף על פי כן, כדי שייווצר ממנה ולד, הדבר אינו אפשרי עד שתעבור בירור שני באמצעות טיפת הזכר, כפי שהוסבר לעיל).

אם כן, זרע האם כבר התברר היטב והגיע למוחה. ובכל זאת, ולד יכול להיווצר רק לאחר בירור שני באמצעות זרע האב — בירור אחר בירור.

וכך הנה המשניות הם בחינת בירורים בחכמה אתברירו⁶⁴ טמא וטהור אסור ומותר. פי' מותר שאינו אסור וקשור בידי החיצונים ויכול לעלות וליכלל בקדושה כי הדם הוא הנפש.⁶⁵

וכך גם המשניות הן בחינת בירורים: בחכמה מתבררים טמא וטהור, אסור ומותר. "מותר" פירושו שאינו אסור וקשור בידי החיצונים, והוא יכול לעלות ולהיכלל בקדושה, שהרי "הדם הוא הנפש".

המשנה עושה פעולה דומה בתחום התורה: באמצעות חכמה מתבררים המותר מן האסור והטהור מן הטמא. המילה "אסור" משמעה גם קשור: דבר אסור אחוז בידי הכוחות החיצוניים, הקליפות, ואינו יכול לעלות לקדושה; ואילו דבר מותר חופשי לעלות. הפסוק "הדם הוא הנפש" מציג את הדוגמה שתבוא בהמשך.

והנה מכל מאכל אשר יאכל נהפך לדם כי תלת שליטין אינון⁶⁶ כבדא ולבא ומוחא⁶⁷ שנתברר הדם בירור אחר בירור ובכח האכילה הוא קורא ומתפלל בכל לבבו ובכל נפשו כו'.

והנה, מכל מאכל שאדם אוכל נעשה חלק לדם, שכן "שלושה שולטים הם: הכבד, הלב והמוח", ובהם הדם מתברר בירור אחר בירור. בכוחו של אותו מזון אדם קורא ומתפלל "בכל לבבו ובכל נפשו" וכו'.

המזון נעשה דם, והוא מתברר בזה אחר זה בכבד, בלב ובמוח — "שלושת השולטים" בגוף, כלשון הזוהר. בכוחו של המזון המותר אדם לומד ומתפלל בכל לבו ובכל נפשו, וכך המזון עצמו עולה לקדושה.

אבל מאכלות האסורות הגם שלומד ומתפלל בכח האכילה ההיא אינה עולה לה' להיות בכל לבבך כו' והוא בירורי המאכלים.

אבל כשמדובר במאכלות אסורים, אף שהוא לומד ומתפלל בכוח שקיבל מאותה אכילה, היא אינה עולה לה' כדי להיות "בכל לבבך" וכו'. וזוהי ברירת המאכלים.

מאכל אסור אינו יכול לעלות, גם כשהאנרגיה שבו משמשת ללימוד ולתפילה, משום שהוא נותר כבול. בירור זה של המאכלים הוא דוגמה אחת לבירורים שפסקי המשנה מבצעים.

13 וכן בירורי לכושים ובתים בחינת מקיפים הנה הבירור הזה הוא ע"י בחי' חכמה בחי' משניות

וכך גם בירור הלכושים והבתים, שהם בחינת מקיפים, נעשה באמצעות בחינת חכמה — בחינת המשניות.

לכושים ובתים נקראים מקיפים, מפני שהם מקיפים את האדם ואינם נכנסים לתוכו כפי שהמזון נכנס. גם הבירור שלהם נעשה באמצעות חכמה, כפי שהיא מתבטאת בפסקי המשנה.

אך להיות נמשך ח"ע חכמתו ית' חכים ולא בחכמה ידיעא⁶⁸ להיות בחינת הבירורים הוא על ידי התנאים בעלי המשנה וכמו שכתוב והאיתנים מוסדי ארץ.⁶⁹

אך כדי שחכמה עילאה, חכמתו יתברך, שעליו נאמר "חכים ולא בחכמה ידיעא", תימשך ותהיה בחינת הבירורים, הדבר נעשה באמצעות התנאים, בעלי המשנה; וכמו שכתוב: "והאיתנים מוסדי ארץ".

ובכל זאת, חכמה עילאה, חכמתו של הקב"ה, שהיא "חכים ולא בחכמה ידיעא", נמצאת מעבר לכל השגה שכלית. היא מגיעה לעולם בתור בירורים אלה באמצעות התנאים, חכמי המשנה, שהנביא מיכה מכנה "האיתנים מוסדי ארץ".

איתנים אותיות תנאים^{71, 70} שהם המיסדים את הארץ⁷² בחינת תורה שבעל פה⁷³ וכמו שכתוב משכיל לאיתן⁷⁴ שממשיכים מבחינת משכיל וכתוב משכיל על דבר⁷⁵ כוי

"איתנים" מורכב מאותיות "תנאים": הם המייסדים את ה"ארץ", בחינת תורה שבעל פה. וכמו שכתוב: "משכיל לאיתן", שכן הם ממשיכים מבחינת משכיל; ונאמר: "משכיל על דבר" וכוי.

"איתנים" ו"תנאים" נכתבים באותן אותיות, ולכן הפסוק רומז לתנאים כמייסדי ה"ארץ", היא התורה שבעל פה. מזמור פט בתהילים פותח במילים "משכיל לאיתן": התנאים ממשיכים מבחינת משכיל, מקור השכל, ועל כך משבח גם ספר משלי: "משכיל על דבר ימצא טוב".

ולכן נקי מלכתא שיחוד המלך⁷⁶ עמה הוא תמידי ויחוד זה הוא המשכת מיד דחי' לברר המין דבין. והיינו עיי התנאים חכמי המשנה.

לכן היא נקראת "מלכתא", מפני שזיווג המלך עמה תמידי. זיווג זה הוא המשכת מיד דחי' כדי לברר את המין דבין. והיינו באמצעות התנאים, חכמי המשנה.

משום כך המשנה נקראת מלכה שזיווגה עם המלך תמידי: באמצעותה מבררים ללא הפסק המים דנוקבין דבין באמצעות המים דדכורין דחכמה עילאה. בקבלה, מ"ה (45) ובין (52) הם שתי צורות של מילוי שם הוי': מ"ה הוא צד ההשפעה המברר, ובין הוא צד הקבלה המתברר ומתרומם.

כי תנאים אותיות איתנים שמקבלים מבחי' חכמה (יסוד אבא נקי איתן עי' באגה"ק ע"פ וצדקה כנחל איתן)⁷⁷ ע"ד משה קבל תורה מסיני^{78, 79} כוי עד ונביאים מסרוה לאנשי כנה"ג הרי קבלתם ממה שהיא בחי' חכמה

שהרי "תנאים" אותיות "איתנים", והם מקבלים מבחינת חכמה (יסוד אבא נקרא "איתן"; ראו איגרת הקודש על הפסוק "וצדקה כנחל איתן"), בדומה ל"משה קיבל תורה מסיני" וכוי, עד "ונביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה". הרי שקבלתם היא ממה, שהוא בחינת חכמה.

התנאים נקראים "איתנים" מפני שהם מקבלים מחכמה: בקבלה יסוד אבא, צינור החכמה, נקרא "איתן", כפי שמבואר באיגרת הקודש על "וצדקה כנחל איתן". התורה נמסרה אליהם בשלשלת רצופה ממה שבסיני, כפי שמתארת המשנה הראשונה במסכת אבות, ומשה הוא בחינת חכמה.

ולכן עיקר פסקי הלכות שלהם לא היה ע"פ הכרעת שכלם רק ממה שקבלו איש מפי איש עד משה.

לכן עיקר פסקי ההלכה שלהם לא התבסס על הכרעת שכלם, אלא על מה שקיבלו, איש מפי איש, עד משה.

לכן התנאים פסקו בעיקר לא על סמך שיקול דעתם, אלא על סמך מה שקיבלו, מרב לתלמיד, עד משה.

וכמארז"ל (סוכה דף כח.) גבי ר' אליעזר י"ב אמר להם שמעתי י"ח אמר להם לא שמעתי⁸⁰.

וכמאמר רבותינו ז"ל (סוכה דף כח.): לגבי רבי אליעזר, על שנים עשר [דברים] אמר להם: "שמעתי", [ועל] שמונה עשר אמר להם: "לא שמעתי".

הגמרא מספרת שרבי אליעזר נשאל שלושים שאלות: על שנים עשר מהן אמר "שמעתי", ועל שמונה עשרה אמר "לא שמעתי", משום שלא אמר דבר שלא שמע מרבו.

וכן גבי עקביא בן מהללאל. אני שמעתי מפי המרובים⁸¹ כו'. והיינו לפי שהיו בבחי' אין ובטול ממש.

וכן לגבי עקביא בן מהללאל: "אני שמעתי מפי המרובים" וכו'. והיינו משום שהיו בבחינת אין ובטול ממש.

כך גם עקביא בן מהללאל עמד על פסקיו ואמר לבנו: "אני שמעתי מפי המרובים". התנאים יכלו למסור נאמנה את מה שקיבלו, מפני שהיו בטלים באמת ולא הייתה בהם תחושת עצמיות שתשפיע על המסירה.

ע"כ האירה בהם בחי' משה שהוא כחי' בטול אמיתי ונחנו מה⁸² (בחי' מ"ה דמ"ד המכרר ב"ן שהוא בירור אחר בירור) מן המים משיתהו.⁸³

לכן האירה בהם בחינתו של משה, שהיא בחינת ביטול אמיתי: "ונחנו מה" — בחינת מ"ה של מ"ד, המכרר את ב"ן, בירור לאחר בירור — "מן המים משיתהו".

ביטולו של משה מתבטא בדבריו "ונחנו מה". בחינתו, מ"ה — הביטול של חכמה, המכרר את ב"ן — האירה בתנאים, והיא בירור שני לאחר הבירור הראשון. הפסוק שממנו נגזר שמו של משה, "מן המים משיתהו", מובא משום שמים מסמלים את חכמה, כפי שהמאמר אומר בהמשך.

משא"כ אליהו בגימטריא ב"ן הבטול בחיצוניות. ולכן עלה גופו כו'. ולכן ההלכות שאמרו התנאים במשנה הם בחי' אלהות ממש שהוא מה שנמשך אחר בירור ב' דמ"ה⁸⁴ דחכמה עלאה.⁸⁵

לא כך אצל אליהו, שגימטריית שמו ב"ן — הביטול בחיצוניות. לכן עלה גופו וכו'. לכן ההלכות שאמרו התנאים במשנה הן בחינת אלקות ממש, כלומר, מה שנמשך לאחר בירור שני של מ"ה דחכמה עלאה.

שמו של אליהו עולה בגימטריה 52, ב"ן, ולכן הביטול שלו היה בחיצוניות; משום כך גופו ממש עלה לשמים. פסיקות התנאים באות לאחר הבירור השני, הנעשה על ידי מ"ה דחכמה עלאה, ולכן ההלכות שבמשנה הן אלקות ממש.

14 וכמארז"ל אלו ואלו דא"ח⁸⁶ הן ולכן מותבינן תיובתא מנייהו. וזהו שארז"ל אין הגליות מתכנסות⁸⁷ אלא בזכות המשניות שנאמר גם כי יתנו בגוים⁸⁸ עתה אקבצם.

וכפי שאמרו חז"ל: "אלו ואלו דברי אלקים חיים", ולכן מקשים קושיות מדבריהם. וזהו שאמרו חז"ל: "אין הגליות מתכנסות אלא בזכות המשניות, שנאמר: 'גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם'".

כאשר חכמים חלוקים, "אלו ואלו דברי אלקים חיים", ולכן לכל משנה יש סמכות, ואפשר להקשות על דברי חכם מאוחר יותר מתוך דברי המשנה. עוד לימדו חז"ל שהגליות יתקבצו רק בזכות המשניות, כשהם דורשים את המילה "יתנו" בהושע במשמעות "ילמדו", מלשון תנא — ללמד.

כי ענין קבוץ גליות הוא ענין בירור והבדלה כו'⁸⁹ הוא בזכות המשניות בחי' בירורים כנ"ל.

כי ענין קיבוץ הגליות הוא ענין של בירור והבדלה וכו', [ולכן] הוא בזכות המשניות, שהן בחינת בירורים, כפי שהוסבר לעיל.

קיבוץ הגליות הוא עבודת בירור והבדלה, כלומר הפרדה של מה ששייך לקדושה. זהו גם תפקידם של פסקי המשנה, ולכן קיבוץ הגליות בא בזכות המשנה.

גם אמרו אין ישראל נגאלין אלא בצדקה^{90.91} שהיא בחיי עלייה אחר ההבדלה. הוא ע"י הצדקה

עוד אמרו: "אין ישראל נגאלין אלא בצדקה", שהיא בחינת העלייה שלאחר ההבדלה. הדבר נעשה באמצעות הצדקה,

הרמב"ם פוסק שישראל נגאלים רק באמצעות צדקה. הצדקה היא העלייה שלאחר ההבדלה: לאחר הבירור באה ההעלאה.

כי צדקה תרומם⁹² כו' וימינו תחבקני דוקא וכמ"ש ואתם תלקטו לאחד אחד⁹³ כו'. למיהוי אחד

באחד⁹⁴ הוא ע"י הצדקה תרומם כו'.

כי "צדקה תרומם" וכו', ו"וימינו תחבקני" דוקא. וכמו שכתוב: "ואתם תלקטו לאחד אחד" וכו'. להיות "אחד

באחד" — הדבר נעשה באמצעות "צדקה תרומם" וכו'.

"צדקה תרומם" מעלה את מה שהתברר, וימינו של ה', מידת החסד שלו, מחבקת אותו. "ואתם תלקטו לאחד אחד" שבישעיהו מתאר את

האיחוד הסופי, "אחד באחד" בלשון הזוהר; גם איחוד זה בא באמצעות צדקה.

15 ופלגשים אלו ברייתות כמשל הפלגש^{95.96} שיחוד המלך עמה רק באקראי ובהצנע כו'. וכך הנה

המשכת ח"ע בברייתות הוא לפרקים.

"ופילגשים" — אלו הברייתות, בדומה למשל הפילגש, שהמלך מתייחד עמה רק לעיתים ובהצנע וכו'. כך גם

המשכת חכמה עילאה אל הברייתות היא לפרקים.

"שמונים פילגשים" הן הברייתות. המלך מתייחד עם פילגשו לעיתים ובהצנע, שלא כמו עם המלכה, שעמה הוא מתייחד תמיד; כך גם חכמה

עילאה מגיעה אל הברייתות רק לעיתים.

וכמארז"ל כל מתניתא דלא מתניא בי ר' חייא ור' אושעיא לאו מתניתא (שאינן ודאיים וברורים וע"ד

שנשתכחו שלשת אלפים הלכות⁹⁷ בימי אבלו של משה.

וכמאמר חז"ל: "כל מתניתא דלא מתניא בי רבי חייא ורבי אושעיא — לאו מתניתא". כלומר, אין הדברים ודאיים

וברורים, בדומה לשלושת אלפים ההלכות שנשתכחו בימי אבלו של משה.

הגמרא (חולין קמא ע"א-ע"ב) אומרת שברייתא שלא נשנתה בבית מדרשם של רבי חייא ורבי אושעיא אינה מהימנה, ואין מביאים ממנה

קושיה. בהערת אגב ארוכה מסביר אדמו"ר הזקן את הסיבה: דברים אלה אינם ודאיים, בדומה לשלושת אלפים ההלכות שנשתכחו בתקופת

האבל שלאחר פטירת משה.

וכך ענין מתניתא דלא מיתניי בי ר"ח ור"א אינן ודאים כ"כ כי לא נמשך בהם טפת מ"ד מבחי עדן העליון. והיינו לפי שהם מבריא ולא מאצילות כי באצ"י מאיר ח"ע שהוא בחי' בירור השני בחכמה אתברירו.

כך גם הברייתות שלא נשנו בבית מדרשם של רבי חייא ורבי אושעיא אינן ודאיות כל כך, מפני שלא נמשכה בהן טיפת מ"ד מבחינת עדן העליון. הטעם לכך הוא שהן מבריא ולא מאצילות, שכן באצילות מאירה חכמה עילאה, שהיא בחינת הבירור השני — "בחכמה אתברירו".

הברייתות הללו אינן ודאיות, מפני שלא נמשכו בהן המים הזכריים מעדן העליון, כלומר מחכמה עילאה. מקורן בעולם הבריא ולא בעולם האצילות, ורק באצילות מאירה חכמה עילאה בבירור השני שלה.

אבל במתניתא דלא מיתנו בי ר"ח ור"א לא נמשך מבחי' האצ"י מבירור האמתי ע"כ אינן ודאים כ"כ רק מתניתא דר"ח ור"א הם נמשכים ע"פ הבירור הב' דח"ע שהוא בחי' יחוד עליון דמ"ד ומ"ן ואעפ"כ נק' רק פילגשי' כמו הפלגש שהיחוד עמה באקראי ובהסתר כו').

אבל אל הברייתות שלא נשנו בבית מדרשם של רבי חייא ורבי אושעיא לא נמשכה בחינת האצילות, מבחינת הבירור האמיתי, ולכן אינן ודאיות כל כך. רק הברייתות של רבי חייא ורבי אושעיא נמשכות על פי הבירור השני של חכמה עילאה, שהוא בחינת הייחוד העליון של מ"ד ומ"ן. ואף על פי כן הן נקראות רק "פילגשים", כמו פילגש שהיחוד עמה הוא לעיתים ובהסתר וכו'.

הברייתות של רבי חייא ורבי אושעיא מקבלות את הבירור השני של חכמה עילאה, את הייחוד העליון של מים זכריים ומים נוקביים. ואף על פי כן הן נותרות "פילגשים", שכן הייחוד עמן הוא לעיתים ובהסתר.

משא"כ מתניתין מותבינן מינה תיובתא ואין להשיב. ולמעלה היא ענין מארז"ל מיכאל עומד ומקריב נשמות⁹⁸ הצדיקים⁹⁹ ע"ג המזבח

לא כן המשנה: ממנה מקשים קושיה, ואין להשיב עליה. ולמעלה, זהו ענין מאמר חז"ל: "מיכאל עומד ומקריב נשמות הצדיקים על גבי המזבח".

המשנה שונה: אפשר להקשות ממנה קושיה, ואין להשיב עליה. למעלה, הייחוד המזדמן של הפילגש מקביל למאמר שמיכאל מקריב את נשמות הצדיקים על המזבח של מעלה.

שהוא בחי' בירור בנשמות הראויים ליכלל באו"ס שהוא לפרקים כו' (וכמ"ש במ"א בפי' הזהר פ' חיי שרה ע"פ והנה רבקה¹⁰⁰ יוצאת כו'):

זוהי בחינת בירור הנשמות הראויות להיכלל באור אין סוף, והוא נעשה לפרקים וכו'. וכמו שמבואר במקום אחר בפירוש הזהר בפרשת חיי שרה, על הפסוק "והנה רבקה יוצאת" וכו'.

הקרבת מיכאל היא בירור של נשמות הראויות להיכלל באור אין סוף, והיא מתרחשת רק בזמנים מסוימים, בדומה לייחוד עם הפילגש. אדמו"ר הזקן מפנה לביאור במקום אחר על קטע מהזהר בפרשת חיי שרה, על הפסוק "והנה רבקה יוצאת".

קטע 5 • 161-20

העלמות, ליבון הלכתא והשמות

16 ועלמות אין מספר¹⁰¹ אלו¹⁰² ההלכות שהן מימרות האמוראים דלא מותבין מנייהו תיובתא כלל. וכמארז"ל גברא אגברא קא רמית.¹⁰³ שנקי עלמות לשון בתולות.

"ועלמות אין מספר" — אלו ההלכות, כלומר מאמרי האמוראים, שאין מקשים מהם כלל, כפי שאמרו חז"ל: "וכי גברא אגברא קא רמית?" הן נקראות "עלמות", מלשון בתולות.

"העלמות שאין להן מספר" הן ההלכות, כלומר דברי האמוראים, חכמי הדורות המאוחרים שבתלמוד. בשונה ממשנה, אי אפשר להביא את דבריו של אמורא אחד כדי להפריך את דבריו של אמורא אחר, ועל כך מקשה התלמוד: "וכי גברא אגברא קא רמית?" — וכי אתה משווה אדם אחד לאדם אחר? הן נקראות "עלמות", נשים צעירות שטרם נישאו.

עד לא קבילת דכר¹⁰⁴ אקרי כו'. שאין השראת ח"ע דאצי" בתוכו כי תלמוד בבריאה¹⁰⁵ ונקי בורא חשך¹⁰⁶ שאין מאיר שם ח"ע בגילוי כו'.

"עד לא קבילת דכר אקרי" וכו'. שכן חכמה עילאה של עולם האצילות אינה שורה בתוכן, משום שהתלמוד הוא בעולם הבריאה, הנקרא "בורא חושך", שכן חכמה עילאה אינה מאירה שם בגלוי וכו'.

הזהר אומר שאישה נקראת עלמה עד שהיא מקבלת זכר. בדומה לכך, מאמרי האמוראים עדיין לא קיבלו את החכמה העילאה של האצילות: התלמוד שייך לעולם הבריאה, הנקרא "בורא חושך", ושם החכמה העילאה אינה מאירה בגלוי.

רק שהן בחי' כלי מכוון להשראת ח"ע כדכתיב בתולות אחריה רעותיה¹⁰⁷ מובאות לך תוכלנה בשמחות וגיל תבואנה בהיכל מלך.

אלא שהן בחינת כלי המוכן להשראת חכמה עילאה בתוכו, כמו שכתוב: "בתולות אחריה רעותיה מובאות לך; תוכלנה בשמחות וגיל, תבואנה בהיכל מלך".

ובכל זאת, הן כלים המוכנים לקבל את החכמה העילאה, בדומה לעלמות שבתהילים, המובאות בשמחה אל היכל המלך.

וזהו ענין לבון הלכתא¹⁰⁸ שצריך ללבן ההלכות ולהמשיך בתוכן ח"ע חכים ולא בחכ' ידיעא כו' חכמתו ית' כו'.

וזהו ענין ליבון הלכתא: צריך לברר את ההלכות ולהמשיך לתוכן חכמה עילאה, שהיא "חכים ולא בחכמה ידיעא" וכו', חכמתו יתברך וכו'.

זהו ליבון הלכתא: בירור ההלכות, כדי שחכמה עילאה — חכמתו של ה', שאין שום שכל יכול להשיגה — תימשך לתוכן.

(שבה מלובש בחי' עדן העליון ובחי' שמו הגדול כו' כנ"ל. ולבון הלכתא הוא ע"י קושיות ופירוקים כענין שמצינו ברשבי"י בפי"מ שע"י ממשיך עומק החכמה וזהו בחי' לבון שממשיך מבחי' לבון העליון שהוא בחי' כתר וחכמה

(שבה מלובשים בחינת עדן העליון ובחינת שמו הגדול וכו', כנזכר לעיל. וליבון הלכתא נעשה באמצעות קושיות ותיורצים, כפי שמצינו אצל רבי שמעון בר יוחאי בפרק "במה מדליקין", שעל ידי כך הוא ממשיך את עומק החכמה. וזהו בחינת הליבון, הממשיכה מבחינת הלבון העליון, שהיא בחינת כתר וחכמה.

בחכמה זו מלובשים עדן העליון ושמו הגדול, כפי שהתבאר קודם. הבירור נעשה באמצעות קושיות ותיורצים, כפי שמספר התלמוד על רבי שמעון בר יוחאי בפרק "במה מדליקין" (שבת לג, ב): לאחר המערה, בכל פעם שרבי פנחס בן יאיר הקשה קושיה, הוא השיב עליה בעשרים וארבעה תירוצים, וכך המשיך את עומק החכמה. ליבון פירושו "הלבנה", והוא ממשיך מן ה"לבון" העליון, כתר וחכמה.

וזהו ענין עצי הלבנון וכנודע מענין בגדי לבן דכה"ג ביוה"כ וכל ענין העבודה גם עכשיו בלבון הלכתא זהו לברר בירורים הנ"ל. ואז לע"ל כתיב בתולות אחריה רעותיה מובאות לך:)

וזהו ענין "עצי הלבנון", וכידוע בענין בגדי הלבן של הכהן הגדול ביום הכיפורים. וכל ענין העבודה גם עכשיו, בליבון הלכתא, הוא לברר את הבירורים הנזכרים לעיל. ואז, לעתיד לבוא, כתוב: "בתולות אחריה רעותיה מובאות לך".

אותו "לובן" מצוי בשם לבנון ובבגדים הלבנים שלבש הכהן הגדול ביום הכיפורים. העבודה של בירור ההלכה בזמן הגלות היא עבודת הבירור שתוארה לעיל, ולעתיד לבוא יובאו ה"עלמות" אל המלך כשהן מלאות בחכמה עילאה.

ובזה יובן מ"ש בזוהר דכל התורה ומצות הוא לאתקנא רזא דשמייה¹⁰⁹ כי הנה יש זי שמות שאין נמחקין¹¹⁰ והיינו שם אל בחדס¹¹¹ כו'

ובכך יובן מה שכתוב בזוהר, שכל התורה והמצוות הן "לאתקנא רזא דשמייה" — לתקן את סוד שמו. שהרי יש שבעה שמות שאין נמחקים, ובהם שם אל בחדס וכו'.

כך מתבאר דברי הזוהר שכל התורה והמצוות הן "לתקן את סוד שמו". לכל אחד משבעת שמותיו של ה' שאינם נמחקים יש שייכות לאחת ממידותיו: שם אל לחדס, וכן הלאה.

כי כדי שיהיה המשכת אור א"ס ב"ה דלאו מכל אינון מדות איהו כלל^{112, 113} במדת החדס כדי להיות עולם חסד יבנה¹¹⁴ הוא רק מבחי' שם והארה בעלמא מא"ס ב"ה והוא בחי' שם אל.¹¹⁵

שכן כדי שתהיה המשכת אור אין סוף ברוך הוא, ש"לאו מכל אינון מדות איהו כלל", אל מידת החדס, כדי שיהיה "עולם חסד יבנה", ההמשכה היא רק מבחינת שם והארה בלבד מאין סוף ברוך הוא; וזהו בחינת שם אל.

ה' עצמו הוא "לאו מכל אינון מדות איהו כלל", בלשון תיקוני הזוהר. כדי שאורו יימשך אל החדס, וכך "עולם חסד יבנה", ההמשכה נעשית רק באמצעות "שם" — הארה בלבד מן האין סוף. הארה זו היא שם אל.

17 וכידוע שאין ערוך השם של האדם¹¹⁶ עדי"מ לגבי עצמותו וכלא חשיבי. וכן שם אלקים בגבורה.¹¹⁷

כידוע, שמו של אדם, למשל, אינו בערך לעצמותו ונחשב כלא כלום. וכך גם שם אלקים בגבורה.

שמו של אדם נועד רק כדי שאחרים יוכלו לקרוא לו; הוא אינו מוסיף דבר לעצמותו ונחשב כלא כלום לעומתה. כך גם כל אחד משמות ה', כגון אלקים, שנמשך בגבורה, הוא רק הארה, ואינו נחשב לעומת עצמותו.

ולכן כדי להמשיכו ית' להתלבש במדותיו להיות עולם חסד יבנה¹¹⁸ הוא עי" התומי"צ עי" מצוה זו נמשך שם זה במדה זו כו' אך עיקר הפי' לאתקנא רזא דשמייה היינו להמשיך מבחי' שמו הגדול שהוא בחי' א"ס.

לכן, כדי להמשיך אותו יתברך ולהלכישו במדותיו, כדי שהעולם יבנה בחסד, הדבר נעשה באמצעות התורה והמצוות: באמצעות מצווה זו נמשך שם זה במדה זו וכו'. אך עיקר פירוש "לתקנא רזא דשמייה" הוא להמשיך מבחינת שמו הגדול, שהיא בחינת אין סוף.

משום כך יש להמשיך את השמות אל המדות באמצעות התורה והמצוות, כאשר כל מצווה ממשיכה שם מסוים אל מדה מסוימת. אולם המשמעות העמוקה יותר של "לתקן את סוד שמו" היא להמשיך משמו הגדול, מדרגת אין סוף עצמו.

18 וכנודע שיש יחוד שם הוי"ה ואדני שהוא המשכה מבחי' שם הוי"ה סוכ"ע בשם אדני בחי' ממכ"ע.

כידוע, יש ייחוד בין הוי" לאדני, ובו נמשכת בחינת הוי", סובב כל עלמין, אל אדני, בחינת ממלא כל עלמין.

בקבלה מדובר על ייחוד בין הוי" לאדני. הוי", סובב כל עלמין, נמשך אל אדני, ממלא כל עלמין, ומעניק לכל עולם את חיותו.

ועי" התומי"צ הוא המשכה מבחי' שמו הגדול כנ"ל בענין משובח ומפואר עדי עד שמו הגדול.

ועל ידי התורה והמצוות נמשכת בחינת שמו הגדול, כנזכר לעיל בענין "משובח ומפואר עדי עד שמו הגדול".

על ידי התורה והמצוות נמשכת ההשפעה משמו הגדול, המקור הנזכר במילים "משובח ומפואר עדי עד שמו הגדול".

19 ועי"ז לאתקנא רזא דשמייה שיהי' נמשך גלוי בחי' זו בשאר כל השמוי' וזי"ש ר"פ וארא אל אברהם¹¹⁹ כו'

ובאמצעות זאת מתקיים "לתקן רזא דשמייה" — שהגילוי של בחינה זו יימשך בכל שאר השמות. וזהו שנאמר בתחילת פרשת וארא: "וארא אל אברהם" וכו',

"לתקן רזא דשמייה" פירושו להמשיך את הגילוי של השם הגדול בכל שאר השמות. המאמר מיישם זאת על דברי ה' למשה בתחילת פרשת וארא: "נראיתי אל אברהם, אל יצחק ואל יעקב באל שדי".

ושמי הוי' לא נודעתי להם לפי שלא ניתנה התורה להם כי גלוי שם הוי' שהיא בחי' שמו הגדול הוא עי' מתן תורה וכמ"ש במ"א.

"ובשמי הוי' לא נודעתי להם" — משום שהתורה עדיין לא ניתנה להם. שכן גילוי שם הוי', שהוא בחינת שמו הגדול, נעשה באמצעות מתן תורה, כפי שמוסבר במקום אחר.

שם הוי' של ה', המוזהה כאן עם שמו הגדול, לא נודע לאבות משום שהתורה עדיין לא ניתנה להם. גילוי בא רק עם מתן תורה בסיני.

20 וזהו ענין וקרבנתו מלכנו לשמך הגדול כי להיות המשכה זו מבחי' שמו הגדול הוא דוקא עי' נשמות ישראל.

וזהו פירוש "וקרבנתו, מלכנו, לשמך הגדול": המשכה זו מבחינת שמו הגדול נעשית דווקא באמצעות נשמות ישראל.

בברכה שלפני קריאת שמע של שחרית נאמר: "וקרבנתו, מלכנו, לשמך הגדול". המשכת שמו הגדול של ה' נעשית דווקא באמצעות נשמות ישראל.

וז"ש כי לא יטוש¹²⁰ ה' את עמו בעבור שמו הגדול וכתוב ביהושע ומה תעשה לשמך הגדול¹²¹ כי תלת קשרין מתקשרין דא בדא¹²² ישראל מתקשרין באורייתא ואורייתא בקוב"ה.

וזהו שנאמר: "כי לא ייטוש ה' את עמו בעבור שמו הגדול"; וכן נאמר ביהושע: "ומה תעשה לשמך הגדול?" שהרי "שלושה קשרים מתקשרים זה בזה: ישראל מתקשרים בתורה, והתורה בקדוש ברוך הוא".

שני פסוקים קושרים בין שמו הגדול של ה' לבין עמו: הבטחתו של שמואל שה' לא ייטוש את עמו למען שמו הגדול, ותפילתו של יהושע לאחר התבוסה בעי: "ומה תעשה לשמך הגדול?" הוזהר מסביר את הקשר: ישראל מתקשרים בתורה, והתורה בקב"ה.

וארז"ל דהע"ה היה מחבר תורה שלמעלה¹²³ בהקב"ה דהיינו להיות הקב"ה יושב ונשפל בתורה שהוא התחברות והמשכת בחי' שמו הגדול בחכמה כו'.

וחז"ל אמרו שדוד המלך היה מחבר את התורה שלמעלה עם הקדוש ברוך הוא, כלומר, שהקדוש ברוך הוא, כביכול, יושב ומושפל בתוך התורה. חיבור זה הוא המשכת בחינת שמו הגדול בחכמה וכו'.

הוזהר אומר גם שדוד המלך היה מחבר את התורה שלמעלה עם הקדוש ברוך הוא, כך שהקב"ה, כביכול, "יושב ומושפל" בתוך התורה. זהו המשך שמו הגדול בחכמה, מקור התורה.

קטע 6 • 211

”שמות בני ישראל”

21 וזהו פי ואלה שמות בני ישראל¹²⁴ וגוי שמות ממש ע”ד מ”ש ויעש דוד שם.

וזהו פירוש ”ואלה שמות בני ישראל” וגוי: שמות ממש, על דרך הכתוב ”ויעש דוד שם”.

המאמר חוזר לפסוק הפותח שלו. ”שמות” בני ישראל הם שמות ממש, כמו ה”שם” שעשה דוד, שהזוהר מפרש כעשיית שם קדוש.

ופי בזה”ק¹²⁵ דעביד שמא קדישא שהמשיך בחי גלוי שם הוי”ה למטה להמשיך אור א”ס מבחי חכמה עילאה יו”ד של שם.

והזוהר הקדוש מפרש שעשה שם קדוש: הוא המשיך למטה את גילוי שם הוי”ה, כדי להמשיך את אור אין סוף מבחינת חכמה עילאה, הוי”ד של השם.

דוד המשיך את גילוי שם הוי”ה אל העולם התחתון. הוי”ד של השם מסמלת את החכמה העילאה, שדרכה נמשך אור אין סוף.

והי של שם בחי הדבור ורוח פיו ית’ כוי לעולם העשי כמ”ש באגה”ק¹²⁶ וכך הוא פי שמות בני שבניי ממשיכים ועושים בחי גלוי שמות עליונים למטה.

והה”א של השם היא בחינת הדיבור, ”ורוח פיו” יתברך, וכי, עד לעולם העשיה, כפי שכתוב באגרת הקודש. וזהו פירוש ”שמות בני ישראל”: בני ישראל ממשיכים וגורמים לגילוי השמות העליונים למטה.

הה”א של השם היא בחינת הדיבור, ”רוח פיו”, המגיעה עד עולם העשיה, כפי שמוסבר באגרת הקודש. לכן ”שמות בני ישראל” פירוש שנשמות ישראל ממשיכות ומגלות את השמות העליונים בעולם.

וכמש”ל בפ”י לאתקנא רזא דשמיה כוי ובפ”י משובח ומפואר עדי עד שמו הגדול

וכפי שנתבאר לעיל בפירוש ”לאתקנא רזא דשמיה” וכי, ובפירוש ”משובח ומפואר עדי עד שמו הגדול”.

הדברים מצרפים את שני ההסברים הקודמים: התורה והמצוות ”מתקנות את סוד שמו” וממשיכות את ”שמו הגדול”.

(ובפרטות יעקב וי”ב בניו השבטים ששרשן ממש באצ”י בע”ס שהן הן השמות עליונים וכנודע ג”כ בפע”ח איך יחוד קוב”ה ושכינת”י נק’ יחוד יעקב ורחל או ישראל ורחל והיינו יחוד הוי”ה באדני.

(ובפרט יעקב ושנים עשר בניו, השבטים, ששרשם ממש באצילות, בעשר הספירות, שהן הן השמות העליונים. וכידוע גם מפרי עץ חיים, האיחוד של הקדוש ברוך הוא ושכינתו נקרא איחוד יעקב ורחל, או ישראל ורחל, והוא איחוד הוי”ה באדני.

בתוך סוגריים ארוכים מוסיף אדמו”ר הזקן שיעקב ושנים עשר השבטים בפרט מושרשים באצילות, בעשר הספירות, שהן השמות העליונים. על פי תורת האר”י, בפרי עץ חיים, האיחוד של הקדוש ברוך הוא עם שכינתו נקרא איחוד יעקב, או ישראל, עם רחל: הוי”ה מתייחד עם אדני.

כי שרש נשמת יעקב נמשך מבחי' שם הוי"ה ושרש נשמת רחל נמשך מבחי' שם אדני ולכן כנסי' נמשלה לרחל כמ"ש כרחל לפני גוזי' ¹²⁷ כו'

כי שורש נשמת יעקב נמשך מבחינת שם הוי", ושורש נשמת רחל נמשך מבחינת שם אדני. לכן כנסת ישראל נמשלה לרחל, כפי שכתוב: "כמו רחל לפני גוזיזה" וכו'.

נשמת יעקב נמשכת מהוי", ונשמת רחל מאדני. משום כך כנסת ישראל, הנשמה הכללית של עם ישראל, נמשלה לרחל, שפירוש שמה הוא כבשה, כמו בפסוק "כמו רחל לפני גוזיזה".

וכן י"ב שבטי' הם כנגד י"ב צירופי הוי"ה שבכל חודש מאיר צירוף אחד מיי"ב צירופי' ¹²⁸ הוי"ה באדני כו' כמ"ש במ"א. וז"ש בשבטים הראובני השמעוני' ¹²⁹ כו' שיש שם י"ה בכל א' מהשבטים כו'. ¹³⁰

וכן שנים-עשר השבטים מכוונים כנגד שנים-עשר הצירופים של הוי", שכן בכל חודש מאיר צירוף אחד מתוך שנים-עשר הצירופים של הוי' באדני, וכו', כפי שנתבאר במקום אחר. וזהו שנאמר בשבטים "הראובני", "השמעוני" וכו', שכן יש שם י"ה בכל אחד מן השבטים וכו'.

את ארבע האותיות של הוי' אפשר לסדר בשנים-עשר צירופים, ובכל חודש מאיר צירוף אחד באדני; שנים-עשר השבטים מכוונים כנגדם. שמות המשפחות בתורה, כגון הראובני והשמעוני, מתחילים בה"א ומסתיימים ביו"ד, ולכן השם י"ה מצוי בכל אחד מהשבטים.

ופי' ואלה שמות היינו כי המשכת השמות הוא ע"י התורה כנ"ל בענין ס' מלכות כו' ושיתא סדרי משנה וכל א' כלול מו' זהו בגימט' אלה

ופירוש "ואלה שמות" הוא שהמשכת השמות נעשית באמצעות התורה, כפי שנתבאר לעיל בענין "שישים מלכות" וכו'. וששת סדרי המשנה, שכל אחד מהם כלול משישה, הם בגימטריה "אלה",

המילה "ואלה" רומזת גם לאופן שבו נמשכים השמות: באמצעות התורה, כמו בענין "שישים מלכות", הרומזות למסכתות המשנה. במשנה יש שישה סדרים, שכל אחד מהם כלול משישה — שלושים ושישה בסך הכול; המילה "אלה" (אל"ף, למ"ד, ה"א) עולה בגימטריה שלושים ושש.

כמ"ש במ"א ע"פ אלה פקודי המשכן ^{131, 132} והוא בחי' המשכה אך מקודם צ"ל העלאה והיינו ע"י שם מ"ב וזהו ואלה גימט' מ"ב ועמ"ש במ"א פ' תולדות ¹³³ ע"פ ויקרא להן שמות כשמת ¹³⁴ שהא' בוי"ו והבי' בלא וי"ו ע"ש).

כפי שמוסבר במקום אחר על הפסוק "אלה פקודי המשכן", זוהי בחינה של המשכה. אך קודם לכן צריכה להיות העלאה, והיא נעשית באמצעות שם מ"ב; וזהו [הרמז במילה] "ואלה", שערכה בגימטריה מ"ב. ועיינו במה שמוסבר במקום אחר, בפרשת תולדות, על הפסוק "ויקרא להן שמות כשמת", שבו המילה הראשונה כתובה בוי' והשנייה בלא וי'; עיינו שם.)

במקום אחר מוסבר ש"אלה" שבפסוק "אלה פקודי המשכן" מבטא המשכה. אך לפני ההמשכה צריכה לבוא העלאה, הנעשית באמצעות שם מ"ב; והמילה "ואלה", עם וי' שערכה שש, עולה בגימטריה מ"ב. אדמו"ר הזקן מפנה גם להסברו בפרשת תולדות על שתי צורות הכתיב של "שמות", האחת בוי' והאחת בלא וי'.

אך פִּי וְעֵינַי וְאֵלֶּה שְׁמוֹת כּוֹי הַבָּאִי מִצְרִימָה קָאִי עַל זְמַן הַגְלוֹת כִּי יֵשׁ בַּחֲיֵי מִצְרַיִם דְּקְדוּשָׁה לַמַּעֲלָה
אך משמעותו ועניינו של הפסוק "ואלה שמות" וגו', "הבאים מצרימה", מתייחסים לזמן הגלות. שכן גם למעלה,
בקדושה, יש בחינה של "מצרים",

כעת המאמר מסביר מדוע נאמר על השמות שהם "באים מצרימה": הפסוק מתייחס לזמן הגלות. גם למעלה, בקדושה, יש בחינה הנקראת
"מצרים".

כַּמִּיִּשׁ בִּלְקִיִּת¹³⁵ בַּעֲנִיֵּן הַגְרוֹן שֶׁנֶּקִי מִצְרַיִם לְשׁוֹן מִצְרַיִם כּוֹי וְהֵיִינוּ כִּי מִצְרַיִם לְשׁוֹן מִצְרַיִם בַּחֲיֵי הָעֵלֶם וְהַסְתֵּר
וידוע בזמן הגלות כתיב אותותינו לא ראינו.¹³⁶

כפי שכתוב בלקוטי תורה בעניין הגרון, הנקרא "מצרים" מלשון "מִצְרַיִם", כלומר מקום צר, וגו'. פירוש הדבר הוא
ש"מצרים" הוא מלשון "מִצְרַיִם", בחינה של העלם והסתור. וידוע שעל זמן הגלות נאמר: "אותותינו לא ראינו".

בלקוטי תורה, על פרשת וישב, מבואר שהגרון נקרא "מצרים" מלשון "מִצְרַיִם" — מקום צר. לכן "מצרים" מסמל העלם והסתור, ועל הגלות
נאמר בתהילים: "אותותינו לא ראינו".

וּפִי שֶׁהָאוֹתִיּוֹת וְשְׁמוֹת עֲלִיוֹנִים שָׁאֲנוּ מִמְּשִׁיכִים עֲיֵי הַתּוֹרָה וְתַפְלָה לֹא רָאִינוּ שְׁאִינֵן בַּבַּחֲיֵי גִלּוּי אֲצִלּוֹ.
פירוש הדבר הוא שאת האותיות ואת השמות העליונים שאנו ממשיכים באמצעות התורה והתפילה — "לא ראינו",
משום שהם אינם גלויים לנו.

את "אותותינו" דורשים כאותיות התורה והתפילה, וכן כשמות העליונים שאנו ממשיכים באמצעותן. בזמן הגלות איננו רואים אותם:
פעולתם אינה גלויה לנו.

וְהֵיִינוּ לִפִּי שֶׁהֵן מִתְעַלְמִים בַּבַּחֲיֵי מִצְרַיִם בַּחֲיֵי מְשַׁאֲכֵי כּוֹי מִשְׁתִּיר כּוֹי מִשְׁאֲכֵי אֲיִי נֶקֶץ אֶרֶץ טוֹבָה
וּרְחֹבָה¹³⁷ שְׁהִיא בַּחֲיֵי גִלּוּי כּוֹי:

וזאת משום שהם מתעלמים בבחינת "מצרים" — בחינה של מקום צר המעלים ומסתיר וגו'. לעומת זאת, ארץ ישראל
נקראת "ארץ טובה ורחבה", והיא בחינה של גילוי וגו'.

הם נסתרים משום שהם עוברים דרך "מצרים", מקום צר המעלים ומסתיר. לעומתה, ארץ ישראל היא "ארץ טובה ורחבה" — בחינה של
גילוי.

קטע 7 • 221-24

הירידה הראשונה: מן החכמה אל המחשבה

22 וביאור הענין¹³⁸ הוא דהנה שמו הגדול הוא שם הוי' וידוע דיו"ד הוא בחי' צמצום וה' התפשטות אורך ורוחב כו'.

ביאור הענין הוא כך: שמו הגדול הוא שם הוי', וידוע שהיו"ד היא בחינת צמצום, והה"א היא התפשטות באורך וברוחב וכו'.

כעת המאמר מסביר לעומק את שתי הירידות. שמו הגדול הוא הוי', ואותיותיו מתארות כיצד האלקות נמשכת למטה: היו"ד, שהיא נקודה בלבד, היא צמצום, והה"א, שיש בה אורך ורוחב, היא התפשטות.

לפי שכך היא דרך המשכה מא"ס ב"ה בעולמות שצ"ל תחלה צמצום ואח"כ התפשטות כו'. (וכך הוא בענין הירידה והמשכת האור מתחלה בבחי' מצרים דקדושה ואח"כ בחי' ארץ טובה ורחבה¹³⁹ בחי' התפשטות וגלוי)

שכן כך היא דרך ההמשכה מאין סוף ברוך הוא אל העולמות: תחילה צריך להיות צמצום, ואחר כך התפשטות וכו'. (וכך גם בירידת האור ובהמשכתו: תחילה בבחינת "מצרים" דקדושה, ואחר כך בבחינת "ארץ טובה ורחבה", שהיא בחינת התפשטות וגילוי.)

כל המשכה מאין סוף אל העולמות פועלת לפי הסדר הזה: תחילה צמצום, ואחר כך התפשטות. גם ירידת האור מתנהלת בסדר הזה: תחילה אל "מצרים" דקדושה, מקום צר, ואחר כך אל "ארץ טובה ורחבה" — התפשטות וגילוי.

והנה כתיב ירד ירדנו¹⁴⁰ (מצרימה) כו' ירידה אחר ירידה וכן ביצ"מ וגאולה כתיב ואנכי אעלך גם עלה¹⁴¹ כו' עלה נעלה¹⁴² כו' עילוי אחר עילוי.

והנה כתוב: "ירד ירדנו [מצרימה]" וכו' — ירידה אחר ירידה. וכך גם ביציאת מצרים ובגאולה כתוב: "ואנכי אעלך גם עלה" וכו', [ו] "עלה נעלה" וכו' — עלייה אחר עלייה.

המאמר מזכיר את הפעלים הכפולים שבהם פתח: שתי ירידות למצרים ושתי עליות ביציאה ממנה.

ולבאר כל זה בענין מצרים דקדושה וירידת בני' ויעקב לשם יש להקדים משל¹⁴³ א' והוא כי

כדי לבאר את כל זה בענין מצרים דקדושה ובענין ירידת בני ישראל ויעקב לשם, יש להקדים משל אחד, והוא:

כדי להסביר את "מצרים" דקדושה ואת ירידת יעקב ובניו לשם, אדמו"ר הזקן מקדים משל מן הנפש האנושית.

הנה אותיות המחשבה והדבור שניהם ממקור א' נובעים הוא אור השכל כי המדות חסד דין ורחמים נמשכים מן השכל והמחשבה נמשכת מן המדות

אותיות המחשבה והדיבור נובעות שתיהן ממקור אחד — אור השכל. שכן מדות חסד, דין ורחמים נמשכות מן השכל, והמחשבה נמשכת מן המדות.

באדם, גם אותיות המחשבה וגם אותיות הדיבור נובעות מן השכל. בדרך כלל השכל מוליד את המדות, כגון חסד, דין ורחמים, והן מצידן מולידות את המחשבה.

(היינו ע"פ רוב שהרי אין שום מחשבה אא"כ יש תאוה לדבר זה אך לפעמים המחשבה מקבלת מהשכל עצמו וממדות שבשכל אף שלא נתפשט עדיין המדה בלב וכנודע מענין ההפרש בין קפידא לכעס שהכעס הוא מדה בלב

(כלומר, ברוב המקרים, שהרי אין מחשבה כלל אם אין לאדם תשוקה לדבר הזה. אבל לפעמים המחשבה מקבלת מן השכל עצמו ומן המדות שבשכל, אף שהמדה עדיין לא התפשטה בלב. וכידוע מן ההבדל בין קפידא לכעס: הכעס הוא מדה שבלב,

בסוגריים באה הסתייגות: בדרך כלל אדם חושב על דבר מה רק משום שהוא רוצה בו, אך לפעמים המחשבה נובעת ישירות מן השכל ומן הרגשות המצויים בשכל, לפני שהגיעו ללב. הדוגמה היא ההבדל בין קפידא לכעס: כעס הוא רגש שבלב.

משא"כ הקפידא היא רק במוח ועכ"ז המחשבה מלא ממנה וכן עדי"ז בשארי מדות שבשכל יוכל להיות המחשבה מקבלת מהן עצמן שלא ע"י המדות שבלב ותדע דאפי' הדבור מקבל לפעמי' מהשכל שלא ע"י המדות.

ואילו הקפידא היא במוח בלבד, ואף על פי כן המחשבה מלאה ממנה. וכך גם בשאר המדות שבשכל: המחשבה יכולה לקבל מהן עצמן, שלא באמצעות המדות שבלב. ודע שאפילו הדיבור מקבל לפעמים מן השכל שלא באמצעות המדות.

הקפידא, לעומת זאת, נשארת במוח, ובכל זאת היא ממלאת את מחשבותיו של האדם. מכאן שהמחשבה יכולה לקבל מן הרגשות שבשכל בלי לעבור דרך הלב, ואף הדיבור מקבל לפעמים ישירות מן השכל.

וזהו ענין ר"ח כנזי ע"פ והיה מדי חדש¹⁴⁴ כו' ע"ש. וכ"ש בענין המחשבה רק לפעמים מקבלת המחשבה ג"כ מהמדות וע' במאמר הזהר דפ' פנחס ע"פ אנכי אשמח¹⁴⁵ כו' ע"ש. גם לפי הנמשל דלקמן בענין ירידת יעקב למצרים דפ' ויגש יובן כן)

וזהו ענין ראש חודש, כפי שזכר במאמר על הפסוק "והיה מדי חודש בחודשו" וכו'; עיין שם. וכל שכן בענין המחשבה. אלא שלפעמים גם המחשבה מקבלת מן המדות; ועיין במאמר הזהר בפרשת פינחס על הפסוק "אנכי אשמח" וכו'. גם לפי המשל שיובא להלן בענין ירידת יעקב למצרים בפרשת ויגש, הדבר יובן כך.

להבחנות האלה מפנה אדמו"ר הזקן למה שנאמר על ראש חודש בפסוק "מדי חודש בחודשו", וכן לקטע בזהר בפרשת פינחס על "אנכי אשמח בה". הוא מוסיף שגם היישוב שיובא בהמשך, בענין ירידת יעקב למצרים בפרשת ויגש, יבהיר את אותו ענין.

ומשתלשלי ויורדי מטה מטה להיות אותיות הדבור ועכ"ז עודם קשורי ומיוחדים באור השכל המאיר ומתלבש בהם שהרי מחשבתו של אדם היא לפ"ע שכלו וכן מדבורו של אדם נודע חכמתו.

ו[המחשבה] משתלשלת ויורדת מטה מטה, עד שהיא נעשית לאותיות הדיבור. ואף על פי כן, הן עדיין קשורות ומיוחדות באור השכל, המאיר ומתלבש בהן; שהרי מחשבתו של אדם תואמת את שכלו, וכן מחוכמתו של אדם אפשר להכיר מתוך דיבורו.

המחשבה יורדת עוד, עד שהיא נעשית לאותיות הדיבור. ואף על פי כן, המחשבה והדיבור נותרים קשורים לשכל המאיר בהם: אדם חושב בהתאם להבנתו, ואפשר לזהות את חוכמתו מתוך דיבורו.

וע"ד דוגמת משל זה יובן למעלה הגם שאין לו דמות הגוף כו' עכ"ז הרי דברה תורה כלשון בני"א. ועל דרך משל זה יובן גם למעלה [כיצד הדבר], אף שאין לו גוף ודמות הגוף וכו'; ואף על פי כן, הרי "דיברה תורה כלשון בני אדם".

לה' אין גוף, אבל התורה מדברת במונחים אנושיים, ולכן אפשר להחיל עליו בזהירות את אותו דפוס.

דהנה כתיב מה רבו מעשיך¹⁴⁶ ה' כולם בחכמה עשית הרי שהתהוות העולמות הוא ע"י בחי חכמה.¹⁴⁷

שהרי כתוב: "מה רבו מעשיך ה', כולם בחכמה עשית". מכאן שהתהוות העולמות היא באמצעות בחינת חכמה.

הפסוק אומר שה' עשה את כל מעשיו בחכמה: העולמות מתהווים באמצעות חכמה.

23 והרי כתיב בדבר ה' שמים נעשו¹⁴⁸ שהתהוותם הוא ע"י בחי דבור. אלא היינו שנשתלשלי חכמתו ית' חכים

אולם הרי נאמר: "בדבר ה' שמים נעשו", כלומר, הם נבראו באמצעות בחינת הדיבור. אלא הכוונה היא שחכמתו יתברך,

פסוק אחר אומר שהשמים נבראו "בדבר ה'", כלומר באמצעות הדיבור. התשובה היא שחכמתו של הקב"ה יורדת ומתלבשת בדיבורו.

ולא בחכמה ידיעא^{149, 150} בדבר ה' הן עשרה מאמרות יהי אור¹⁵¹ יהי רקיע¹⁵² תדשא הארץ¹⁵³ בחי עלמין דאתגליין.

"חכים ולא בחכמה ידיעא", השתלשלה עד ל"דבר ה'" — עשרת המאמרות: "יהי אור", "יהי רקיע", "תדשא הארץ" — בחינת העולמות הנגלים.

חכמתו של הקב"ה, "חכים ולא בחכמה ידיעא", כלשון תיקוני זוהר, יורדת ומתלבשת בעשרת המאמרות שבהם נברא העולם, כגון "יהי אור". מאמרות אלה בוראים את העולמות הנגלים, שבהם מציאותם של העולמות ניכרת.

וכן בבחינת עלמין סתימין דלא אתגליין שהוא בחי מחשבתו ית' כביכול יש ג"כ בחי אותיות ומאמרות יהי אור כו'.

וכך גם בבחינת העולמות הנסתרים, שאינם מתגלים, שהיא בחינת מחשבתו יתברך, כביכול, יש גם אותיות ומאמרות — "יהי אור" וכו',

גם בעולמות הנסתרים העליונים, המקבילים כביכול למחשבתו של הקב"ה, יש אותיות ומאמרות — המקבילה של המחשבה במשל.

כנודע למעינינו בס' הזהר בענין ההיכלות שיש למעלה ג"כ בעלמין סתימין בחי שמים וארץ וכוכבים ומזלות מלאכים ונשמות ומן העולם ועד העולם מאיר ומתלבש בהן חכמתו ית' חכים ולא בחכמה ידיעא

כידוע ללומדי זוהר בעניין ההיכלות, שגם למעלה, בעולמות הנסתרים, יש בחינות של שמים וארץ, כוכבים ומזלות, מלאכים ונשמות. ומעולם לעולם מאירה ומתלבשת בהם חכמתו יתברך, "חכים ולא בחכמה ידיעא".

תיאור ההיכלות בזהר מלמד שגם בעולמות הנסתרים יש שמים וארץ, כוכבים, מלאכים ונשמות משלהם. בכל עולם, מן העליון ביותר ועד התחתון ביותר, חכמתו של הקב"ה מאירה ומתלבשת.

(והארה והמשכה הנמשכת מבחי חכמה זהו בחי יעקב והתלבשותו במחשבה ודבור שהן בחי אותיות המגבילים זהו ענין ב' בחי הירידות למצרים דקדושה ירידה אחר ירידה ממחשבה לדבור כמשי"ת).

(והארה והמשכה הנמשכת מבחינת חכמה היא בחינת יעקב; והתלבשותה במחשבה וכדיבור, שהם בחינת אותיות המגבילות, היא ענין שתי הירידות למצרים דקדושה — ירידה אחר ירידה, ממחשבה לדיבור, כפי שיתבאר.)

הסוגריים מיישמים את המשל: ההארה הנמשכת מחכמה נקראת יעקב, והתלבשותה תחילה במחשבה ואחר כך בדיבור — אותיות המגבילות אותה — הן שתי הירידות למצרים דקדושה.

והנה עצם ח"ע קודם התלבשותה בבחי' עלמין דהיינו קודם התלבשותה גם בעלמין סתימין נקי ישראל
לי ראש¹⁵⁴ כוי

והנה עצם חכמה עילאה, קודם התלבשותה בבחינת העולמות, כלומר קודם התלבשותה אפילו בעולמות הנסתרים,
נקרא "ישראל לי ראש" וכוי.

חכמה עצמה, קודם שהיא מתלבשת אפילו בעולמות הנסתרים, נקראת ישראל, משום שאפשר לקרוא את אותיות ישראל כ"לי ראש". היא
ה"ראש", הבחינה העליונה ביותר.

(וכמו שבהראש מלובש הנשמה כמ"ש בתניא פנ"ג¹⁵⁵ כך בחי' הארה משמו הגדול מלובש בבחי'
ישראל לי ראש היא בחי' ח"ע. כמאמר וקרבנתו מלכנו¹⁵⁶ לשמך הגדול וכמ"ל).

(וכשם שהנשמה מתלבשת בראש, כפי שנכתב בתניא, פרק נ"ג, כך הארה משמו הגדול מתלבשת בבחינת "ישראל
לי ראש", שהיא בחינת חכמה עילאה. וכמאמר: "וקרבנתו מלכנו לשמך הגדול", וכפי שנתבאר לעיל.)

כשם שהנשמה שורה בעיקר בראש, כפי שמוסבר בתניא, פרק נ"ג, כך הארה משמו הגדול שורה בחכמה, הנקראת "ישראל לי ראש". ברכת
"אהבת עולם" שלפני קריאת שמע של שחרית — "וקרבנתו מלכנו לשמך הגדול" — מובאת כתמיכה לכך, כפי שנתבאר לעיל.

והמשכת ח"ע להתלבש תוך עלמין נקי יעקב יו"ד עקב¹⁵⁷ שנמשך הארה מבחי' ח"ע הנקרא יו"ד
להתלבש בבחי' עלמין שהן רק בחי' עקביי לגבי ח"ע עצמה.

והמשכת חכמה עילאה להתלבש בתוך העולמות נקראת יעקב — יו"ד עקב: הארה נמשכת מבחינת חכמה עילאה,
הנקראת יו"ד, כדי להתלבש בבחינת העולמות, שאינם אלא בחינת עקביים ביחס לחכמה עילאה עצמה.

ההארה מחכמה היורדת לעולמות נקראת יעקב, הנדרש כיו"ד עקב. היו"ד מסמלת את החכמה, והעולמות הם רק בחינת ה"עקביים" שלה —
המשכה נמוכה ביותר של האור.

וכמ"ש והארץ הדום רגלי¹⁵⁸ שבחי' ארץ שהיא בחי' מלי נקי הדום רגלי והוא בחי' אותיות הדבור.
כמו שכתוב: "והארץ הדום רגלי" — מדרגת "ארץ", שהיא בחינת מלכות, נקראת "הדום רגלי", והיא בחינת אותיות
הדיבור.

בדומה לכך, ה' מכנה את הארץ "הדום רגלי": "ארץ" היא מלכות, מדרגת אותיות הדיבור, הנקודה הנמוכה ביותר של האור האלוקי.

ועד"ז ג"כ באותיות המחשבה כוי (ועמ"ש כמ"א ע"פ הזוהר פי קדושים¹⁵⁹ ועבדי אשר בחרתי¹⁶⁰ דא
יעקב כוי מענין זה.

וכן גם באותיות המחשבה וכוי. (וראו מה שנתבאר במקום אחר בעניין זה, על דברי הזוהר בפרשת קדושים: "ועבדי
אשר בחרתי" — זה יעקב וכוי.)

אותו עניין קיים גם באותיות המחשבה. אדמו"ר הזקן מפנה לביאורו על קטע בזוהר בפרשת קדושים, שבו נדרש "ועבדי אשר בחרתי" על
יעקב.

וז"ש מידי אביר יעקב¹⁶¹ משם רועה אבן ישראל שבחי אבן הוא אותיות כנודע בסיי¹⁶² שתי אבנים בונות¹⁶³ כוי והם מקבלים מבחי יעקב) וזהו שנקי יעקב בריח התיכון¹⁶⁴ המבריה מן הקצה אל הקצה.¹⁶⁵

וזהו שכתוב: "מידי אביר יעקב משם רועה אבן ישראל": בחינת "אבן" היא אותיות, כידוע מספר יצירה: "שתי אבנים בונות" וכו', והן מקבלות מבחינת יעקב. וזהו הטעם שיעקב נקרא "בריה התיכון המבריה מן הקצה אל הקצה".

"אבן ישראל" שבברכת יעקב נדרשת כאותיות, שכן ספר יצירה מכנה אותיות "אבנים": שתי אבנים בונות שני בתים, כשם ששתי אותיות בונות שתי מילים. האותיות מקבלות מיעקב, ולכן יעקב נקרא "הבריה התיכון" של המשכן, שנמשך מקצה לקצה וחיבר בין המדרגה העליונה לתחתונה.

וזהו ענין ירידה הא' שבפ' ויגש ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה יעקב ובניו¹⁶⁶ שהיא ירידה בבחי מצר וגבול להתלבש בבחי עלמין סתימין.¹⁶⁷

וזהו הירידה הראשונה שבפרשת ויגש: "ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה יעקב ובניו" — ירידה למדרגת צמצום והגבלה, כדי להתלבש במדרגת העולמות הנסתרים.

הירידה הראשונה, זו שבפרשת ויגש, היא ירידת הארת חכמה אל גבולות העולמות הנסתרים, המקבילים למחשבה.

ולכן נאמר כאן בני יעקב שבחי יעקב בשם בני יכונה שהרי הוא מקבל מבחי ח"ע שהוא בחי ישראל (הנז' שם בפ' ויגש) לי ראש כנ"ל:

ולכן נאמר כאן "בני ישראל יעקב": מדרגת יעקב נקראת בשם "בני ישראל", שהרי היא מקבלת מבחינת חכמה עילאה, שהיא בחינת "ישראל" (הנוכרת שם בפרשת ויגש), "לי ראש", כנ"ל.

לכן בפרשת ויגש נמנה יעקב עם "בני ישראל": במדרגה זו יעקב מקבל מחכמה, הנקראת ישראל, ולכן הוא "בנה". כך מתיישבת השאלה שהועלתה בתחילת המאמר.

24 והנה בגלות נאמר אותותינו לא ראינו.¹⁶⁸ דהנה ענין אותות ומופתים הוא שינוי הטבע כמו ולקחת מממימי היאור¹⁶⁹ כוי

והנה, על הגלות נאמר: "אותותינו לא ראינו". שכן ענינם של אותות ומופתים הוא שינוי הטבע, כמו "ולקחת מממימי היאור...",

המאמר מסביר כעת את הפסוק "אותותינו לא ראינו". אותות ומופתים הם שינויים בטבע, כמו האות שהי נתן למשה: מים שיילקחו מן היאור יהפכו לדם בהיותם על היבשה.

והיו לדם כיבשת והוא ע"י הארת ח"ע בחי שם הוי"ה (כנ"ל שבחי שם הגדול מאיר בח"ע).

"והיו לדם כיבשת". הדבר נעשה באמצעות הארת חכמה עילאה, שהיא בחינת שם הוי" (כפי שהוסבר לעיל, שבחינת השם הגדול מאירה בחכמה עילאה).

שינוי כזה נובע מהארת חכמה עילאה, שהיא בחינת שם הוי", ובה מאיר שמו הגדול.

וז"ש פרעה לא ידעתי את¹⁷⁰ הוי כ"א בחי שם אלקים בחינת הצמצום בדבר ה' שא"א לשנות סדרי בראשית.

וזהו שאמר פרעה: "לא ידעתי את הוי": הוא הכיר רק את בחינת שם אלקים, בחינת הצמצום שב"דבר ה'", שבה אי אפשר לשנות את סדרי בראשית.

פרעה אמר: "לא ידעתי את הוי" — הוא הכיר רק את אלקים, שם הצמצום שמנהיג את הטבע באמצעות עשרת המאמרות, וברמה זו אי אפשר לשנות את סדרי בראשית.

אבל ע"י הארת ח"ע משתנים הצירופים כי התהוות המים הוא ממאמי יקוו המים¹⁷¹ שנמשך בדבר ה' מע"מ. אבל הארת החכמה יכול לשנות הצירוף ממים לדם.

אבל באמצעות הארת חכמה עילאה משתנים הצירופים [של האותיות]. שהרי התהוות המים היא מן המאמר "יקוו המים", הנמשך ב"דבר ה'" מעשרת המאמרות; ואילו הארת החכמה יכולה לשנות את הצירוף ממים לדם.

כל נברא מתקיים באמצעות צירוף אותיות באחד מעשרת המאמרות; המים, למשל, נובעים מן המאמר "יקוו המים". החכמה, מקור המאמרות, יכולה לשנות את סדר האותיות ולהפוך מים לדם.

קטע 8 • 251-29

הירידה השנייה והחשכה הארוכה

25 וכנראה בחוש שהשכל מנהיג ומשנה הדבור כרצונו. וזהו ג"כ ענין המטה שהיה מעץ החיים שנהפך לנחש ומנחש למטה

כפי שניתן לראות בבירור, השכל מכוון את הדיבור ומשנה אותו כרצונו. וזהו גם עניינו של המטה, שהיה מעץ החיים והפך לנחש, ומנחש [חזר] להיות מטה.

הניסיון מלמד שהשכל מכוון את הדיבור ומשנה אותו כרצונו. המטה של משה, שהכתוב מתאר כבא מעץ החיים, ממחיש שינוי כזה: הוא הפך לנחש, ואחר כך חזר להיות מטה.

שהוא ענין השינוי מהעלם לגלוי ומגלוי להעלם וכן מ"ש השב ידך אל חיקך¹⁷² כו' ויוציאה מחיקו והנה שבה כבשרו כו'.

זהו שינוי מהעלם לגלוי ומגלוי להעלם. וכך גם נאמר: "השב ידך אל חיקך" וגו', "ויוציאה מחיקו והנה שבה כבשרו" וגו'.

כל אחד מהשינויים הוא מעבר מהעלם לגלוי או להפך, כמו ידו של משה, שנצטרעה בחיקו ולאחר מכן שבה למצבה. שינויים כאלה נובעים מדרגה שמעל הדבר המשתנה, כשם שהשכל נמצא מעל הדיבור.

ולכן היו כל המופתים ע"י משה שהוא בחי' הארת החכמה כמ"ש כי מן המים משיתהו¹⁷³ בחי' ח"ע.

ולכן כל המופתים נעשו באמצעות משה, שהוא בחינת הארת החכמה, כמו שנאמר: "כי מן המים משיתהו" — בחינת חכמה עילאה.

משום כך כל המופתים נעשו באמצעות משה: הוא הארת החכמה, כפי שרומז הפסוק "מן המים משיתהו", שהרי המים מסמלים את החכמה העילאה.

וז"ש אותותינו לא ראינו אותותינו דייקא כי ישראל עלו במחשבה.^{174, 175} לפי שבגלות הוא בחי' הסתר והעלם עד שנראה העולם ליש ודבר בפ"ע. וכמ"ש אתה אל מסתתר:¹⁷⁶

וזהו שנאמר: "אותותינו לא ראינו" — "אותותינו" דווקא, כי ישראל עלו במחשבה. בגלות יש בחינת הסתר והעלם, עד שהעולם נראה כיש ודבר בפני עצמו. וכמו שנאמר: "אתה אל מסתתר".

בגלות איננו רואים את "אותותינו" — את המופתים השייכים לישראל, שנשמותיהם "עלו במחשבה" של ה' עוד לפני הבריאה. הגלות היא מצב של הסתר, ולכן העולם נדמה כאילו הוא מתקיים בפני עצמו, כפי שנאמר בישעיהו: "אתה אל מסתתר".

26 ובחי' ירידה הב' הוא מ"ש כאן ואלה שמות בני' הבאים מצרימה את יעקב¹⁷⁷ שבחי' ישראל לי ראש יורד בבחי' מצר וצמצום עם בחי' יעקב

והירידה השנייה היא מה שנאמר כאן: "ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב". בחינת "ישראל", לי ראש" יורדת לבחינת מיצר וצמצום יחד עם בחינת יעקב.

הירידה השנייה היא זו המתוארת בפרשת שמות: כאן ישראל עצמו, בחינת חכמה, יורד למיצר ולצמצום יחד עם יעקב. לכן הפסוק אומר שבני ישראל באו "עם יעקב".

והוא ענין הירידה בבחי' עלמין דאתגליין ודבר ה' שהוא צמצום וירידה ב' ומבשרי אחזה¹⁷⁸ שהקול היוצא מהבל הלב הוא קול פשוט ומתצמצם להיות נחלק בה' מוצאות הפה אחה"ע מהגרונ כו' זהו ענין הירידה לבחינת העולמות הנגלים ול"דבר ה'", שהיא צמצום וירידה שנייה. ו"מבשרי אחזה": הקול היוצא מהבל הלב הוא קול פשוט, והוא מצטמצם ונחלק לחמשת מוצאות הפה — אחה"ע מן הגרון וכו'.

ירידה זו היא אל העולמות הנגלים ואל דבר ה', והיא צמצום שני. אפשר ללמוד זאת מניסיון האדם — "מבשרי אחזה": הקול היוצא מהבל הלב הוא צליל פשוט אחד, המצטמצם ונחלק לחמשת מוצאות הפה, החל באותיות הגרוניות אחה"ע.

וזהו ענין משה שהי' כבד פה וכבד לשון¹⁷⁹ כי משה הוא בחי' הארת עצם החכמה א"א לבא לידי גילוי בדבור כ"א ע"י בחי' צמצום.

וזהו ענין היות משה "כבד פה וכבד לשון": משה הוא בחינת הארת עצם החכמה, שאינה יכולה להתגלות בדיבור אלא באמצעות צמצום.

לכן משה היה "כבד פה וכבד לשון". הוא היה הארת עצם החכמה, שיכולה לצאת בדיבור רק באמצעות צמצום.

27 וכמ"ש ואתה תהיה לו לאלקים דייקא. ועכ"ז עודנה קשורה ומיוחדת במקורו ושרשו בחי' ישראל לי ראש שמאיר ומתגלה גם בעולם הדבור כמ"ש לא יעקב יאמר עוד שמך¹⁸⁰ כי אם ישראל¹⁸¹.

כמו שכתוב: "ואתה תהיה לו לאלקים" — דווקא. ואף על פי כן, היא עדיין קשורה ומיוחדת במקורה ובשורשה, בבחינת "ישראל, לי ראש", שמאירה ומתגלה גם בעולם הדיבור, כמו שכתוב: "שמך לא ייקרא עוד יעקב, אלא ישראל".

ה' אמר למשה שאהרן יהיה לו לפה, ומשה יהיה עבורו "לאלקים": אלקים הוא שם הצמצום, וחכמתו של משה הגיעה אל הדיבור באמצעות אהרן. ואף על פי כן, הדיבור נשאר קשור לשורשו, ישראל, שמאיר גם בעולם הדיבור, כפי שנאמר: "לא עוד יעקב, אלא ישראל".

(היינו בחינת חכמה המתלבשת במדות ומשם נמשך בדבור ולכן לא נק' יעקב בחי' בן לישראל זה) כמ"ש ואתם תלקטו לאחד אחד¹⁸² למהוי אחד באחד¹⁸³.

(כלומר, בחינת חכמה המתלבשת במדות, ומשם נמשכת אל הדיבור; ולכן יעקב אינו נקרא בן של ישראל זה.) כמו שכתוב: "ואתם תלקטו אחד אחד", כדי להיות "אחד עם האחד".

ישראל זה הוא חכמה המתלבשת במדות, ומשם נמשכת אל הדיבור, ולכן יעקב אינו "בנו". השניים נעשים לאחד, כפי שנאמר בישעיהו: "תלקטו אחד אחד", "אחד עם האחד".

איש וביתו¹⁸⁴ באו¹⁸⁵ ראובן ושמעון בחי' ראייה ושמיעה¹⁸⁶ שנמשך גם בעלמין דאתגליין מבחי' ישראל וכמ"ש ותקרא את שמו ראובן¹⁸⁷ כי ראה כו'.

"איש וביתו באו": ראובן ושמעון, בחינת ראייה ושמיעה, הנמשכות מבחינת ישראל גם אל העולמות הגלויים, כמו שכתוב: "ותקרא את שמו ראובן, כי ראה" וכו'.

"איש וביתו באו" הם ראובן ושמעון, שנקראו על שם הראייה — ראובן, "ראה" — ועל שם השמיעה — שמעון, "שמע". כוחות אלה נמשכים מישראל ומגיעים גם אל העולמות הגלויים.

28 ותקרא את שמו שמעון¹⁸⁸ כי שמע הוי'. לוי עתה הפעם ילוה אישי אלי¹⁸⁹ בחי' התקשרות ויחוד

"ותקרא את שמו שמעון, כי ה' שמע". לוי: "עתה הפעם ילוה אישי אליי" — בחינת התקשרות ויחוד.

השם שמעון נגזר מן הביטוי "כי ה' שמע", והשם לוי מן הביטוי "איש ילוה אליי"; הוא מבטא התקשרות ויחוד.

כי ראייה ושמיעה היא בחי' השגחה פרטית על כל דרכי בני"א וכוהן כליות ולב¹⁹⁰ לפניך נגלו כל תעלומות

ראייה ושמיעה הן בחינת השגחה פרטית על כל דרכיהם של בני האדם, ו"כוהן כליות ולב"; "לפניך נגלו כל תעלומות הלב".

ה"ראייה" וה"שמיעה" של ה' הן השגחתו הפרטית על דרכו של כל אדם: הוא חוקר את הלב, וכל צפונותיו גלויים לפניו.

לב שלא כדעת הכופרים¹⁹¹ בהשגחה פרטית ויאמרו לא יראה¹⁹² יה ולא יבין אלקי יעקב מאחר שנמשך בסדר ההשתלשלות בדבר ה' ועלמין דאתגליין.

[לא] כדעתם של הכופרים בהשגחה פרטית, שעליהם נאמר: "ויאמרו: לא יראה יי, ולא יבין אלקי יעקב", משום שהאור נמשך בסדר ההשתלשלות, כ"דבר ה'" ובעולמות הגלויים.

הדברים שוללים את דעתם של המכחישים את ההשגחה הפרטית, שעליהם נאמר בתהילים: "לא יראה יי". הם סבורים שמכיוון שאור ה' נמשך דרך סדר העולמות ו"דבר ה'", אין הוא משגיח בפרטי חייו של כל אדם.

אלא שעודנ' קשורו' במקורן ושרשן (וזהו פ"י ואלה שמות כו' שגם במצרים נמשך בחי' השמות עליונים איש וביתו דכר ונוקבא יחוד מ"ה וב"ן רק שאותותינו לא ראינו אך העלם זה הוא סבת הגלוי העצום אח"כ וכמ"ש בסמוך):

אלא שהם עדיין קשורים למקורם ולשורשם. (וזהו פירוש "ואלה שמות" וכו': גם במצרים נמשכת בחינת השמות העליונים, "איש וביתו", זכר ונקבה, ייחוד מ"ה וב"ן; אלא ש"אותותינו לא ראינו". אך העלם זה הוא סיבת הגילוי העצום שיבוא לאחר מכן, כפי שיוסבר בסמוך.)

למעשה, המדרגות התחתונות עדיין קשורות לשורשן. גם במצרים נמשכים השמות העליונים בבחינת "איש וביתו", זכר ונקבה: ייחוד מ"ה וב"ן, שני אופני מילוי של שם הוי', שערכם המספרי 45 ו-52, בחינות ההשפעה והקבלה. איננו רואים זאת; וההעלם הזה עצמו מביא לגילוי הגדול שיבוא בהמשך.

29 והנה להיות¹⁹³ בחי' הגלוי א"א להיות אלא ע"י בחי' העלם תחלה בחינת יו"ד צמצום ואח"כ ה' התפשטות אורך ורוחב כברייתו של עולם¹⁹⁴ ברישא חשוכא והדר נהורא

והנה, גילוי יכול לבוא רק לאחר העלם תחילה: בחינת היו"ד, צמצום, ואחר כך ה"א, התפשטות לאורך ולרוחב; בדומה לכריאת העולם, שבה תחילה היה חושך ואחר כך אור.

גילוי יכול לבוא רק לאחר העלם, כפי שמראה שם הוי': היו"ד, נקודת צמצום, קודמת לה"א, שהיא התפשטות. הגמרא לומדת את אותו סדר מן הבריאה: "תחילה חושך ואחר כך אור".

והוא ענין הגלות שבמצרים שהי' צ"ל גילוי מתן תורה הנגלות לנו ולבנינו¹⁹⁵ פכ"פ דבר¹⁹⁶ ה' היה די בגלות רד"ו שנה ולע"ל שיתגלה פנימית התורה

וזהו ענין הגלות במצרים: כדי שיהיה גילוי של מתן תורה, "הנסתרות לנו ולבנינו", ו"פנים אל פנים דיבר ה'", הספיקה גלות של מאתיים ועשר שנים. אבל לעתיד לבוא, כאשר תתגלה פנימיות התורה,

לגילוי שהיה בהר סיני, החלק הגלוי של התורה, הספיקו מאתיים ועשר השנים במצרים. אך גילוי פנימיות התורה לעתיד לבוא דורש חושך ממושך הרבה יותר.

כי עין בעין יראו¹⁹⁷ כוי ונגלה כבוד¹⁹⁸ ה' כוי צריך כל אריכות החשך הזה ברישא חשוכא

כדי ש"עין בעין יראו" כוי, ו"נגלה כבוד ה'" כוי, נחוץ כל משך החושך הזה: "תחילה חושך".

כאשר "עין בעין יראו" ו"נגלה כבוד ה'", האור יהיה גדול כל כך, שיש צורך בכל החושך הממושך של הגלות שיקדים לו.

וכמ"ש וישכם אברהם בבקר¹⁹⁹ שלהיות גלוי בחינת אברהם הוא בבקר אחר חשכת הלילה דוקא (כי הנה מ"ת היה גלוי שם הוי"ה וכמ"ש ושמי הוי"ה לא נודעתי להם^{200, 201} רק במ"ת נאמר אנכי²⁰² הוי"ה כוי

כמו שכתוב: "וישכם אברהם בבקר" — גילוי בחינת אברהם בא דוקא בבקר, לאחר חשכת הלילה. (שהרי מתן תורה היה גילוי שם הוי", כמו שכתוב: "ושמי הוי' לא נודעתי להם"; רק במתן תורה נאמר "אנכי הוי"י" וכוי.

מידתו של אברהם, חסד, מופיעה "בבקר", לאחר חשכת הלילה. ההערה שבסוגריים מסבירה: בסיני התגלה שם הוי' — "אנכי הוי"י" — גילוי שלא זכו לו האבות.

אך לע"ל כתיב והיה הוי' לי לאלקים²⁰³ שיהיה גלוי ממקום עליון יותר עד דשם הוי' יהיה חשוב רק כאלקים כמ"ש במ"א וזהו עיקר ענין גלוי שמו הגדול וכנודע דבי"ג מדה"ר נאמר הוי"ה הוי"ה ופסיק טעמא כוי.

אבל על לעתיד לבוא כתוב: "והיה הוי' לי לאלקים" — יהיה גילוי ממקום נעלה עוד יותר, עד ששם הוי' ייחשב רק כאלקים, כפי שמבואר במקום אחר. זהו עיקר ענין גילוי שמו הגדול. כידוע, ביי"ג מידות הרחמים נאמר "הוי' הוי"י", וביניהם יש הפסק בטעמים וכוי.

לעתיד לבוא יבוא הגילוי ממקום נעלה עוד יותר, כך שהוי' יראה כאלקים לעומתו, כפי שאומר הפסוק: "והיה הוי' לי לאלקים". ביי"ג מידות הרחמים, "הוי' הוי"י" מופרדים בהפסק בטעמים: יש שתי בחינות של הוי'.

כי שם הוי"ה הראשון הוא מה שלמעלה מהשתלשלות ומשם יהיה הגילוי כוי ע"כ מתעכב זמן רב והחשך גדול יותר כי יהיה אח"כ אור גדול יותר

כי שם הוי' הראשון הוא בחינה שלמעלה מהשתלשלות, ומשם יהיה הגילוי וכוי. לכן הדבר מתעכב זמן רב והחושך גדול יותר, כי לאחר מכן יהיה אור גדול יותר.

הוי' הראשון הוא למעלה מהשתלשלות, ומשם יבוא הגילוי העתידי. משום כך הגלות ארוכה כל כך והחושך שבה גדול כל כך: האור שיבוא אחר כך יהיה גדול עוד יותר.

וזהו בית יעקב לכו ונלכה ²⁰⁴ באור הוי"ה פי' באור המאיר בשם הוי"ה כמ"ש באד"ר (דק"ל) וזהו ענין שמע ישראל הוי"ה ²⁰⁵ כו'

וזהו [פירוש] "בית יעקב, לכו ונלכה באור הוי"ה" — כלומר, באור המאיר בשם הוי"ה, כמו שכתוב באדרא רבא (דף קל). וזהו ענין "שמע ישראל הוי"ה וכו':

"בית יעקב, לכו ונלכה באור הוי"ה שבישעיהו מדבר על האור המאיר בשם הוי"ה, כפי שמסבירה אדרא רבא שבזוהר. כך גם נאמר בקריאת שמע: "שמע ישראל הוי"ה".

ישראל דייקא. בשכמל"ו יעקב אמרו ²⁰⁶ והוא ענין יחודא עילאה ויחודא תתאה למהוי אחד באחד כו': ²⁰⁷

ישראל דווקא. "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" — יעקב אמרו. וזהו ענין יחודא עילאה ויחודא תתאה, להיות "אחד באחד" וכו':

קריאת שמע פונה אל "ישראל", הבחינה העליונה, ואילו "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" נאמר מפי יעקב, כפי שמספרת הגמרא. אלו הם יחודא עילאה, שבו העולם בטל לפני ה', ויחודא תתאה, שבו ה' נוכח בתוך העולם; יחד הם נעשים "אחד באחד".

קטע 9 • ו 30-36

הגלות כשינה

30 וביאור הענין ²⁰⁸ דלכאורה אינו מובן דאם ירידת יעקב למצרים הוא ענין המשכת הארת ח"ע בעלמין סתימין ועלמין דאתגליין כנ"ל.

ביאור הענין: לכאורה הדבר אינו מובן. אם ירידת יעקב למצרים היא המשכת הארה מחכמה עילאה אל העולמות הנסתרים והעולמות הנגלים, כפי שהוסבר לעיל,

מתעוררת כאן שאלה: אם ירידת יעקב למצרים היא רק המשכת חכמה לעולמות הנסתרים והנגלים, כפי שהוסבר, קשה להבין את הענין.

אי"כ תמוה איך נקי זה בשם גלות מצרים והלא כך צ"ל סדר השתלשלו' והתהוות העולמות כמ"ש כלם בחכמה עשית ²⁰⁹ והיינו ע"י עשרה מאמרות כנ"ל.

אם כן, תמוה כיצד אפשר לקרוא לכך גלות מצרים. והרי כך צריך להיות סדר ההשתלשלות והתהוות העולמות, כמו שכתוב: "כולם בחכמה עשית", כלומר, באמצעות עשרת המאמרות, כפי שהוסבר לעיל.

מדוע הדבר נקרא "גלות מצרים"? הרי זהו פשוט הסדר שבו העולמות מתהווים: "כולם בחכמה עשית", באמצעות עשרת המאמרות.

31 ואם כך הוא סדר הבריאה מה ענין זה לגלות ושעבוד. אך הענין כמ"ש במ"א ע"פ אני ישנה^{210, 211}

שהגלות נמשל לשינה כי ענין השינה היא שסותם עיניו ואינו רואה כלום.

ואם זהו סדר הבריאה, מה הקשר בינו לבין הגלות והשעבוד? אלא העניין הוא כפי שהוסבר במקום אחר על הפסוק "אני ישנה": הגלות נמשלה לשינה, משום ששינה פירושה שאדם עוצם את עיניו ואינו רואה דבר.

אם זהו רק סדר הבריאה, מה הקשר בינו לבין הגלות והשעבוד? התשובה מבוססת על הפסוק "אני ישנה ולבי ער": הגלות נמשלה לשינה, שבה אדם עוצם את עיניו ואינו רואה דבר.

כך בגלות כתי' אותותינו לא ראינו²¹² פי' אותותנו הוא כתי' אותיות התורה והתפלה שהם כתי'

כך גם בגלות נאמר: "אותותינו לא ראינו". כלומר, "אותותינו" הם בחינת האותיות של התורה והתפילה.

כך גם בגלות נאמר "אותותינו לא ראינו": "אותותינו" הן האותיות של התורה והתפילה.

המשכות מסוכ"ע בממכ"ע אכן בגלות אין התגלות אור א"ס לעינינו רק האותיות הם מסותרים נעלמים אבל ולבי ער כי למעלה יש כל התגלות האורות.

הן בחינת המשכות של סוכב כל עלמין בתוך ממלא כל עלמין. אך בגלות אור אין סוף אינו מתגלה לעינינו; האותיות נסתרות ונעלמות. ובכל זאת, "ולבי ער", שכן למעלה יש התגלות מלאה של האורות.

האותיות הללו ממשיכות אלויות מסוכב כל עלמין לתוך ממלא כל עלמין. בגלות אור אין סוף אינו מתגלה לעינינו והשפעת האותיות נסתרת, ובכל זאת "ולבי ער": למעלה כל האורות מתגלים במלואם.

משא"כ בזמן בהמ"ק הי' התגלות שכינה למטה ממש והי' יורד אש שלמעלה לאכול הקרבן כו'. אבל בגלות העלמין מסתירים.

לא כך היה בזמן בית המקדש, כאשר השכינה התגלתה ממש למטה, ואש של מעלה הייתה יורדת ואוכלת את הקרבן וכו'. אך בגלות העולמות מסתירים.

בזמן בית המקדש השכינה התגלתה בגלוי למטה, ואש ירדה מן השמים ואכלה את הקרבנות. בגלות העולמות מעלימים; המילה "עלמין" מזכירה את המילה "העלם".

32 וזהו הבאים מצרימה שמלובשים השמות בהעלמין בבחי' הסתר והעלם כו' ולכן נק' שינה שהגלוי אינו לעינינו.

וזהו [פירוש] "הבאים מצרימה": השמות מלובשים בעולמות, במצב של הסתר והעלם וכו'. לכן הדבר נקרא שינה, משום שהגלוי אינו לנגד עינינו.

זהו פירוש "הבאים מצרימה": השמות מלובשים בעולמות המסתירים. הגלות נקראת שינה, משום שהגלוי אינו לנגד עינינו.

רק למעלה ולבי ער²¹³ ולכן בגלות ג"כ נראה עולם כמנהגו נוהג.²¹⁴ אך באמת הוא עושה נפלאות גדולות לבדו²¹⁵ שהוא לבדו מכיר בהן הגם שאין נראה לעינינו:

רק למעלה "ולבי ער". לכן גם בגלות נראה ש"עולם כמנהגו נוהג". אך לאמיתו של דבר, הוא "עושה נפלאות גדולות לבדו": רק הוא מכיר בהן, אף שאינן נראות לעינינו.

למעלה "ולבי ער". לכן בגלות נראה שהעולם מתנהל כמנהגו, ובכל זאת הי "עושה נפלאות גדולות לבדו": רק הוא מכיר בהן, אף שאיננו רואים אותן.

33 ועו"ל דודאי אילו הי הגלוי בהעלמין מבחי" ח"ע לא היו העלמין מסתירין ומעלימין כ"כ לעינינו.

אפשר להסביר זאת גם בדרך נוספת. ודאי שאילו הגילוי בתוך העולמות היה מבחינת חכמה עילאה, העולמות לא היו מסתירים ומעלימים כל כך מעינינו.

הסבר נוסף לשאלה מדוע הגלות מסתירה: אילו הגילוי בתוך העולמות היה בא מחכמה עילאה עצמה, העולמות לא היו מסתירים אותו במידה כזאת.

והראיה לזה בהתנוצצוי הגאולה ע"י מרבע"ה שהוא מבחי" הארת ח"ע מיד נעשו אותות ומופתים לעין כל בשינוי הטבע כו' ומשום שהדבור בטל לגבי ח"ע מקורו וע"ד מאמר מי שאמר לשמן וידלוק²¹⁶ כו'.

ההוכחה לכך היא שעם הניצוץ הראשון של הגאולה, באמצעות משה רבנו, שהיה מבחינת הארת חכמה עילאה, נעשו מיד אותות ומופתים לעיני כול, בשינוי הטבע וכו'. זאת משום שהדיבור בטל לעומת חכמה עילאה, מקורו, וכפי שנאמר: "מי שאמר לשמן וידלוק" וכו'.

ההוכחה היא ראשית הגאולה באמצעות משה, שהיה הארת חכמה: מיד הופיעו אותות ומופתים גלויים ששינו את הטבע. הדיבור, שבאמצעותו מתקיים הטבע, בטל לעומת חכמה, מקורו, כפי שנאמר בגמרא: "מי שאמר לשמן וידלוק, הוא יאמר לחומץ וידלוק".

אך היינו בגילוי הארת ח"ע ממש שזהו הנק' בחי' ישראל משא"כ בגלות אז אין הגלוי בהעלמין מבחי" הח"ע ממש שהוא מבחי" הנק' ישראל לי ראש.

אך זהו כאשר מתגלה ממש הארת חכמה עילאה, וזה נקרא בחינת ישראל. לא כך בגלות: אז הגילוי בתוך העולמות אינו מבחינת חכמה עילאה עצמה, שהיא הבחינה הנקראת "ישראל לי ראש".

כך קורה כאשר חכמה עצמה, הנקראת ישראל, מתגלה. בגלות הגילוי בתוך העולמות אינו בא מחכמה עצמה, "ישראל לי ראש".

רק שנמשך בקיעת איזה הארה דרך מסך ולבוש ובחי' זו נק' יעקב ומבחי' זו מאיר בהעלמין להחיותם מאין ליש

אלא רק הארה כלשהי בוקעת ונמשכת דרך מסך ולבוש. בחינה זו נקראת יעקב, וממנה מאיר אור בעולמות ומחיה אותם, מאין ליש.

רק הארה חלשה בוקעת דרך מסך ולבוש; בחינה זו נקראת יעקב. ממנה נמשכת החיות שמביאה את העולמות לידי מציאות מאין ליש.

ולכן העלמין הן מסתירין ומעלימין על הארה זו ולא נודעה כי באה אל קרבנה²¹⁷ ועל כן אותותנו לא ראינו לא ראינו דייקא שבאמת גם עכשיו הכל בהשגחה פרטיי כמו בזמן ההוא.

לכן העולמות מסתירים ומעלימים הארה זו, ולא נודע כי באה אל קרבנה. משום כך נאמר: "אותותינו לא ראינו" — דווקא "לא ראינו", שכן באמת גם עכשיו הכול הוא בהשגחה פרטית, כמו באותו זמן.

כך העולמות מסתירים את ההארה, וכפי שנאמר על חלום פרעה: "לא נודע כי באו אל קרבנה". לכן הפסוק אומר "אותותינו לא ראינו": גם עכשיו הכול נתון בהשגחה פרטית, כפי שהיה אז, אלא שאיננו רואים זאת.

34 והכל כמו אותות ומופתים ההם רק שלא ראינו שאין ניכר שום שינוי. והוא ע"ד לעושה נפלאות גדולות לבדו²¹⁸ שאין בעל הנס מכיר בניסו²¹⁹ מפני שהעלמין מעלימין וזהו בחיי הגלות ממש.

והכול דומה לאותם אותות ומופתים, אלא ש"לא ראינו", שכן שום שינוי אינו ניכר. והדבר דומה ל"לעושה נפלאות גדולות לבדו": מי שהנס נעשה עבורו אינו מכיר בנסו, מפני שהעולמות מסתירים. וזהו עצם הגלות.

כל מה שמתרחש כעת דומה לאותם אותות ומופתים, אך שום שינוי אינו נראה. כפי שאומרת הגמרא, מי שהנס נעשה עבורו אינו מכיר בנסו, מפני שהעולמות מסתירים אותם; זהו עצם הגלות.

והסיבה לזה הוא מפני שאין הגלוי בהעלמין רק מבחיני בני ישראל ובחי יעקב ולא בחיי ישראל שהוא ח"ע ממש.

הסיבה לכך היא שהגילוי בעולמות בא רק מבחינת "בני ישראל" ומבחינת יעקב, ולא מבחינת ישראל, שהיא חכמה עילאה עצמה.

הסיבה היא שהגילוי בעולמות בא רק מ"בני ישראל" ומיעקב, הרמות התחתונות, ולא מישראל, שהיא חכמה עצמה.

35 והדוגמא לזה כמו עדי"מ באיזו השכלה הנה מי שמשגי עומק המושכל לאמתתו יוכל להלבישה בכמה מיני אותיות אם באותיות אלו או בדבורי אחרים כפי שצריך לו כך יוכל לשנות הצירופי.

דוגמה לכך, בדרך משל, היא כל רעיון שכלי: מי שתופס את עומק הרעיון לאמיתו יכול להלביש אותו בסוגים רבים של אותיות, בין באותיות האלה ובין במילים אחרות, לפי הצורך; כך הוא יכול לשנות את הצירופים.

המשל הוא לאדם שמבין רעיון לעומקו ויכול לבטא אותו בדרכים רבות, במילים האלה או באחרות, לפי הצורך. הוא יכול לשנות את "הצירופים" של האותיות, מפני שהוא עומד מעליהם.

משא"כ מי שאינו משיג לעומקה ממש אע"פ שמשגי ענינה לא יוכל לשנות הצירופים כלל רק יגידה בצירופי שקיבל.

אבל לא כך הוא מי שאינו תופס את עומקו ממש: אף שהוא מבין את הנושא, הוא אינו יכול לשנות כלל את הצירופים, אלא רק לספר עליו בצירופים שקיבל.

מי שתופס רק את הנושא, בלי לרדת לעומקו, אינו יכול לשנות את הניסוח; הוא יכול רק לחזור על הדברים במילים שקיבל.

36 וכמו עד"מ היודע לשון המשנה אלו כשירות בבהמה²²⁰ כו' לא יוכל לומר בצירופי אחרים רק יחזיר

הלשון כמו שהוא ממש בלי תוס' ומגרעת

למשל, מי שיודע את נוסח המשנה "אלו כשירות בבהמה" וכו', אינו יכול לומר זאת בצירופים אחרים; הוא יכול רק לחזור על הנוסח בדיוק כפי שהוא, בלי להוסיף ובלי לגרוע.

מי שיודע רק את נוסח המשנה, כגון "אלו כשירות בבהמה", יכול לחזור עליו מילה במילה בלבד, בלי להוסיף ובלי להחסיר.

אבל מי שיודע פנימי ותוך המכוון יוכל לומר דיני המשנה בלשונות ודבורים אחרים כו' וזהו שאנו אומרים יהא שמיה²²¹ רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא.

אבל מי שמבין את הפנימיות ואת עיקר הכוונה, יכול לומר את דיני המשנה בלשונות ובמילים אחרות וכו'. וזהו שאנו אומרים: "יהא שמיה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא" — יהי שמו הגדול מבורך לעולם ולעלמי עולמים.

מי שמבין את המשמעות הפנימית יכול לומר את דיני המשנה במילים אחרות. זהו פירוש הקדיש: "יהי שמו הגדול מבורך לעולם ולעלמי עולמים"; בארמית, "עלם" ו"עלמיא" פירושם גם "עולם", ולכן אנו מבקשים ששמו הגדול יתגלה בכל העולמות.

פ"י שהבקשה שיהי הגלוי בהעלמין מבחי' שמו הגדול²²² ממש ועי"ז לא יסתירו העלמין כלל. ועמ"ש בפ' חקת ע"פ על כן יאמרו המושלים^{224, 223} כו' ונחשב חשבוננו של עולם:²²⁵

כלומר, הבקשה היא שהגלוי בעולמות יהיה מבחינת שמו הגדול עצמו, ועל ידי כך העולמות לא יסתירו כלל. ועיינו במה שנתבאר בפרשת חוקת על הפסוק "על כן יאמרו המושלים" וכו', ועל "נחשב חשבוננו של עולם".

הבקשה היא שהגלוי בעולמות יבוא משמו הגדול עצמו; אז העולמות לא יסתירו כלל. אדמו"ר הזקן מפנה להסברו בפרשת חוקת על "על כן יאמרו המושלים", שהתלמוד דורש: "בואו ונחשב חשבוננו של עולם".

קטע 10 • 371-41

ישראל סבא וישראל זוטא

37 ושרש הדברים הוא כי הנה יש ישראל סבא וישראל זוטא. פ"י כי ישראל לי ראש הוא בחי' חכמה

שורש הדברים הוא שיש ישראל סבא וישראל זוטא. כלומר, "ישראל לי ראש" היא בחינת חכמה.

שורש כל העניין הוא שיש שתי בחינות הנקראות ישראל: ישראל סבא וישראל זוטא. "ישראל לי ראש" היא חכמה.

אך עצמיות ח"ע חכים ולא בחכמה²²⁶ ידיעא א"א להשיג כי הוא כמו שהוא ית' לבדו הוא גם אילו לא ברא העולמות. רק בחי' נה"י דאבא מאירים להיות מקור לעולמות ונעשים מוחין לז"א.

אבל את עצמות חכמה עילאה, "חכים ולא בחכמה ידיעא", אי אפשר להשיג, שכן היא כפי שהוא יתברך לבדו, גם אילו לא ברא את העולמות. רק בחינת נצח, הוד ויסוד של אבא מאירה כמקור לעולמות ונעשית המוחין של ז"א.

את עצמות חכמה עילאה אי אפשר להשיג כלל; היא כפי שהי' בעצמותו, בין אם העולמות קיימים ובין אם לאו. רק הכוחות התחתונים שלה — נצח, הוד ויסוד של אבא — מאירים כמקור לעולמות ונעשים המוחין של ז"א, המדות.

38 וענין נה"י הוא עד"מ כליות יועצות²²⁷ איך להשפיע. עי' באגה"ק ד"ה להבין משל ומליצה.²²⁸ ובחי' נה"י דאבא נקי ישראל סבא.²²⁹

נצח, הוד ויסוד הם, בדרך משל, "כליות יועצות" כיצד להשפיע; ראו איגרת הקודש, הקטע הפותח במילים "להבין משל ומליצה". ובחינת נצח, הוד ויסוד של אבא נקראת ישראל סבא.

נצח, הוד ויסוד דומים לכליות, שעליהן אומרת הגמרא שהן "יועצות": הן קובעות כיצד יש להעביר את השכל לאחרים. איגרת הקודש מסבירה זאת, ונצח, הוד ויסוד של אבא נקראים ישראל סבא.

ופי' בני ישראל הבאים מצרימה היינו המשכות מבחי' חכמה הנ"ל שנקי' יש"ס באותיות המחשבה ולכן יעקב שהוא מבחי' אחוריים דאבא המתלבש בתבונה נקי' בן לישראל זה שהוא יש"ס נה"י דאבא.²³⁰

"בני ישראל הבאים מצרימה" פירושו ההמשכות מבחינת חכמה שהוזכרה לעיל, הנקראת ישראל סבא, אל אותיות המחשבה. לכן יעקב, שהוא מבחינת האחוריים של אבא, המתלבשים בתבונה, נקרא בן של ישראל זה — ישראל סבא, נצח, הוד ויסוד של אבא.

"בני ישראל הבאים מצרימה" הם האור הנמשך מחכמה זו, ישראל סבא, אל אותיות המחשבה. יעקב, שהוא ה"אחוריים" — הבחינה החיצונית — של אבא, המתלבשת בתבונה, הבחינה התחתונה של בינה, מקבל מישראל סבא ולכן נקרא בנו.

39 וז"ש בפי' ויגש ואלה שמות בני' כו' יעקב ובניו²³¹ שיעקב עצמו בכלל בני ישראל יכונה משום דהתם מיירי בענין ההמשכה מבחי' יש"ס הנמשך באותיות המחשבה

וזהו שנאמר בפרשת ויגש: "ואלה שמות בני ישראל" וכו', "יעקב ובניו": יעקב עצמו נכלל בכינוי "בני ישראל", משום ששם מדובר בהמשכה מבחינת ישראל סבא, הנמשכת באותיות המחשבה.

כך מוסבר הפסוק בפרשת ויגש: "יעקב ובניו" נכללים ב"בני ישראל", משום שהפסוק עוסק בהמשכה מישראל סבא אל אותיות המחשבה.

וע"כ לגבי בחיי ישי"ס נקרא יעקב בני ישראל כו' והיא הירידה הראשונה דמצרימה היינו בבחי' אותיות המחשבה שנק' ג"כ מצרימה שהם בחיי אותיות וכלים המגבילים האור כו' והירידה הב' הוא באותיות הדבור.

לכן, ביחס לבחינת ישראל סבא, יעקב נקרא "בני ישראל" וכו'. זוהי הירידה הראשונה למצרים, כלומר אל בחינת אותיות המחשבה, שגם הן נקראות "מצרים", שכן הן בחינת אותיות וכלים המגבילים את האור וכו'. והירידה השנייה היא אל אותיות הדיבור.

ביחס לישראל סבא, יעקב נמנה עם "בניו". זוהי הירידה הראשונה ל"מצרים", אל אותיות המחשבה, שגם הן מגבילות את האור; הירידה השנייה היא אל אותיות הדיבור.

40 והוא מ"ש בפ' שמות פעם ב' ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה והדבור מקבל מבחי' ישראל זוטא.

וזהו שנאמר בפרשת שמות בפעם השנייה: "ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה"; והדיבור מקבל מבחינת ישראל זוטא.

הפסוק בפרשת שמות חוזר על "ואלה שמות" בירידה השנייה, אל הדיבור, המקבל מישראל זוטא.

כי הנה ישראל זוטא היינו בחיי ז"א כי הגם שז"א היינו ו"ק דאצי' חג"ת נה"י.

כי הנה ישראל זוטא הוא בחינת ז"א. ואף שז"א הוא שש הקצוות של אצילות — חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד ויסוד —

ישראל זוטא הוא ז"א, שש הספירות הרגשיות של אצילות, מחסד ועד יסוד.

אך כשהמוחין דאז"א נתלבשו בו נקי ישראל לי ראש כי יש הפרש גדול בין כשהמוחין מאירים במדות או כשהם רק מדות לבד.

אולם כאשר המוחין של אבא ואמא מתלבשים בו, הוא נקרא "ישראל" — לי ראש". יש הבדל גדול בין מצב שבו המוחין מאירים במדות לבין מצב שבו יש רק מדות בלבד.

כאשר המוחין של אבא ואמא — חכמה ובינה — מתלבשים בז"א, גם הוא נקרא ישראל, "לי ראש". רגשות המודרכים על ידי השכל שונים מאוד מרגשות בלבד.

עד"מ למטה התינוק נוח לכעוס משא"כ מי שמדותיו בהשכל קשה לכעוס. ולכך אומרים אב הרחמן שבחי' חכמה מקור הרחמים

על דרך משל, למטה: ילד נוטה לכעוס בקלות, ואילו מי שמדותיו נתונות בתוך השכל מתקשה לכעוס. לכן אומרים "אב הרחמן", כי בחינת חכמה היא מקור הרחמים.

ילד, שרגשותיו עדיין אינם מודרכים על ידי הבנה, כועס בקלות; ואילו אדם שרגשותיו מונהגים על ידי השכל מתקשה לכעוס. לכן אנו מכנים את ה' "אב הרחמן": "אב" היא חכמה, וחכמה היא מקור הרחמים.

(ועמשי"ל ע"פ השמים כסאי^{232, 233} בפירוש צדקה תרומי²³⁴ כו' וזהו מי כעמך ישראל גוי אחד²³⁵ כו') ולכן כשהמוחין מאירי' בז"א נקי ישראל

(וראו מה שנתבאר לעיל על "השמים כסאי", בביאור "צדקה תרומם" וכו'; וזהו [הפירוש של] "ומי כעמך ישראל גוי אחד" וכו'). לכן, כאשר המוחין מאירים בז"א, הוא נקרא ישראל.

אדמו"ר הזקן מפנה למאמר הראשון בתורה אור, על "השמים כסאי", שבו מוסבר כי "צדקה תרומם גוי" פירושו העלאת המדות אל החכמה, ומוסיף את הפסוק "ומי כעמך ישראל גוי אחד". כאשר השכל מאיר בז"א, הוא נקרא ישראל.

אך מ"מ ישראל זוטא כי הוא רק המשכ' מוחין במדו'. משא"כ ישראל סבא זהו נה"י דאבא עצמו עד"מ השכל עצמו.

אך בכל זאת הוא ישראל זוטא, כי אין זו אלא המשכת המוחין במדות. לעומת זאת, ישראל סבא הוא נצח, הוד ויסוד של אבא עצמו, ועל דרך משל — השכל עצמו.

ובכל זאת, זהו רק ישראל זוטא: השכל הנמשך אל הרגשות. ישראל סבא, לעומתו, הוא נצח, הוד ויסוד של אבא עצמו, בדומה לשכל עצמו אצל האדם.

והנה מבחי' ישראל זוטא שהוא ז"א נמשך בבחי' אותיות הדבור כמשל הדבור שמקבל מהבל הלב שבו משכן המדות.

והנה מבחינת ישראל זוטא, שהוא ז"א, נמשכים האורות אל בחינת אותיות הדיבור, כמו במשל הדיבור, המקבל מהבל הלב שבו שוכנות המדות.

הדיבור נמשך מישראל זוטא, ז"א, כשם שהדיבור אצל האדם נוצר מהבל הלב, שבו שוכנות הרגשות.

41 וזהו ענין ואלה שמות בני הנאמר בפ' שמות דקאי על ירידה הבי' שהיא המשכת ז"א באותיות הדבור וע"כ בחי' יעקב לא נקי

וזהו פירוש "ואלה שמות בני ישראל" שנאמר בפרשת שמות: הפסוק מתייחס לירידה השנייה, שבה נמשכים ז"א — המדות — אל אותיות הדיבור. לכן בחינתו של יעקב אינה נקראת

הפסוק בפרשת שמות מתייחס לירידה השנייה, שבה ז"א נמשך אל אותיות הדיבור. לכן יעקב אינו נקרא שם אחד מ"בני ישראל".

בני ישראל כי יעקב שהוא בחי' אחוריים דאבא אינו בן לישראל זוטא אלא אח עד"מ.

"בני ישראל", שכן יעקב, שהוא בחינת האחוריים של אבא, אינו בן של ישראל זוטא, אלא, בדרך משל, אח שלו.

יעקב, שהוא בחינת ה"אחוריים" של אבא, אינו בן של ישראל זוטא; בדרך משל, הוא אח שלו.

וז"ש בניי הבאים מצרימה את יעקב²³⁶ שהדבור מקבל מבחיני בני ישראל זוטא וגם מבחיני יעקב כו':

וזהו שנאמר "בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב": הדיבור מקבל מבחינת בני ישראל זוטא וגם מבחינת יעקב וכו'.

לכן נאמר בפרשת שמות "בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב": הדיבור מקבל הן מ ישראל זוטא והן מיעקב. כך מתיישבת השאלה שבה פתח המאמר.

בעבודה

העמל בלימוד התורה בגלות, הקושיות, הסכרות והמאבק לברר את ההלכה, הוא "העבודה בחומר ובלבנים" שתביא להתגלות פנימיות התורה. באמצעות התורה והמצוות האדם ממשיך את שמו הגדול של ה' בעולם, ובאמצעות הצדקה הוא מעלה את מה שהתברר. גם כאשר ידו של ה' נסתרת ו"אותותינו לא ראינו", הכול מתנהל בהשגחה פרטית.

שאלות לשיחה

1. מדוע רואה המאמר בקושיות ובמחלוקות הקשות של לימוד התורה מקבילה לעבודה במצרים, ומה משיגה עבודה זו?
2. כיצד יכולה נשמה מוגבלת לקבל את התענוג האינוסופי של שמו הגדול, ומה תפקידה של התורה בכך?
3. מה ההבדל בין הירידה הראשונה, בפרשת ויגש, לירידה השנייה, בפרשת שמות, וכיצד הוא מסביר אם יעקב הוא "בן" של ישראל?
4. מדוע להתגלות חייב להיות קודם הסתר, ומדוע הגלות הנוכחית ארוכה בהרבה מן הגלות במצרים?
5. אם ההשגחה הפרטית ממשית כיום כפי שהייתה ביציאת מצרים, מדוע איננו רואים אותה, ועל מה אנו מבקשים כשאנו אומרים "יתברך שמו הגדול"?

הערות

פסוקה 1

1 ואלה שמות

תעתיק נוסף (הנחה) של המאמר נדפס שם. לפי ההערה, הוא כולל רק אחד מנושאי המאמר.

הערת קה"ת

הנחה אחרת במאמרי אדה"ז פרשיות ע' ריט (רק ענין אחד). ראה לעיל בציונים לכ"ק אדמו"ר זי"ע. הגהות וכו' באוה"ת שמות ע' ז. כרך ז ע' ב'תעא. ב'תעא. ב'תפג. קיצור כרך ח ע' ב'תתכג. ב'תתל. ביאור על המאמר באוה"ת שמות ע' קח ואילך. לכללות מאמר זה ראה סה"מ תרכ"ז (הוצאת תש"ס) ע' פד ואילך. סה"מ תרנ"ח ע' עו. ד"ה ואברהם זקן תרצ"ב. ד"ה ואלה שמות תש"כ. ד"ה ואלה שמות תשמ"ו. פלח הרמון שמות ע' א.

2 ואלה שמות

הפסוק הפותח את ספר שמות: "ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב, איש וביתו באו". המאמר כולו מכאן אותו.

Exodus 1:1 שמות א':א

וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרֵימָה אֶת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ:
NOW THESE are the names of the sons of Israel, who came into Egypt with Jacob; every man came with his household

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות א, א.

3 ואלה שמות . . יעקב ובניו

הפסוק המקביל בפרשת ויגש, הפותח את רשימת בני משפחתו של יעקב היורדים למצרים. המאמר מעמיד את "יעקב ובניו" שבו כנגד "את יעקב" שבספר שמות.

Genesis 46:8 בראשית מ"ו:ח

וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרֵימָה יַעֲקֹב וּבָנָיו בָּכֹר יַעֲקֹב רְאוּבֵן:
And these are the names of the children of Israel, who came into Egypt, Jacob and his sons: Reuben, Jacob's first-born

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית מו, ח. באוה"ת שמות כרך ז ע' ב'תעא מביא קושיא זו בשם המגיד לב"י ר"פ שמות. וראה לקו"ש ח"ו ע' 4 הערה 16.

4 ענין בואם

בכתב היד הזה הנוסח הוא "סדר בואם", במקום "עניין בואם".

הערת קה"ת

בבן 1052: סדר בואם.

5 וצ"ל למה הוכפל . . וגם להבין השינויים

אותו מאמר מסיק מעצם השאלה שאף שהפסוק כאן חוזר באופן כללי על הנאמר בפרשת ויגש, יש ביניהם הבדלים בפרטים, שכן ההלכה לומדת כמה עניינים ממילה אחת, וכאן יש כמה שינויים.

הערת קה"ת

בד"ה זה תשל"ג (הנחה בלתי מוגה) מדייק דמזה גופא מובן דאע"פ שבכללות הוכפל כאן אותו הענין שכבר נאמר בפ' ויגש . . שהרי שבגלוי הו"ע אחד עם הנאמר שם, עכ"ז בפרטיות ה"ה חלוקים בענינם, שהרי מתיבה אחת לומדים כמה ענינים בהלכה וכאן ישנם כמה שינויים מהנאמר בפרשת ויגש.

פסוקה 2

6

הפסוק בפרשת ויגש: "בני ישראל הבאים מצרימה, יעקב ובניו". נראה שהוא מונה את יעקב בין בני ישראל.

Genesis 46:8 בראשית מ"ו:ח

וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרֵימָה יַעֲקֹב וּבָנָיו בָּכֹר יַעֲקֹב רְאוּבֵן:
And these are the names of the children of Israel, who came into Egypt, Jacob and his sons: Reuben, Jacob's first-born
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

7 שכולל יעקב ג"כ בכלל בני ישראל

שם מובאת השאלה מדוע יעקב נמנה בכלל "בני ישראל" בשם המגיד מישרים של הבית יוסף, בתחילת פרשת שמות.

הערת קה"ת

ראה באוה"ת כרך ז ע' ב'תעא בשם המגיד להב"י ר"פ שמות. וראה לקו"ש ח"ו ע' 4 הערה 16.

8

לא יעקב יאמר עוד שמך

לאחר שיעקב נאבק עם המלאך, נאמר לו: "לא ייקרא עוד שמך יעקב, אלא ישראל". המאמר מביא זאת כדי להראות שיעקב וישראל הם אותו אדם.

Genesis 32:29 בראשית ל"ב:כ"ט

וַיֹּאמֶר לֹא יַעֲקֹב יֵאָמֵר עוֹד שְׁמְךָ כִּי אִם־יִשְׂרָאֵל כִּי־שָׁרִית עִם־אֱלֹקִים וְעִם־אֲנָשִׁים וְתוֹכֵל:

And he said: 'Thy name shall be called no more Jacob, but Israel; for thou hast striven with G-d and with men, and hast prevailed'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית לב, כט.

פסוקה 3

9

איך נק' בני ישראל

הזוהר על הפסוק שואל: מאחר שנאמר "בני ישראל", מדוע נאמר גם "עם יעקב"? המאמר עוסק באותו קושי.

Zohar II, 2b זח"ב ב, ב

הערת קה"ת

ראה זח"ב ב, ב. כיון דכתיב בני ישראל מהו את יעקב ע"ש. באוה"ת פ' שמות ע' ז מציינ "וברכות ר"פ תולדות ישבו קושיא זו דיצחק ג"כ נקרא ישראל, ולכן נקרא יעקב בני"י עכ"ל. ראה באוה"ת שמות כרך ח ע' ב'תתלג ב בענין הקושיא דכאן. ומפרש בפ' ויגש נק' בני ישראל בחייו, ובפ' שמות שהי' אחר שנסתלק נק' ישראל ע"ש.

10 ירד ירדנו

אחי יוסף אומרים לממונה עליו: "ירדנו בתחילה לקנות אוכל", תוך שימוש כפול בפועל. המאמר מפרש את הכפילות כשתי ירידות.

Genesis 43:20 בראשית מ"ג:כ

וַיֹּאמְרוּ כִּי אֲדֹנֵי יָרֵד יִרְדְּנוּ בְּתַחֲלָה לְשָׂכֵר־אֶכֶל:

and said: 'Oh my lord, we came indeed down at the first time to buy food

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית מג, כ.

11 ואנכי אעלה גם עלה

ה' מבטיח ליעקב לפני ירידתו למצרים: "אנכי ארד עמך מצרימה, ואנכי אעלה גם עלה". הפועל הכפול רומז לשתי עליות.

Genesis 46:4 בראשית מ"ו:ד

אֲנֹכִי אֶרֶד עִמָּךְ מִצְרָיִם וְאֲנֹכִי אֶעֱלֶה גַם-עִלְיָהּ וְיֻסַּף יְשִׁית יָדוֹ עַל-עֵינֶיךָ:

I will go down with thee into Egypt; and I will also surely bring thee up again; and Joseph shall put his hand upon thine eyes.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית מו, ד.

12 עלה נעלה

כלב אומר לעם: "עלה נעלה וירשנו אותה". גם כאן הפועל מופיע בכפילות.

Numbers 13:30 במדבר י"ג:ל

וַיֹּסֶס כָּלֵב אֶת-הָעָם אֶל-מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר עֲלֶה נַעֲלֶה וְנִרְשְׁנוּ אֹתָהּ כִּי-יָכוֹל נוֹכַל לָהּ:

And Caleb stilled the people toward Moses, and said: 'We should go up at once, and possess it; for we are well able to overcome it.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

במדבר יג, ל.

13 היינו ב' עליות

אור התורה על בשלח מפנה בחזרה לקטע הזה, העוסק בשתי העליות.

הערת קה"ת

באוה"ת בשלח ע' שנה מציין לכאן. ראה לקו"ש חט"ז ע' 126. ובד"ה הבאים ישרש תשלי"ח.

14 אעלה אתכם מעני מצרים

הבטחת ה' בסנה להעלות את ישראל ממצרים אל ארץ זבת חלב ודבש. היא מדברת על עלייה אחת בלבד, ולכן העלייה השנייה חייבת להיות הגאולה העתידה.

Exodus 3:17 שמות ג':יז

וְאָמַר אֶעֱלֶה אֶתְכֶם מִעֲנֵי מִצְרַיִם אֶל-אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִיטִּי וְהַיִּבְּוִסִי אֶל-אֶרֶץ זֶבֶת חֶלֶב וְדָבָשׁ:

And I have said: I will bring you up out of the affliction of Egypt unto the land of the Canaanite, and the Hittite, and the Amorite, and the Perizzite, and the Hivite, and the Jebusite, unto a land flowing with milk and honey.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות ג, יז.

15 "אהיה אשר אהיה". אדמו"ר הזקן מביא פסוק זה כמקום שבו הודיע ה' למשה על הגאולה האחרונה.

Exodus 3:14 שמות ג':יד

וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים אֶל-מֹשֶׁה אֲהִיָּה אֲשֶׁר אֲהִיָּה וַיֹּאמֶר כֹּה תֹאמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲהִיָּה שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם:

And G-d said unto Moses: 'I AM THAT I AM'; and He said: 'Thus shalt thou say unto the children of Israel: I AM hath sent me unto you'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 4

16 כימי צאתך מאמ"צ אראנו נפלאות

נבואתו של מיכה על הגאולה האחרונה, המעוצבת בדגם יציאת מצרים. המאמר לומד ממנה שתכלית הגלות הנוכחית מקבילה לתכלית גלות מצרים.

Micah 7:15 מיכה ז':ט"ו

כִּי־יָמֵי צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֶרְאֶנּוּ נִפְלְאוֹת:

As in the days of thy coming forth out of the land of Egypt' Will I show unto him marvellous things

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

מיכה ז, טו.

17 פנים בפנים דבר ה'

משה מזכיר שבסיני "פנים אל פנים דיבר ה' עמכם". המאמר מתאר באמצעות הפסוק את מתן התורה כתכלית גלות מצרים.

Deuteronomy 5:4 דברים ה':ד

פָּנִים בְּפָנִים דִּבֶּר ה' עִמָּכֶם בְּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ:

The L-RD spoke with you face to face in the mount out of the —midst of the fire

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ה, ד.

פסקה 5

18 וזה לך האות

האות שנתן ה' למשה בסנה: לאחר יציאת מצרים יעבדו את ה' על ההר הזה. המאמר רואה בכך הוכחה שתכלית הגלות במצרים הייתה מתן תורה.

Exodus 3:12 שמות ג':יב

וַיֹּאמֶר כִּי־אֶהְיֶה עִמָּךְ וְזֶה־לָּךְ הָאוֹת כִּי אֲנֹכִי שְׁלַחְתִּיךָ בְּהוֹצִיאֶךָ אֶת־הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת־הָאֱלֹקִים עַל הָהָר הַזֶּה:

And He said: 'Certainly I will be with thee; and this shall be the token unto thee, that I have sent thee: when thou hast brought forth the people out of Egypt, ye shall serve G-d upon this mountain'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות ג, יב.

19 כל אריכות הגלות הזה הוא כדי לזכות לגילוי פנימית התורה

מאמר הפותח באותן מילים, המצוטט בהקשר לרעיון שכל אריכות הגלות הזאת היא לשם גילוי פנימיות התורה.

הערת קה"ת

ראה ד"ה ואלה שמות תשי"ב.

20 עין בעין יראו

"עין בעין יראו, בשבוע ה' ציון". המאמר מפרש זאת כהתגלות גלויה של זמן הגאולה.

Isaiah 52:8 ישעיהו נ"ב:ח

קול צפיק נשא קול יחדו ירגנו כי עין בעין יראו בשבוע ה' ציון:

Hark, thy watchmen! they lift up the voice, Together do they sing; For they shall see, eye to eye, The L-RD returning to Zion.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישעיה נב, ח.

21 וימררו את חייהם

תיאור התורה של עבודת הפרך במצרים. המאמר, בעקבות הזוהר, מיישם כל ביטוי על העמל בלימוד התורה בגלות הנוכחית.

Exodus 1:14 שמות א':יד

וימררו את חייהם בעבדה קשה בחמר ובלבנים ובכלי עבדה בשדה את קלי עבדתם אשר עבדו בהם בפרך:

And they made their lives bitter with hard service, in mortar and in brick, and in all manner of service in the field; in all their service, wherein they made them serve with rigour

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות א, יד.

22 בעבודה קשה דא קושיא

שם מובא הזוהר בסדר הזה: "בעבודה קשה" — קושיא, "בחומר" — קל וחומר, "ובלבנים" — ליבון הילכתא, "ובכל עבודה בשדה" — הבריתא. בתורה אור המילים על הלבנים מופיעות אחרי המילים על השדה.

Zohar III, 153a זח"ג קנג, א

הערת קה"ת

זח"ג קנג, א. ובכ"מ. באוה"ת פ' שמות ע' ח הגירסא "בעבודה קשה דא קושיא, בחומר דא ק"ו ובלבנים דא ליבון הילכתא ובכל עבודה בשדה דא ברייתא", וכ"ה בסה"מ תרכ"ו (הוצאת תש"ס) ע' פח. ומציין על זה כ"ק אדמו"ר ז"ע שם "כ"ה לנכון בכת"י, ולכאורה כן צריך לתקן בתו"א, ששם באו התיבות ובלבנים דא ליבון הילכתא שלא במקומם "עכ"ל. וכ"ה בלקו"ש חט"ו ע' 408 הערה 29.

23 בעבדה קשה דא קושיא

הזוהר קורא את הביטויים שבפסוק כשלים בלימוד התורה: "בעבודה קשה" היא קושיא, ו"בחומר" הוא קל וחומר. אדמו"ר חוקן בונה על כך את החלק הזה במאמר.

Zohar, Beha'alotcha 14:77-15:87 ספר הזוהר, בהעלותך י"ד:ע"ז-

ט"ו:פ"ז

24 לבון הילכתא

החסבר קושר את ליבון ההלכה לשתי התכונות של הלבנים — טומאה וקושי כאב: בירור ההלכה מסלק ומחליש את הקליפות המסתירות את ההלכות, וגם מגלה חידושים.

הערת קה"ת

ראה לקו"ש ח"ו ע' 25 הערה 88 השייכות ד"לבון הילכתא" לבי הענינים דלבנים [א. סטרא דמסאבותא, ב. קשים וחזקים כאבנים] הוא — לפי שגם בלבון הילכתא ישנם שני הענינים שבעשיית לבנים: (א) בירור וליבון ההלכות הוא ע"י הסרת והתשת כח הקליפות המעלימים ומכסים על ההלכות (ראה אגה"ק סימן כו — קמד, ב ואילך), (ב) ע"י לבון ההלכות, מתחדשים גם ענינים חדשים (ראה אגה"ק שם. ד"ה אשריכם ישראל, וד"ה לך לך תרס"ו). עכ"ל שם. בלקו"ת וזאת הברכה צו, ב. שה"ש לו, ג. מציין לכאן.

25 סופו של הפסוק העוסק בעבודה במצרים: "ובכל עבודה בשדה". הזוהר מיישם זאת על לימוד הבריתא.

Exodus 1:14 שמות א':יד

וימררו את חייהם בעבדה קשה בחמר ובלבנים ובכלי עבדה בשדה את קלי עבדתם אשר עבדו בהם בפרך:

And they made their lives bitter with hard service, in mortar and in brick, and in all manner of service in the field; in all their service, wherein they made them serve with rigour

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

26 והנה להבין

בשוליים כתב הצמח צדק כותרת לחלק הזה: "2. ענין עדי עד שמו הגדול".

הערת קה"ת

בבוכ 1052 נוסף בגיליון בנכותי"ק הצ"צ: "ב. ענין עדי עד שמו הגדול". בסה"מ תרכ"ו (הוצאת תש"ס) ע' פה יש ביאור בענין עדי עד.

27 נהנין מזיו השכינה

הגמרא אומרת שבעולם הבא אין אכילה ושתייה, אלא הצדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה. המאמר משתמש במילים אלה כדי לתאר את תענוגן של הנשמות.

Berakhot 17a:12 ברכות י"א:י"ב

מרגלא בפומיה דרב: לא פְּעוֹלָם הָהָא הָעוֹלָם הַבָּא. הָעוֹלָם הַבָּא אֵין בּוֹ לֹא אֲכִילָה וְלֹא שְׁתִּיָּה וְלֹא פְּרִיָּה וְרִבְיָה וְלֹא מִשָּׂא וּמְטָו וְלֹא קִנְיָה וְלֹא שְׁנָאָה וְלֹא תַּחְרוּת, אֲלָא צְדִיקִים יוֹשְׁבִין וְעֶטְרוֹתֵיהֶם בְּרָאשֵׁיהֶם וְנִהְנִיִּם מִזֵּי הַשְׁכִּינָה, שְׁנֵאמַר: "וַיַּחְזוּ אֶת הָאֱלֹקִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ".

It was a favourite saying of Rab : Not like this world is the world to come. In the world to come there is neither eating nor drinking; no procreation of children or business transactions; no envy or hatred or rivalry ; but the righteous sit enthroned, their crowns on their heads, and enjoy the lustre of the Shekinah; as it is said, "And they beheld G-d, and did eat and drink" (Exod. xxiv. II)

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

28 דוד המלך מבקש לשבת בבית ה' "לחזות בנועם ה'". המאמר מפרש זאת כתענוגה של הנשמה בגן עדן.

Psalms 27:4 תהילים כ"ז:ד

אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש שְׁבִיתִי בְּבֵיתֵהּ כְּלִימִי חִי לַחְזוֹת בְּנוֹעַם־ה' וּלְבַקֵּר בְּהִיכְלוֹ:

One thing have I asked of the L-RD, that will I seek after: That I may dwell in the house of the L-RD all the days of my life, To behold the graciousness of the L-RD, and to visit ear-ly in His temple

פסוקה 9

29 צדיקים אין להם מנוחה

הקטע בכמדבר מלמד שיש סוגים רבים של גן עדן, זה למעלה מזה עד אין קץ, ושהספרים הזכירו רק שניים. הוא מביא את המאמר בנוסח הגמרא: "תלמידי חכמים אין להם מנוחה", ומסביר שהנשמות משבחות את ה' בכל יום, כאשר בכל פעם הן משיגות מדרגה גבוהה יותר.

הערת קה"ת

סוף ברכות. הגירסא שם: ת"ח. וכן הוא בלקו"ת במדבר יח, א. בהעלותך לג, ד. וראה לקמן צח, ב בשם לקוטי הש"ס להארי"ל.

30 "הולכים מחיל אל חיל; יראה אל אלקים בציון". התלמוד מפרש זאת כעלייה אינסופית של הצדיקים.

Psalms 84:8 תהילים פ"ד:ח

יֵלְכוּ מִחֵיל אֶל־חֵיל יִרְאֶה יְרָאָה אֱלֹהִים בְּצִיּוֹן:

They go from strength to strength, every one of them appeareth before G-d in Zion

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

31 אין להם מנוחה בעוה"ב שנאמר ילכו מחיל אל חיל

הקטע האחרון במסכת ברכות: תלמידי חכמים אין להם מנוחה בעולם הזה ולא בעולם הבא, שכן "הולכים מחיל אל חיל". המאמר מצטט זאת כדי להראות שהתענוגים שבגן עדן אינם מסתיימים.

Berakhot 64a:12-13 ברכות ס"ד א:י"ב-י"ג

אמר רבי חייא בר אשי אמר רב: תלמידי חכמים אין להם מנוחה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא, שנאמר: "יֵלְכוּ מִחֵיל אֶל חֵיל יִרְאֶה יְרָאָה אֱלֹהִים בְּצִיּוֹן". אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא: תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם, שנאמר: "וְכָל בְּנֵי הָאָדָם יִרְאוּ שְׁלוֹם בְּנֵי הָאָדָם".

R. Hiyya b. Ashe said in the name of Rab[3] : The disciples of the wise have rest neither in this world nor in the world to come; as it is said, "They go from strength to strength, every one of them appeareth before G-d in Zion." R. Eleazar said in the name of R. Hannina: The disciples of the wise increase peace in the world; as it is said, "And all thy children shall be taught of the L-rd ; and great shall be the peace of ... "thy children

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

32 לחזות בנועם ה'

לפי ההערה, שם מוסבר כיצד מגיעים למדרגה של "לחזות בנועם ה'".

הערת קה"ת

ראה באוה"ת שמות כרך ז ע' ב' תעה איך לבוא לבחי' זו.

33 לחזות בנועם ה'

"לחזות בנועם ה'". המאמר אומר שתענוג זה שווה את כל הייסורים של גיהנום.

Psalms 27:4 תהילים כ"ז:ד

אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש שבתי בבית ה' פלימי חיי לחזות בנעמי ה' וקבקר בהיכלו:

One thing have I asked of the L-RD, that will I seek after: That I may dwell in the house of the L-RD all the days of my life, To behold the graciousness of the L-RD, and to visit ear-ly in His temple

34 מוטב דלייני

רבי מאיר אמר על רבו אלישע בן אבויה (אחר), שמוטב שיידון ואחר כך ייכנס לעולם הבא. המאמר לומד מכך שהתענוג של העולם הבא שווה את הדין של גיהנום.

Chagigah 15b:3 חגיגה ט"ו ב:ג

כי נח נפשיה דאחר, אמי: לא מידן לדיינייה, ולא לעלמא דאיתי ליתי. לא מידן לדיינייה — משום דעסר באורייתא, ולא לעלמא דאיתי ליתי — משום דחטא. אמר רבי מאיר: מוטב דליינייה וליתי לעלמא דאיתי. מתי אמות, ואעלה עשן מקברו. כי נח נפשיה דרבי מאיר סליק קוטרא מקבריה דאחר.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

חגיגה טו, ב. ראה לעיל ח, ד. בבכור 1052 בגיליון בגוכתי"ק הצ"צ נוסף: "ג. ענין שעבוד מלכיות תחת גיהנם".

פסוקה 10

35 שאברהם בחר לו שעבוד גלות

אור התורה על חוקת מפנה בחזרה לקטע זה, העוסק בבחירתו של אברהם בגלות במקום בגיהנום.

הערת קה"ת

ב"ר פי מד. באוה"ת חוקת ע' תשצד מציינ לכאן.

36 שאברהם בחר לו שעבוד גלות תחת יסורי גיהנם

המדרש על ברית בין הבתרים מספר שכאשר הראו לאברהם את הגיהנום ואת השעבוד למלכויות, הוא בחר במלכויות עבור צאצאיו. המאמר מסביר מדוע הגלות יכולה לבוא במקום הגיהנום.

Bereshit Rabbah 44:2-3 בראשית רבה מ"ד ב:ב-ג

... (משלי יא) רשע עושה פעולת שקר וגוי רשע עושה פעולת שקר, זה נמרוד, שהיו פעולותיו על שקר. וזורע צדקה, זה אברהם, שנאמר (בראשית יט): ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט. שכן אמת, אל תירא אברהם אנכי מגן לך שכרך הרבה מאד: דבר אחר: אל תירא אברהם הה"ד (ישעיה מא) ואתה ישראל עכדי יעקב אשר בחרתיך זרע אברהם אוהבי אשר החזקתיך מקצות הארץ ממספוטמיה ומחברותיה ומאציליה קראתיך. ממפולשין שבה קראתיך, וזמנתיך, בחרתיך ולא מאסתיך. בחרתיך, באברהם. ולא מאסתיך, באברהם. אל תירא כי עמך אני, אל תשתע כי אני אלקיך. אמר ...

Another matter, "after [these] matters..." - it is written: "A wise man fears and turns from evil, but the fool becomes enraged and overconfident" (Proverbs 14:16). "A wise man fears" - "fear not, Abram." [And G-d said to him,] "Do not be wise in your own eyes; fear the L-rd and turn away from evil" (Proverbs 3:7). "Do not be wise in your own eyes" - with what you see with your eyes, thinking: 'Perhaps I will produce offspring, perhaps I will not produce offspring.'

... - [Rather,] "fear the L-rd

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

37 "כור לצרף כסף וכור לזהב". המאמר משתמש בדימוי של זיקוק מתכת כדי

לתאר את זיכור הנפש.

Proverbs 27:21 משלי כ"ז:כ"א

מִצֹּרֶף לְכֶסֶף וְכוֹר לְזָהָב וְאִישׁ לְפִי מִהְלָלוֹ:

The refining pot is for silver, and the furnace for gold, And a man is tried by his praise

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

38 לא יגורך רע כתיב

כ"י לא אל חפץ רשע אתה, לא יגורך רע". המאמר מביא פסוק זה כדי להראות שיש לזכור את הנפש לפני שהיא יכולה לקבל את אור ה'.

Psalms 5:5 תהילים ה':ה'

כִּי לֹא אֱלֹהֵי־חַפְצֵי־רָשָׁע אַתָּה לֹא יִגְרֶךְ רָע:

For Thou art not a G-d that hath pleasure in wickedness; Evil shall not sojourn with Thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים ה, ה.

39 מכור הברזל ממצרים

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ואתחנן ד, כ.

40 מכור הברזל ממצרים

"ואתכם לקח ה' ויוציא אתכם מכור הברזל, ממצרים". המאמר מפרש את הכור כביטוי לתפקידה המזכך של הגלות.

Deuteronomy 4:20 דברים ד':כ'

וְאַתֶּכֶם לָקַח ה' וַיּוֹצֵא אֶתְכֶם מִכּוּר הַבְּרֹזֶל מִמִּצְרַיִם לְהִיּוֹת לוֹ לְעַם נִחְלָה כִּיּוֹם הַזֶּה:

But you hath the L-RD taken and brought forth out of the iron furnace, out of Egypt, to be unto Him a people of inheritance, as ye are this day

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

41 כור עוני

"הנה צרפתיך ולא בכסף, בחרתיך בכור עוני". אדמו"ר הזקן מחיל את הביטוי "כור עוני" על גלות אדם, שגם היא מזככת את הנפש.

Isaiah 48:10 ישעיהו מ"ח:י'

הִנֵּה צִרְפַּתִּיךָ וְלֹא בְכֶסֶף בְּחָרְתִּיךָ בְּכוֹר עֹנִי:

Behold, I have refined thee, but not as silver; I have tried thee in the furnace of affliction

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 11

42 אך הנה

בשוליים כתב הצמח צדק כותרת לפרק זה: "4. אי אפשר לנשמה להתענג מההארה אלא על ידי לימוד התורה".

הערת קה"ת

בבזך 1052 בגיליון בגוכתי"ק הצ"צ: "ד. א"א לנשמה להנות מזיו כ"א ע"י עסק התורה".

43 שו"ה אך — נברא

אחרי המילים "הנשמה היא נברא" הוסיף הצמח צדק בכתב ידו: "מאין

ליש"י.

הערת קה"ת

שם בגוכתי"ק: "מאין ליש".

44 עוטה אור כשלמה

"המתעטף באור כבשמלה". המאמר מפרש את האור כתורה, ואת השמלה כלבוש שדרכו מגיע תענוגו של ה' אל הנשמה.

Psalms 104:2 תהילים ק"ד:ב'

עֹטֶה־אֹר כְּשֶׁלֶמֶה נוֹטֶה שָׁמַיִם כְּרִיזָה:

Who coverest Thyself with light as with a garment, who stretchest out the heavens like a curtain

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קד, ב.

45 וא"א לנפש לקבל הארת תענוג העליון . . שהוא אור תורה

שם מעיר הצמח צדק על הקטע הזה שהתלבשות של הארת שמו הגדול בתורה היא מה שבלקוטי תורה נקרא "רננא דאורייתא", ומפנה לדיונים נוספים על התורה כלבוש לאור.

הערת קה"ת

באוה"ת במדבר כרך ה ע' אטרעט מציין ע"ז: "וכן נת' בלקו"ת ד"ה שיר השירים פ"ב שהתלבשות הארת שמו הגדול בהתורה זהו ענין רננא דאורייתא, ועיין עוד מענין זה בהתורה נקי עוטה אור כשלמה שהיא הממוצע בסידור בתחלתו בד"ה ועשו להם ציצית, ובהביאור שם בסופו גבי ושורש ענין התורה בפנימיות וחיצוניות כו', ועיין עוד מזה בלקו"ת סד"ה ביום השמעי"צ כנישין תהא לכו"ן ע"ש.

46 ונהר יוצא מעדן

"ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן". עדן הוא מקור התענוג, ונהר הוא התורה המעבירה אותו אל גן הנשמות.

Genesis 2:10 בראשית ב':י'

וְנָהָר יֹצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת־הַגֶּן וּמִשָּׁם יִפְרָד וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רְאשִׁים:

And a river went out of Eden to water the garden; and from thence it was parted, and became four heads

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית ב, י'.

47 וכמ"ש בפרדס . . ערך עדן

אותו ציטוט מהפרדס, על עדן ככתר עליון, מובא גם שם.

הערת קה"ת

מובא גם באוה"ת פ' תבוא ע' תתשה.

48 עין לא ראתה

בתלמוד מסביר רבי שמואל בר נחמני את הפסוק "עין לא ראתה אלקים וזולתך" כמתייחס לעדן, שעינו של שום נברא לא ראתה מעולם. הפרדס ותיקוני הזוהר מזהים את עדן הזה עם כתר.

Isaiah 64:3 ישעיהו ס"ד:ג'

וּמַעֲוֹלָם לֹא־שָׁמְעוּ לֹא הֶאֱזִינוּ עֵין לֹא־רָאָתָה אֱלֹקִים וְזוֹלָתְךָ יַעֲשֶׂה לְמַחֲכֶה־לוֹ:

And whereof from of old men have not heard, nor perceived by the ear, neither hath the eye seen a G-d beside Thee, who worketh for him that waiteth for Him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

Berakhot 34b:18-19 ברכות ל"ד ב:י"ח-י"ט

אמר רבי חייה בר אבא אמר רבי יוחנן: כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא למשיא בתו לתלמיד חכם, ולעושה פרקמטיא לתלמיד חכם, ולמהנה תלמיד חכם מנכסיו. אבל תלמידי חכמים עצמן — "עין לא ראתה אלקים וזלתה יעשה למחכה לו". ואמר רבי חייה בר אבא אמר רבי יוחנן: כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא לימות המשיח, אבל לעולם הבא, "עין לא ראתה אלקים וזלתה".

R. Hiyya b. Abba said in the name of R. Johanan : Every prophet prophesied only to marry his daughter to a disciple of the wise, and for him who transacts the affairs of a disciple of the wise and allows him to enjoy his possessions ; but as for the disciples of the wise themselves, "No eye hath seen what G-d, and nobody but Thee, will work for him that waiteth for Him" (Is. Ixiv. 3). R. Hiyya b. Abba also said in ... : the name of R. Johanan

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י סד, א. ראה ברכות לד, ב. נתבאר באוה"ת נ"ך כרך א ע' דש.

49 אורייתא מחכמה נפקת

הזהר מלמד שהתורה יוצאת מחכמה שלמעלה. המאמר נעזר בכך כדי להסביר מדוע אור אין סוף, המתלבש רק בחכמה, מגיע אל הנשמה באמצעות התורה.

Zohar II, 121a זח"ב קכא, א

הערת קה"ת

זח"ב קכא, א. וראה שם פה, א.

50 אורייתא מחכמה נפקת

קטע נוסף מהזהר שמביאה הערת קה"ת כמקור לכך שמקורה של התורה בחכמה.

Zohar, Yitro 21:378-22:389 ספר הזהר, יתרו כ"א:שע"ח-כ"ב:שפ"ט According to R. Judah, "father" represents Wisdom (Hokhmah) and "mother" Understanding (Binah). Said R. Judah: 'Both interpretations mean one and the same thing, for we have been taught that the Torah emanated from the Supernal Wisdom.' R. Jose said that the Torah emanated from Understanding, for it says: "to perceive the words of "understanding" and "forsake not the Torah of thy mother

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

51 שמו הגדול (שהוא בחי' כתר עליון

הקטע שם מציב את "השם הגדול" בכתר, מלכות דאדם קדמון, למעלה מעולם האצילות, ואילו "שם" הוי', גילוי, הוא במלכות. הדבר תומך בויהי שבמאמר זה של שמו הגדול עם כתר עליון.

הערת קה"ת

ע' לעיל מג, ג.

52 כל התורה היא שמותיו של הקב"ה

הרמב"ן כותב שם שכל התורה מורכבת משמותיו של הקדוש ברוך הוא; זהו המקור לאמירה זו.

הערת קה"ת

ראה רמב"ן על התורה בהקדמה. יונת אלם פכ"ט. בלקו"ת שה"ש ג, א מצייין לכאן.

פסקה 12

53 וז"ש רז"ל

בשולי הגיליון כתב הצמח צדק כותרת לחלק זה: "עניין משניות, ברייתות ומאמרים [של האמוראים], ועניין ליבון הלכתא יתבאר".

הערת קה"ת

בבז' 1052 בגיליון בגוכתי"ק הצ"צ: "ענין משניות וברייתות ומימרות ויובן ענין ליבון הלכתא". נתבאר בסה"מ תרכ"ז ע' פט.

54 ששים המה מלכות אלו ששים מסכתות

"שישים מלכות ושמונים פילגשים, ועלמות אין מספר". חז"ל דורשים את הפסוק על המשנה, הברייתות וההלכות, והמאמר מבסס עליו את הפסקאות הבאות.

Song of Songs 6:8 שיר השירים ו:ח

ששים המה מלכות ושמונים פילגשים ועלמות אין מספר:

There are threescore queens, And fourscore concubines,
And maidens without number

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שה"ש ו, ח. שהש"ר שם.

55 ושמונים פלגשים אלו הברייתות

נאמר שם שבמדרש רבה שמונים הפילגשים הן שמונים הפרשיות של תורה כהנים, שהיא מעין ברייתא.

הערת קה"ת

ברכות שם אלו פ' פרשיות שבתו"כ וזהו כעין ברייתא — אוה"ת שמות ע' יב.

56 ועלמות אין מספר אלו ההלכות

נאמר שם שדרשת "העלמות" על ההלכות מופיעה ברעיא מהימנא על פרשת פינחס (זהר ח"ג, 216), והיא משתמעת גם מן המדרש על שיר השירים.

הערת קה"ת

כ"כ ברע"מ פ' פנחס דרי"ו וכ"מ בשח"ש שם — אוה"ת שמות שם.

57 מתניתא מלכתא

הרבי מציין שם שבביצה כח ע"ב נאמר "מתניתין מלכתא", "המשנה שלנו מלכה", ונראה שכך צריך להיות הנוסח גם כאן, שכן בתלמוד הבבלי "מתניתא" היא כינוי לברייתא, להבדיל מן המשנה שלנו (וראו גם תענית כא ע"א).

Taanit 21a:5 תענית כ"א א:ה

אמרו לו: אי אתיב מר וגריס, לא הוה מליך מר. אַזל תלא נפשיה באַסקריא דספינתא, אַמר: אי אִיכא דְשְׂאִיל לִי בְּמִתְנִיתָא דְרַבִּי חִיָּיא וְרַבִּי אוֹשְׁעִיא וְלֹא פְּשִׁיטְנָא לְקַח מִמִּתְנִיתִין, נְפִילְנָא מֵאִסְקְרִיא דְסַפִּינְתָא וְטַבְעֵנָא.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

כ"ה בכתובות (סא, ב) ובכ"מ. אבל בביצה כח, ב: מתניתין מלכתא ולכאורה כן צריך להג"י כאן, בתורה אור ובלקו"ת שה"ש ע"פ זה. וכן הוא לנכון בתורת חיים ד"ה ואלה שמות (ע' 26). כי בתלמוד בבלי מתניתא הוא כינוי לברייתא בניגוד למתניתין, משנה שלנו, הנאמר על משנה (ביצה שם). ועייג"כ תענית כא, א) — מהערת כ"ק אדמו"ר ז"ע באוה"ת פ' שמות ע' יב.

58 מתניתא מלכתא

בתלמוד, "מתניתא מלכתא" הוא סימן לזיכרון: לימודים על המשנה ועל הברייתא נאמרים בשם רב מלכיא (והדבר מהדהד במילה "מלכתא"). כאן

מובא הביטוי, כדרך החסידות בכלל, במשמעות "המשנה היא מלכה".

Ketubot 61b:7-8 כתובות ס"א ב:ז-ח'

רַב פֶּפֶא אָמַר: מִתְּנִיתִין וּמִתְּנִיתָא — רַב מְלָכְיָא. שְׁמַעְתָּתָא — רַב מְלָכִיו. וְסִימְנָהּ: מִתְּנִיתָא מְלָכְתָּא. מַאי בִּינְיָהּ — אִיכָא בִּינְיָהּ שְׁפָחוּת. רַבָּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר וְכוּ'. הֵינֵנו תַּנָּא קַמָּא! אִיכָא בִּינְיָהּ דְּמִשְׁלָלָא בְּגוּרִיתָא קִיטְנִיתָא וְנִדְרָשִׁיר.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

59 מתניתא מלכתא

במקבילה מופיע אותו סימן לזיכרון בנוסח "מתניתין מלכתא", כאשר "מתניתין" פירושה "המשנה שלנו": זו הקריאה שהרבי מציע לקטע הזה.

Beitzah 28b:14-15 ביצה כ"ח ב:י"ד-ט"ו

רַב פֶּפֶא אָמַר: מִתְּנִיתִין וּמִתְּנִיתָא — רַב מְלָכְיָא. שְׁמַעְתָּתָא — רַב מְלָכִיו. וְסִימְנָהּ: מִתְּנִיתִין מְלָכְתָּא. מַאי בִּינְיָהּ? אִיכָא בִּינְיָהּ שְׁפָחוּת. מִתְּנִי לֹא יֵאמַר אֲדָם לְטָכָה: שְׁקוּל לִי בְּדִינָה בְּשָׂר, אֲבָל שׁוֹחֵט וּמַחֲלֵק בִּינְיָהֶם.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

60 אשה מזרעת אודם

התלמוד אומר שהאב נותן את הזרע הלבן והאם את הזרע האדום, שמהם נוצרים העור והבשר. המאמר לומד מכך שעיקר מהותו של הילד בא מן האם.

Niddah 31a:9 נדה ל"א א:ט'

תָּנוּ רַבָּנֵינוּ: שְׁלֹשָׁה שׁוֹתֵפִין יֵשׁ בְּאָדָם — הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאֶבְיור, וְאֶמֶן. אֶבְיור מְזַרֵּעַ הַלֵּבָב, שְׁמֵנוּ עֲצָמוֹת, וְגִידִים, וְצַפְרֵינִים, וּמוֹחַ שְׁבִירָאֵשׁ, וְלוֹבֶן שְׁבַעֲזִין. אִמּוֹ מְזַרֵּעַ אוֹדָם, שְׁמֵנוּ עוֹר, וּבָשָׂר, וּשְׁעָרוֹת, וְשַׁחַר שְׁבַעֲזִין. וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נּוֹתֵן בּוֹ רוּחַ, וְנִשְׁמָה, וְקִלְסָתָהּ פָּנִים, וְרִאשִׁית הָעֵינַי, וְשְׁמִיעַת הָאָזְנוֹן, וְדַבּוּר פֶּה, וְהַלּוּךְ רַגְלִים, וּבִינָה, וְהַשְׁכָּל.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

נדה לא, א.

61 אשה כי תזריע וילדה

"אישה כי תזריע וילדה". הפסוק מתאר את האישה כמי שמזריעה.

Leviticus 12:2 ויקרא י"ב:ב'

דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וְיָלְדָה זָכָר וְטָמְאָה שְׁבַעַת יָמִים כִּימֵי נִדָּת דּוֹתָהּ תִּטְמָא:

Speak unto the children of Israel, saying: If a woman be delivered, and bear a man-child, then she shall be unclean seven days; as in the days of the impurity of her sickness shall she be unclean.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ויקרא יב, ב.

62 ותזני חיל

"אזרתני חיל למלחמה". המאמר מפרש את הפועל במשמעות של זרייה — הפרדת הטוב מן הפסולת.

II Samuel 22:40 שמואל ב כ"ב:מ'

וּתְזַנִּי חֵיל לְמִלְחָמָה תִּכְרִיעַ קִמִּי תַחְתָּי:

For Thou hast girded me with strength unto the battle; Thou hast subdued under me those that rose up against me.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמואל-ב כב, מ.

63 מלשון זורה את גורן

בועז "זורה את גורן השעורים הלילה". המאמר מביא את הפסוק כדי להראות שהשורש משמעו הפרדה וזרייה.

Ruth 3:2 רות ג':ב'

וְעַתָּה הֲלֹא בָעוּ מִדְּעַתְנוּ אֲשֶׁר הָיִיתָ אֶת־נַעֲרֹתַי הַנֶּהֱיִיָּהוּ זֹרָה אֶת־גֹּרֶן הַשְּׁעוּרִים הַלַּיְלָה:

And now is there not Boaz our kinsman, with whose maidens thou wast? Behold, he winnoweth barley to-night in the threshing-floor.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

רות ג, ב.

64 בחכמה אתברירו

שם מסביר אדמו"ר הזקן שכל זמן הגלות הוא זמן הבירורים — הפרדת הרע מן הטוב באמצעות חכמה, שכן "בחכמה יתבררו" — ומשום כך יש בחכמה גם דין.

הערת קה"ת

בסמן לעיל ה, ד.

65 כי הדם הוא הנפש

"כי הדם הוא הנפש". המאמר משתמש בכך כדי להסביר מדוע בירור המזון, שנעשה לדם, משפיע על עבודת הנפש.

Deuteronomy 12:23 דברים י"ב:כ"ג

רַק חֹזֶק לִבְלִיתִי אֲכַל הַדָּם כִּי הַדָּם הוּא הַנֶּפֶשׁ וְלֹא־תֹאכַל הַנֶּפֶשׁ עִם־הַבָּשָׂר:

Only be stedfast in not eating the blood; for the blood is the life; and thou shalt not eat the life with the flesh.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

66 תלת שליטין אינון

הזוהר מציין את הכבד, הלב והמוח כשלושת השליטים בגוף. המאמר מתאר אותם כשלושה שלבים בויכוח הדם.

Zohar II, 153a זו"ב קנג, א

Zohar I, 138a זו"א קלח, א

הערת קה"ת

זו"ב קנג, א. וראה ג"כ זו"א קלח, א. זהר חדש רות (פ, א). ראה ג"כ לעיל טו, ג. לקרית שה"ש לג, ד.

67 תלת שליטין אינון כבדא ולבא ומוחא

קטע נוסף מהזוהר העוסק בשלושת השליטים בגוף, המובא בהערת קה"ת.

Zohar, Toldot 6:57-7:60 ספר הזוהר, תולדות וי:נ"ז-ז:ס'

פסקה 13

68 חכים ולא בחכמה ידיעא

בתפילתו של אליהו (פתח אליהו) פונים לה': "אתה חכם, אך לא בחכמה ידועה". המאמר משתמש בביטוי ביחס לחכמה העליונה, שהיא למעלה מכל שכל.

Tikkunei Zohar 17b:3-4 תקוני זוהר י"ז ב:ג-ד'

אנת חכים ולא בחכמה ידיעא. אנת הוא מבין ולא מבינה ידיעא. לית לך אתר ידיעא אלא לאשתמודעא תוקפך וחילך לבני נשא. ולאחזאה

74 משכיל לאיתן

כותרת מזמור פ"ט: "משכיל לאיתן האזרחי". המאמר מפרש את "משכיל" כמקור השכל שממנו התנאים שואבים.

Psalms 89:1 תהילים פ"ט:א'

משכיל לאיתן האזרחי:

Maschil of Ethan the Ezrahite

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים פט, א. ראה לקו"ת ויקרא נב, ד בפ' משכיל.

75 משכיל על דבר

"מבין דבר מתוך דבר ימצא טוב". פסוק נוסף העוסק במדרגת "משכיל".

Proverbs 16:20 משלי ט"ז:כ'

משכיל על־דבר ימצא־טוב ובוטח בַּה' אֲשֶׁרִיו:

He that giveth heed unto the word shall find good; And whoso trusteth in the L-RD, happy is he

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי טז, כ.

76 ולכן נקי מלכתא שיחוד המלך

הוא מסביר שהמשנה נקראת מלכה מפני שכמו זיווג המלך והמלכה, כך היא זיווג המים דכורין והמים דנוקבין, המשכת מ"ה לבין; דברי האמוראים הם "בתולות" שעדיין לא קיבלו את אור מ"ה.

הערת קה"ת

באוה"ת ואתחנן כרך ו ע' ב'ריח "שלכן המשנה נקי מלכתא ששים המה מלכות ששים מסכתות כמו יחוד המלך עם המלכה שמיוחדים ממש כו' יחוד מ"ד ומ"ן והיינו המשכות מ"ה בבין משא"כ עלמות הם מימרות שנקי עלמות שלא קיבלו עדיין אור שם מ"ה.

77 וצדקה כנחל איתן

"וצדקה כנחל איתן". אדמו"ר הזקן מצטט את איגרת הקודש על פסוק זה, ביחס ל"איתן" כיסוד אבא.

Amos 5:24 עמוס ה':כ"ד

וַיָּגַל כַּפַּיִם מִשְׁפָּט וְצִדְקָה כְּנַחַל אֵיתָן:

But let justice well up as waters, And righteousness as a mighty stream

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

78 משה קבל תורה מסיני

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

אבות א, א.

79 משה קבל תורה מסיני

"משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע... והנביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה". המאמר מצטט את שרשרת המסירה כדי להראות שהתנאים קיבלו ממשה.

Pirkei Avot 1:1 משנה אבות א:א'

משה קבל תורה מסיני, ומסרה ליהושע, ויהושע לזקנים, וזקנים לנביאים, ונביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה. הם אמרו שלשה דברים, הוו מתונים בדין, והעמידו תלמידים הרבה, ועשו סגל לתורה:

Moses received the Torah at Sinai and transmitted it to Joshua, Joshua to the elders, and the elders to the prophets,

לון איך אתנהיג עלמא בדינא וברחמי דאינון צדק ומשפט כפום עובדיהון דבני נשא. דין איהו גבורה. משפט עמודא דאמצעיתא. צדק מלכותא קדישא. מאזני צדק *תרין סמכי קשוט. הין צדק אות ברית. כלא לאחזאה איך אתנהיג עלמא.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

69 והאיתנים מוסדי ארץ

"שמעו הרים את ריב ה', והאיתנים מוסדי הארץ". המאמר מפרש את "איתנים" כתנאים, מייסדי התורה שבעל פה.

Micah 6:2 מיכה ו:ב'

שִׁמְעוּ הָרִים אֶת־רִיב ה' וְהָאֵתָנִים מוֹסְדֵי אֶרֶץ כִּי רִיב לְה' עַם־עַמּוֹ וְעַם־יִשְׂרָאֵל יִתְנַכַּח:

Hear, O ye mountains, the L-RD'S controversy, And ye enduring rocks, the foundations of the earth; For the L-RD hath a controversy with His people, And He will plead with Israel.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

מיכה ו, ב.

70 איתנים אותיות תנאים

הזהר מציין שבמילה "איתנים" מצויות אותיות המילה "תנאים". המאמר משתמש בכך כדי לזהות את "איתני" הפסוק עם חכמי המשנה.

Zohar II, 110b זח"ב קי, ב

הערת קה"ת

זח"ב קי, ב. תיקוני זהר תי' כא (מג, סע"ב). ראה גם לקו"ת שה"ש ב, א.

71 איתנים אותיות תנאים

תיקוני זוהר, תיקון 21, דורש גם הוא בדרך זו את הקשר בין "איתנים" ל"תנאים".

Tikkunei Zohar 43b:19-20 תיקוני זוהר מ"ג ב:י"ט-כ'

דבגלותא אתמר בעמודא דאמצעיתא מרחוק יי' נראה לי. צדיק קרוב לה. ובגינה אתמר טוב שכן קרוב מאח רחוק. ובגין דא שמעו הרים אלין אבהן. את ריב יי' דא שכינתא דאיהי ריב עם אבהן בגין דמרחקין לה מבעלה דאינון אתקריאו אמוראים. והאיתני מוסדי ארץ אלין אינון תנאים. ואלין תנאיים איתגיים בהפוך

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

72 שהם המיסדים את הארץ

הוא מסביר ש"מוסדי ארץ" כאן אינו היסוד שעליו עומד בניין, אלא שהתנאים הם מייסדי כל בניין התורה שבעל פה.

הערת קה"ת

בהמשך והחרים תרלי"א ע' שטז: "ופי' וענין מוסדי לכאורה הוא מלשון יסוד, כמו שעל היסוד עומד הבנין שהעיקר תלוי בו. . כן י"ל ענין פי' מוסדי ארץ שהם יסוד הארץ דתושבע"פ. . אין הפי' מוסדי מלשון יסוד כ"א מענין שהם המייסדים כל הבנין".

73 בחינת תורה שבעל פה

במאמר הראשון בתורה אור מסביר אדמו"ר הזקן ש"שמים" הם התורה שבכתב ו"ארץ" היא התורה שבעל פה, משום ש"ארץ" קשורה ל"רצון": התורה שבעל פה תופסת את מטרת רצונו של ה' — כיצד ומה לעשות — דבר שהתורה שבכתב אינה מפרטת.

הערת קה"ת

ראה לעיל בתו"א בתחילתו שתושבע"פ נקרא ארץ.

and in the morning, then ye shall see the glory of the L-RD;
for that He hath heard your murmurings against the L-RD;
'and what are we, that ye murmur against us

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
שמות טז, ז.

83 מן המים משיתהו

בת פרעה קוראת לו משה, "כי מן המים משיתהו". המאמר קושר את משה למים, שהם סמל לחכמה.

Exodus 2:10 שמות ב':י

ויגדל הילד ותבא הוא לבת־פרעה ויהי־לה לֶבֶן ותקרא שְׁמוֹ מֹשֶׁה ותאמר כי מן־המים משיתהו:

And the child grew, and she brought him unto Pharaoh's daughter, and he became her son. And she called his name 'Moses, and said: 'Because I drew him out of the water

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
שמות ב, י.

84 כי תנאים . . בירור ב' דמ"ה דח"ע

הוא מפנה לקטע הזה ומסביר שהתנאים הם יסודות הארץ, התורה שבעל פה, משום שהם "איתנים" — "קשים" במובן הפשוט: הביטול של מ"ה שבחכמה, שלמעלה מן השכל.

הערת קה"ת

בד"ה מצה זו תר"מ סעי' ד מציינ ע"ז וז"ל: "ולכן הם הם המוסדי ארץ בחיי תושבע"פ מפני שהם איתנים איתן כמשמעו קשה בחיי ביטול דמ"ה דחכמה שלמעלה מן השכל כמ"ש במ"א, ולכן הם המוסדי ארץ כו", עכ"ל ע"ש.

85 אליהו בנזימט' ב"ן

המקור לגימטריה של אליהו כ"ה, 52, ב"ן.

הערת קה"ת
מאור"א א, קמא.

פסוקה 14

86 אלו ואלו דא"ח

קול מן השמים הכריז על המחלוקות בין בית שמאי לבית הלל: "אלו ואלו דברי אלקים חיים". המאמר מביא זאת כדי להראות שכל לימוד במשנה הוא אלוקי.

Eruvin 13b עירובין י"ג ב

הערת קה"ת

עירובין יג, ב. וש"נ.

87 אין הגליות מתכנסות

הגמרא דורשת את הפסוק בהושע "גם כי יתנו בגוים" בארמית: "אי כולהו מתנו, השתא מיכנפין" — אם כולם ילמדו [משנה], אקבץ אותם עכשיו. המאמר קושר את קיבוץ הגלויות לבירורים שבמשנה.

Bava Batra 8a:10 כבא בתרא ח' א"י

רבי לטעמיה, דאמר רבי: אין פורענות בא לעולם אלא בשביל עמי הארץ. כההוא דמי כליא דשדו אטבריא, אתו לקמיה דרבי ואמרו לקה: "ליתבו רבנו בהדו". אמר להו: "לא". אמרו לקה: "ערוקינו". [אמר להו:] "ערוקו". ערקו פלגיהו, דליוה פלגא.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

and the prophets to the Men of the Great Assembly. They said three things: Be patient in [the administration of] justice, raise many disciples and make a fence round the Torah

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

80 רבי אליעזר השיב "שמעתי" על שתי־עשרה מתוך שלושים שאלות, ועל שמונה־עשרה השיב "לא שמעתי". שכן לא אמר דבר שלא שמע מרבו. המאמר מביא זאת כדוגמה לכך שהתנאים פסקו רק על סמך מסורת.

Sukkah 28a:2 סוכה כ"ח א:ב

תנו רבנן: מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁשָּׁכַת בְּגִלְיָל הָעֲלִיז, וּשְׁאֵלוּהוּ שְׁלֹשִׁים הִלְכוֹת בְּהִלְכוֹת סוּכָה, שְׁתִּים עָשָׂרָה אָמַר לָהֶם: שְׁמַעְתִּי, שְׁמוֹנֶה עָשָׂרָה אָמַר לָהֶם: לֹא שְׁמַעְתִּי. רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, חִילוּף הַדְּבָרִים: שְׁמוֹנֶה עָשָׂרָה אָמַר לָהֶם: שְׁמַעְתִּי, שְׁתִּים עָשָׂרָה אָמַר לָהֶם: לֹא שְׁמַעְתִּי.

Our Rabbis taught: It once happened to Rabbi Eliezer, that he rested in the upper Galilee, and they asked him about thirty laws of the laws of Sukkah. For twelve, he said to them "I know (lit. I have heard)," and for eighteen, he said to them "I do not know." Rabbi Yose the son of Rabbi Yehudah says, "The matters are switched; for eighteen, he said to them "I know," and for twelve, he said to them "I do not know."

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Daf Shevui (CCO)

81 אני שמעתי מפי המרובים

עקביא בן מהללאל אומר לבנו שלא יחזור בו מפסקיו, שכן "אני שמעתי מפי המרובים, והם שמעו מפי המרובים". דוגמה נוספת לנאמנות למסורת שהתקבלה.

Mishnah Eduyot 5:7 משנה עדיות ה':ז

בִּשְׁעַת מִיתָתוֹ אָמַר לְבָנוֹ, בְּנִי, חֲזֹר בְּךָ בְּאַרְבָּעָה דְּבָרִים שֶׁהֵייתִי אוֹמֵר. אָמַר לוֹ, וְלָמָּה לֹא חֲזַרְתָּ בָּךְ. אָמַר לוֹ, אֲנִי שְׁמַעְתִּי מִפִּי הַמְרֻבִּים, וְהֵם שָׁמְעוּ מִפִּי הַמְרֻבִּים. אֲנִי עֲמַדְתִּי בְּשִׁמוּעָתִי, וְהֵם עֲמַדּוּ בְּשִׁמוּעָתָן. אָכֵל אֶתֶּה שְׁמַעְתָּ מִפִּי הַיְחִיד, וּמִפִּי הַמְרֻבִּין. מוֹטָב לְהַגִּיחַ דְּבָרִי הַיְחִיד, וְלֵאמֹר בְּדִבְרֵי הַמְרֻבִּין. אָמַר לוֹ, אָבָא, פֶּקֶד עָלִי לְחִבְרִי. אָמַר לוֹ, אֲנִי מִפְקִיד. אָמַר לוֹ, שְׁמָא עֵילָה מְצֵאתָ בִּי. אָמַר לוֹ, לֹא. מַעֲשֶׂיךָ יִקְרְבוּךָ וּמַעֲשֶׂיךָ יִתְּקוּךָ:

At the time of his death he said to his son, "Retract the four opinions which I used to declare." He (the said to him, "Why did not you retract them?" He said to him, "I heard them from the mouth of the many, and they heard [the contrary] from the mouth of the many. I stood fast by the tradition which I heard, and they stood fast by the tradition which they heard. But you have heard [my tradition] from the ... mouth of a single individual and [their tradition]

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

82 ונחננו מה

משה ואהרן אומרים: "ומה אנחנו, כי תלינו עלינו?" המאמר קורא זאת כביטוי לביטול של משה, לבחינת מה.

Exodus 16:7 שמות ט"ז:ז

וּבִקֶּר וְרֵאיתֶם אֶת־כְּבוֹד ה' בְּשִׁמְעוֹ אֶת־תְּלַנְתִּיכֶם עֲלֵיהֶ וְנַחֲנוּ מֶה כִּי תִלְיֵנוּ עֲלֵינוּ:

Vayikra Rabbah 7 ויקרא רבה ז'

הערת קה"ת

ב"ב ח, א. ויקר' ז. ראה לקו"ת בחוקותי מה, ד. אוה"ת נ"ך כרך א ע' תלח. וראה בארוכה בתשובות וביאורים לכ"ק אדמו"ר זי"ע בקובץ ליובאוויטש שנה ראשונה חוברת ד, ביאור ע"פ נגלה.

88 גם כי יתנו בגוים

הפסוק שחז"ל דורשים כהבטחה שלימוד המשנה יביא לקיבוץ הגלויות.

Hosea 8:10 הושע ח"י

גם כִּי־יִתְּנוּ בְּגוֹיִם עֵתָה אֶקְבֹּצֶם וְיַחֲלוּ מַעַט מִמֶּשָׂא מִלֶּךְ שָׂרִים:
Yea, though they hire among the nations, now will I gather them up; and they begin to be diminished by reason of the burden of king and princes

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

הושע ח, י.

89 בירור — והבדלה כו'

בכתב"ד זה, אחרי המילים "בירור והבדלה" מופיעות המילים "בין ישראל לעמים".

הערת קה"ת

בב"ב 1052 נוסף: "בין ישראל לעמים".

90 אין ישראל נגאלין אלא בצדקה

ההערה מפנה לשם לדיון בפסק זה.

הערת קה"ת

רמב"ם ה"ל מ"ע רפ"י — הועתק בטויו"ד ר"ס רמז. וראה לקו"ש חט"ז ע' 594 בהערה.

91 אין ישראל נגאלין אלא בצדקה

הרמב"ם פוסק שישאל ייגאלו רק בזכות הצדקה, ומביא את הפסוק "ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה". המאמר מסביר את הצדקה כעלייה שלאחר ההפרדה.

Mishneh Torah, Gifts to the Poor 10:1 משנה תורה, הלכות מתנות עניים י"א:

תִּכְבִּין אֲנִי לְהַתֵּיר בְּמִצְוֹת צְדָקָה יוֹתֵר מִכָּל מִצְוֹת עֲשֵׂה. שֶׁהַצְדָּקָה סִימָן לְצִדִּיק וְרַע אֶבְרָהָם אֲכִינוּ שְׁנֵאָמֵר (בראשית יח יט) "כִּי יִדְעֲתִיו לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְוֶה אֶת בְּנָיו" (בראשית יח יט) "לַעֲשׂוֹת צְדָקָה". וְאִין כָּסֵא יִשְׂרָאֵל מִתְכַּוֵּן וְדַת הָאֱמֶת עוֹמֶדֶת אֵלָּא בְּצִדָּקָה שְׁנֵאָמֵר (ישעיה נד יד) "בְּצִדָּקָה תִּכּוֹנְנִי". וְאִין יִשְׂרָאֵל נִגְאָלִין אֵלָּא בְּצִדָּקָה שְׁנֵאָמֵר (ישעיה א כו) "צִוִּין בְּמִשְׁפָּט תִּפְדֶּה וְשִׁכְיָהּ בְּצִדָּקָה":

We must be especially careful to observe the mitzvah of tzedakah, more so than any other positive mitzvah, for tzedakah is a sign of the righteous [tzadik] lineage of Abraham, our father, as it is said, (Genesis 18:19) For I have singled him out, that he may instruct his children and his posterity [to keep the way of the L-RD] by doing what is just [tzedakah]. The throne of Israel is established and the religion of truth stands only on tzedakah, as it is said, (Isaiah ... 54:14) You shall be

Torat Emet 363 (Public Domain) • Gifts for the Poor, Trans. by Joseph B. Meszler, Williamsburg, Virginia, 2003 (CC-BY)

92 צדקה תרומם

"צדקה תרומם גוי". המאמר מפרש את "תרומם" כהעלאה שבאה לאחר הבירור.

Proverbs 14:34 משלי י"ד:ל"ד

צְדָקָה תְּרֹמֵם גּוֹי וְחַסְדַּי לְאֻמִּים חֲטָאֵת:

Righteousness exalteth a nation; But sin is a reproach to any people.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי יד, לד. נסמן לעיל א, ב.

93 ואתם תלוקטו לאחד אחד

"ואתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל". המאמר מפרש זאת כקיבוץ וכאיחוד הסופיים.

Isaiah 27:12 ישעיהו כ"ז:י"ב

וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יַחֲבֹט ה' מִשְׁבֶּלֶת הַנָּהָר עַד־נַחַל מִצְרַיִם וְאַתֶּם תִּלְקָטוּ לְאֶחָד אֶחָד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

And it shall come to pass in that day, That the L-RD will beat off [His fruit] From the flood of the River unto the Brook of Egypt, And ye shall be gathered one by one, O ye children of Israel.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י כו, יב.

94 למיהוי אחד באחד

הזהר מדבר על האיחוד "להיות אחד באחד". המאמר אומר שאיחוד זה בא באמצעות הצדקה.

Zohar II, 135a זח"ב קלה, א

הערת קה"ת

זח"ב קלה, א.

פסקה 15

95 כמשל הפלגש

מפנה לויקרא רבה, פרק א, כמקור למשל הפילגש.

הערת קה"ת

באוה"ת פי שמות ע' יח מציין לויקרא רבא פ"א.

96 כמשל הפלגש

המדרש, שאור התורה מצטט כאן, מבחין בין מלך שהולך בגלוי אל אשתו לבין מלך שהולך בסתר אל פילגשו. המאמר משתמש בדימוי הזה לתיאור ההמשכה המזדמנת של חכמה אל הבריות.

Vayikra Rabbah 1 ויקרא רבה א'

97 שנשתכחו שלשת אלפים הלכות

התלמוד מספר ששלוש אלפים הלכות נשכחו בימי האבל על משה. המאמר משווה זאת לחוסר הוודאות בנוגע לברייתות שנלמדו מחוץ לבית מדרשם של רבי חייא ורבי אושעיא.

Temurah 16a:3-4 תמורה ט"ז א:ג-ד

גופא, אָמַר רַב יְהוֹנָתָן אָמַר שְׁמוּאֵל: שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים הִלְכֹת נִשְׁתַּכְּחוּ בַּיָּמִי אֲבָלוּ שֶׁל מֹשֶׁה. אָמְרוּ לוֹ לִיהוֹשֻׁעַ: שְׂאֵל! אָמַר לָהֶם: "לֹא בְּשָׂמַיִם הִיא". אָמְרוּ לוֹ לְשְׁמוּאֵל: שְׂאֵל! אָמַר לָהֶם: "אֵלֶּה הַמִּצְוֹת" — שְׂאֵין

הַנְּבִיא רִשְׁאִי לְחֹדֶשׁ דְּכָר מַעְתָּה. אֲמַר רַבִּי יִצְחָק נִפְחָא: אִף חֲטָאת שְׁמָתוֹ בְּעֻלְיָה נִשְׁתַּקְּחָה בְיָמֵי אָבְלוֹ שֶׁל מֹשֶׁה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

תמורה טז, א.

98 מיכאל עומד ומקריב נשמות

מסביר שמדובר בנשמות שאינן יכולות לעלות בכוחות עצמן, אלא רק בעזרתו של מיכאל, מלאך החסד והאהבה.

Menachot 110a:9-11 מנחות ק"י א:ט'-י"א

(דברי הימים ב ב, ג) לעולם זאת על ישראל אמר רב גידל אמר רב זה מזבח בנוי ומיכאל שר הגדול עומד ומקריב עליו קרבן ורבי יוחנן אמר אלו תלמידי חכמים העסוקין בהלכות עבודה מעלה עליהם הכתוב כאילו נבנה מקדש בימיהם אמר ריש לקיש מאי דכתיב (ויקרא ז, ז) (זו) זאת התורה לעולה למנחה ולחטאת ולאשם כל העוסק בתורה כאילו הקריב עולה מנחה חטאת ואשם

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

הערת קה"ת

תוס' מנחות ק"א, א. ובביאורו "להצ"צ כר"א ע"ר"צ" שהיה בחי' נשמות שאינן יכולים לעלות מעצמם רק ע"י סיוע של מיכאל שהוא מלאך של חסד ואהבה", ע"ש. ובאורו "פ' שמות ע"י: "שיש נשמות גבוהות שהם נשמות כלליי אשר בעלותם בחי' מ"ן ונכללים ביסוד דנוק"י" ע"ש.

99 מיכאל עומד ומקריב נשמות הצדיקים

התוספות מצטטים את המסורת שלפיה המלאך מיכאל מקריב את נשמות הצדיקים על המזבח שלמעלה. המאמר מפרש זאת ככירור מזדמן של נשמות.

Tosafot on Menachot 110a תוספות על מנחות ק"י א

100 "והנה רבקה יוצאת, וכדה על שכמה". אדמו"ר חזקן מפנה להסברו על הוזהר בפסוק הזה.

Genesis 24:45 בראשית כ"ד:מ"ה

אֲנִי טָרַם אֶכְלָה לְדָבָר אֶל־לִפִּי וְהִנֵּה רִבְקָה יֹצֵאת וְכֹדֶה עַל־שְׁכָמָהּ וְתִרְדּוּ הָעֵינַי וְתִשָּׁאֵב וְאָמַר אֵלֶיהָ הִשְׁקִינִי נָא:

And before I had done speaking to my heart, behold, Rebekah came forth with her pitcher on her shoulder; and she went down unto the fountain, and drew. And I said unto her: Let me drink, I pray thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 16

101 הערת קה"ת מפנה לSong of Songs 6:8 למילים האלה.

Song of Songs 6:8 שיר השירים ו':ח'

שָׁשִׁים הֵמָּה מְלָכוֹת וּשְׁמָנִים פִּילִגְשִׁים וְעַלְמוֹת אֵין מִסְפָּר:

There are threescore queens, And fourscore concubines, And maidens without number

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

102 ועלמות אין מספר אלו הלכות

רעיא מהימנא מפרש את "עלמות אין מספר" שבשיר השירים כהלכות.

המאמר מסביר מדוע הן נקראות עלמות.

Zohar III, 216a זח"ג רטז, א

Tikkunei Zohar, Tikkun 28 תקוני תיקון כח

הערת קה"ת

זח"ג רטז, א. תי"ז תי" כח. לעיל מט, ב.

103 גברא אנברא קא רמית

התנגדות התלמוד כשמעמידים דברי אמורא אחד מול דברי אמורא אחר: "יוכי מאי חזית דסמכת אהא?" המאמר משתמש בכך כדי להראות שאין בדברי האמוראים כוח להפריך.

Eruvin 82a:1-2 עירובין פ"ב א:א'-ב'

גְּבִרָא אֲנְבְּרָא קָא רַמִּית?! מַר סָבַר פְּלִיגִי, וְמַר סָבַר לֹא פְּלִיגִי. גּוּפָא, אֲמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי: כָּל מְקוֹם שֶׁאֲמַר רַבִּי יְהוֹדָה "אֵימָתִי" ו"בְּמָה" בְּמִשְׁנֵתֵינוּ — אֵינּוּ אֶלָּא לְפָרֵשׁ דְּבָרֵי חֲכָמִים. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: "אֵימָתִי" לְפָרֵשׁ, ו"בְּמָה" לְחֻלּוֹק.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

עירובין פב, א. וש"נ.

104 עד לא קבילת דבר

הוזהר אומר שאישה נקראת עלמה לפני שהיא מקבלת זכר. המאמר מחיל זאת על ההלכות, שעדיין לא קיבלו את החכמה העליונה.

Zohar II, 38b זח"ב לח, ב

הערת קה"ת

זח"ב לח, ב.

105 תלמוד בביראה

בעקבות פרי עץ חיים, משייך את המקרא לעשיה, את המשנה ליצירה ואת התלמוד לבריאה, ומסביר שכולם מושרשים באצילות ורק יורדים ומתלבשים בעולמות התחתונים.

הערת קה"ת

נסמן לעיל יז, א.

106 בורא חשך

"יוצר אור ובורא חושך". המאמר מפרש את "בורא" כמתייחס לעולם הבריאה, שבו החכמה העליונה נסתרת.

Isaiah 45:7 ישעיהו מ"ה:ז'

יוֹצֵר אוֹר וּבוֹרֵא חֹשֶׁךְ עֹשֶׂה שְׁלוֹם וּבוֹרֵא רָע אֲנִי ה' עֹשֶׂה כָּל־אֵלֶּה:

I form the light, and create darkness; I make peace, and create evil; I am the L-RD, that doeth all these things

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

107 בתולות אחרי רעותי

"בתולות אחריה רעותיה מובאות לה". המאמר מפרש זאת כהבאת ההלכות אל המלך, כשהן מלאות חכמה, לעתיד לבוא.

Psalms 45:15 תהילים מ"ה:ט"ו

לְרַקְמוֹת תּוֹכֵל לְמַלְךְ בְּתוֹלוֹת אַחֲרֶיהָ רְעוּתֶיהָ מוֹבָאוֹת לָהּ:

She shall be led unto the king on richly woven stuff; The virgins her companions in her train being brought unto thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים מה, טו.

113 דלאו מכל אינון מדות איהו כלל

הערת קה"ת

בתיפילת אליהו (פתח אליהו), לאחר מניית מדותיו של ה', אומר תיקוני הזהרה שהוא "לאו מכל אינון מדות כלל". המאמר משתמש בכך כדי להראות שכל שם הוא רק הארה ממנו שנמשכת לתוך מידה.

אבל לאו דאית לך צדק ידיעא דאיהו דין. ולאו מפסט ידיעא דאיהו רחמי ולאו מכל אליו מדות כלל. קום רבי שמעון ויתחדשון מלין על יידך דהא רשותא אית לך (נ"א אתייהב לך) לגלגא רזין טמירין על יידך מה דלא אתייהב רשו לגלגא לשום בר נש עד כען. קם רבי שמעון פתח ואמר לך יי הגדולה והגבורה וכי

114 עולם חסד יבנה

"עולם חסד יבנה". המאמר משתמש בפסוק כדי להסביר את המשכת אור אין סוף לתוך מידת החסד.

Psalms 89:3 תהילים פ"ט:ג

כִּי־אִמַּרְתִּי עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶה שָׁמַיִם תֵּכֵן אֲמוֹנַתְךָ בָּהֶם:

For I have said: 'For ever is mercy built; In the very heavens
 .Thou dost establish Thy faithfulness

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים פט, ג.

110 הנה יש ז' שמות שאין נמחקין

התלמוד מונה את שמות ה' שאסור למוחקם. המאמר מסביר שכל אחד מהם הוא הארה של אין סוף שנמשכת לתוך אחת ממדותיו.

Shevuot 35a:27 שבועות ל"ה א:כ"ז

למִימְרָא דְחִנּוּ וְרַחוּם שְׁמוֹת בְּיָהוּ? וְרַמְיָנָהּ: לֵשׁ שְׁמוֹת שְׁנִמְקִין, וְכֵשׁ שְׁמוֹת שְׂאִין נִמְקִין – אֵלּוּ הֵן שְׁמוֹת שְׂאִין נִמְקִין: כְּגוֹן "אֵל", "אֱלֹהִים", "אֱלֹהִים", "אֱלֹהִים", "אֱהִיָּה", "אֱהִיָּה אֲשֶׁר אֱהִיָּה", "אֱלֹהֵי דָלֶת" וְיִזְדִּי הִי, "ש" דִּי, "צִבְאוֹת" – הֲרֵי אֵלּוּ אֵין נִמְקִין.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ראה שבועות לה, א. בהגתבאר כאן ראה בארוכה באוה"ת פ' שמות כרך א ע' קג ואילך.

[illegible]

חיבור קבלי יסודי, ששער השמות שבו מסביר איזה שם שייך לכל ספירה, כגון שם אל לחסד.

הערת קה"ת

ראה פרדס שער השמות פ"א ואילך.

118 "עולם חסד יבנה". התורה והמצוות מס

המראה מקום של קה"ת למיילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ת"ז בהקדמה ד"ה פתח אליהו.

118 "עולם חסד יבנה". התורה והמצוות ממשיכות את ה' אל תוך מידותיו, כדי שהעולם ייבנה בחסד.

Psalms 89:3 תהילים פ"ט:ג'

פי-אמרתי עולם חסד יפנה שמים תכן אמונתך בהם:

For I have said: 'For ever is mercy built; In the very heavens
 .Thou dost establish Thy faithfulness

Migra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

119 וּאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי אֲבִרָהָם

"נראיתי אל אברהם, אל יצחק ואל יעקב באל שדי, אך בשמי הוי לא נודעתי להם." המאמר מסביר שהאבות לא זכו לגילוי זה, מפני שהתורה עדיין לא ניתנה.

Exodus 6:3 שמות ו':ג

וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי אֲבִרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב בְּאֵל שַׁדַּי וְשְׁמִי ה' לֹא נִדְעָתִי לָהֶם:

and I appeared unto Abraham, unto Isaac, and unto Jacob, as G-d Almighty, but by My name Havayah I made Me not known to them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות ו, ג.

120 כִּי לֹא יָטוּשׁ ה' אֶת עַמּוֹ

"כי לא יטוש ה' את עמו, בעבור שמו הגדול". המאמר מפרש זאת כקשר בין שמו הגדול של ה' לבין ישראל.

I Samuel 12:22 שמואל א י"ב:כ"ב

כִּי לֹא־יָטוּשׁ ה' אֶת־עַמּוֹ בְּעַבּוּר שְׁמוֹ הַגָּדוֹל כִּי הוֹאִיל ה' לַעֲשׂוֹת אֲתָכֶם לֹו לָעַם:

For the L-RD will not forsake His people for His great name's sake; because it hath pleased the L-RD to make you a people unto Himself

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמואל-א יב, כב.

121 וְמָה תַעֲשֶׂה לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל

תחינתו של יהושע לאחר התבוסה בעי: אם ישראל יושמדו, "מה תעשה לשמך הגדול?" שמו הגדול תלוי, כביכול, בישראל.

Joshua 7:9 יהושע ז':ט

וַיִּשְׁמְעוּ הַכְּנַעֲנִי וְכָל יִשְׂרָאֵל הָאֶרֶץ וְנִסְבּוּ עָלֵינוּ וְהִכְרִיתוּ אֶת־שְׁמֵנוּ מִן הָאֶרֶץ וּמִה־תַּעֲשֶׂה לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל:

For when the Canaanites and all the inhabitants of the land hear of it, they will compass us round, and cut off our name from the earth; and what wilt Thou do for Thy great name

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

יהושע ז, ט.

122 תֵּלֶת קֶשְׁרִין מִתְקַשְּׂרִין דָּא בְּדָא

הוזהר מלמד שישאל, התורה והקדוש ברוך הוא קשורים זה בזה. המאמר משתמש בכך כדי להסביר מדוע שמו הגדול נמשך באמצעות ישראל.

Zohar III, 73a זח"ג עג, א

הערת קה"ת

ראה זח"ג עג, א. ראה הערת כ"ק אדמו"ר זי"ע בסה"מ תש"ח ע' 113.

123 דַּהֲעִי"ה הִי מַחְבֵּר תּוֹרָה שְׁלֹמַעֲלָה

הוזהר מתאר את דוד המלך כמי שמחבר את התורה שלמעלה עם הקדוש

ברוך הוא. המאמר מפרש זאת כהמשכת שמו הגדול אל החכמה.

Zohar III, 222b זח"ג רכב, ב

הערת קה"ת

זח"ג רכב, ב.

124 וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

פסוק הפתיחה של ספר שמות, שהמאמר מפרש כמות השמות העליונים הנמשכים למטה על ידי נשמות ישראל.

Exodus 1:1 שמות א':א

וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרָיִמָּה אֶת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ:

NOW THESE are the names of the sons of Israel, who came into Egypt with Jacob; every man came with his household

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

125 וַיַּעַשׂ דָּוִד שֵׁם וּפִי כֹזֶה"ק

"דוד עשה לו שם". הוזהר מפרש שדוד עשה שם קדוש, והמאמר מחיל זאת על "שמות" בני ישראל.

II Samuel 8:13 שמואל ב ח':י"ג

וַיַּעַשׂ דָּוִד שֵׁם כְּשָׁבוֹ מִהַכּוֹתוֹ אֶת־אַרְם בְּגִיא־מֶלֶךְ שְׁמוֹנָה עָשָׂר אֱלָף:

And David got him a name when he returned from smiting the Arameans in the Valley of Salt, even eighteen thousand men

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

Zohar III, 113b זח"ג קיג, ב

הערת קה"ת

שמואל-ב ח, יג. זח"ג קיג, ב.

126 כַּמִּי"ש בִּאֲנָה"ק

הטקסט אומר שאגרת הקודש מסבירה שהה"א של השם היא בחינת הדיבור, "רוח פיו", המגיעה לעולם העשיה; ההערה מציינת את הסעיף.

הערת קה"ת

ס"ה.

127 כִּרְחַל לִפְנֵי גּוֹזִי"י

"כרחל לפני גוזייה". המאמר משתמש במילה "רחל" כדי לקשר בין כנסת ישראל לרחל.

Isaiah 53:7 ישעיהו נ"ג:ז

נָגַשׁ וְהוּא נֶעְנֶה וְלֹא יִפְתַּח־פִּיו כִּשֶּׁה לְטָבַח יוֹכַל וּכְרַחֵל לִפְנֵי גּוֹזִיָּה נֶאֱלָמָה וְלֹא יִפְתַּח פִּיו:

He was oppressed, though he humbled himself And opened not his mouth; As a lamb that is led to the slaughter, And as a sheep that before her shearers is dumb; Yea, he opened not his mouth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישעיי נג, ז.

128 שִׁבְכָל חֲדָשׁ מֵאִיר צִירוּף אֶחָד מִי"ב צִירוּפֵי ה'

ספר קבלה יסודי שההערה מביאה כמקור לצירוף הוי המאיר בכל חודש.

הערת קה"ת

ראה פרדס שער יג פ"ג. סידור הארזי"ל כוונת ר"ח. משנת חסידים סדר מועד מסכת ניסן ואילך (בכוונת כל חודש) — לקו"ש לט"ו באב תשמ"ז הערה 65.

129 הראובני השמעוני

"אלה משפחות הראובני". שמות משפחות השבטים מתחילים בה"א ומסתיימים ביו"ד, שם י"ה.

Numbers 26:7 במדבר כ"ז:

אלה משפחת הראובני ויהיו פקדיהם שלשה וארבעים אלף ושבע מאות ושלשים:

These are the families of the Reubenites; and they that were numbered of them were forty and three thousand and seven hundred and thirty.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

במדבר כו, ז.

130 י"ב שבטים הם כנגד י"ב צירופי הוי"ה . . כמ"ש במ"א

לפי הערת הרבי, עניין שנים-עשר השבטים כשנים-עשר הצירופים של הוי"ה מוסבר בהרחבה במאמר "מחר חודש" ובביאוריו, וכן במקומות הנוספים המפורטים.

הערת קה"ת

ראה בארוכה באור התורה בראשית ד"ה מחר חודש וביאוריו (הערת כ"ק אדמו"ר ז"ע באוה"ת שמות ע" כט). וראה גם בפי' בא ע"י רנ"ד. רנה ובכ"מ. וראה קהלת יעקב ערך י"ב חדשים וי"ב שבטים. בטור או"ח סו"ס תי"ז (הובא באוה"ת בראשית כז, ב): וי"ב ראשי חדשי השנה שגם הם נקראים מועדים כנגד י"ב שבטים. וראה אוה"ת בראשית שם ע"א. מטות ע"י ארפא (לקו"ש לפי בשלח חכ"י ע"י 90. ולט"ו באב תשמ"ז הערה 64).

131 ע"פ אלה פקודי המשכן

המקום שאליו מתכוון הטקסט באומרו "כפי שנתבאר במקום אחר בעניין 'אלה פקודי המשכן', לגבי 'אלה' כהמשכת השמות.

הערת קה"ת

לקו"ת פקודי צ, ג.

132 אלה פקודי המשכן

"אלה פקודי המשכן". אדמו"ר חזקוני מפנה להסברו על המילה "אלה" בפסוק זה.

Exodus 38:21 שמות ל"ח:כ"א

אלה פקודי המשכן משכן העדת אשר פקד על-פי משה עבדת ה' ביד איתמר בן-אהרן הכהן:

These are the accounts of the tabernacle, even the tabernacle of the testimony, as they were rendered according to the commandment of Moses, through the service of the Levites, by the hand of Ithamar, the son of Aaron the priest.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

133 ועמ"ש במ"א פי' תולדות

שם מסביר אדמו"ר חזקוני מדוע יצחק קרא לבארות "שמות כשמות" שקרא להן אביו: הראשונה נכתבה במלואה, עם ו', והשנייה בלעדיה. הפלשתים סתמו את בארות אברהם, ולכן הכוחות החיצוניים ינקו מהן; אבל לאחר שיצחק חפר אותן, וזימתן שוב לא נפסקה, ושש המדות, בחינת ו', וזרמות בהן.

הערת קה"ת

לעיל ז, ג.

134 יקרא להן שמות כשמת

יצחק קרא לבארות "שמות כשמות" שקרא להן אביו; המילה הראשונה

כתובה בו"ו והשנייה בלעדיה. אדמו"ר חזקוני מפנה להסברו על ההבדל.

Genesis 26:18 בראשית כ"ו:י"ח

וישב יצחק ויחפר את-בארות המים אשר חפרו פימי אברהם אביו ויסתמום פלשתים אחרי מות אברהם ויקרא להן שמות כשמת אשר קרא להן אביו:

And Isaac digged again the wells of water, which they had digged in the days of Abraham his father; for the Philistines had stopped them after the death of Abraham; and he called their names after the names by which his father had called them.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

135 כמ"ש בלק"ת

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

להאריז"ל פי' וישב ד"ה כו' עתה נבאר.

136 אותותינו לא ראינו

"אותותינו לא ראינו, אין עוד נביא". המאמר מפרש את "אותותינו" כאותיות וכשמות הנסתרים בגלות.

Psalms 74:9 תהילים ע"ד:ט'

אותותינו לא-ראינו אין-עוד נביא ולא-אתנו ידע עד-מה:

We see not our signs; There is no more any prophet; Neither is there among us any that knoweth how long

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים עד, ט.

137 ארץ טובה ורחבה

ה' מבטיח להעלות את ישראל אל "ארץ טובה ורחבה". המאמר מפרש את "רחבה" כביטוי לגילוי, ההפך מן המיצר של מצרים.

Exodus 3:8 שמות ג':ח

וארד להצילי מיד מצרים ולהעלתי מן-הארץ ההוא אל-ארץ טובה ורחבה אל-ארץ זבת חלב ודבש אל-מקום הפנעני והחתי והאמרי והפריזי והחוי והיבוסים:

and I am come down to deliver them out of the hand of the Egyptians, and to bring them up out of that land unto a good land and a large, unto a land flowing with milk and honey; unto the place of the Canaanite, and the Hittite, and the Amorite, and the Perizzite, and the Hivite, and the Jebusite

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

22 פסקה

138 וביאור הענין

בשוליים כתב הצמח צדק כותרת לפרק זה: "עניין שתי ירידות מצרים".

הערת קה"ת

בבוכ' 1052 בגיליון בגוכתי"ק הצ"צ: "ענין ב' ירידות דמצרים". באוה"ת ע"י קג ביאור ארוך. וסיומו בכרך ז ע"י ב'תפג. בלקו"ת שלח נ, ב בענין שמו הגדול: ושם [כאן] נתבאר דשם הוי"ו שמו הגדול. וי"ל עוד בענין שמו הגדול ע"פ מ"ש בפי' בשלח [לקמן] ע"פ וירא ישראל את ה' הגדולה. בסה"מ תרכ"ט (הוצאה חדשה) ע"י רצו: ועי' מענין שמו הגדול בלקו"ת בד"ה אני כו' אשר הוצאתיך . . ובד"ה צו את בניי מענין שמו גימ' רצון. ובד"ה ואלה שמות בתו"א.

139 ארץ טובה ורחבה

ה' מבטיח להביא את ישראל אל "ארץ טובה ורחבה". המאמר מפרש זאת כהתרחבות וכגילוי הבאים לאחר צמצום מצרים.

Exodus 3:8 שמות ג':ח

וְאָרֶץ לְהַצִּילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם וְלְהַעֲלֹתוֹ מִן־הָאָרֶץ הַהִוא אֶל־אֶרֶץ טוֹבָה וְרַחֲבָה אֶל־אֶרֶץ זֶבֶת חֶלֶב וְדָבָשׁ אֶל־מְקוֹם הַכִּנְעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיִּבְסִי:

and I am come down to deliver them out of the hand of the Egyptians, and to bring them up out of that land unto a good land and a large, unto a land flowing with milk and honey; unto the place of the Canaanite, and the Hittite, and the Amorite, and the Perizzite, and the Hivite, and the Jebusite

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

140 ירד ירדנו

"ירדנו בראשונה לשבור אוכל", בלשון כפולה של הפועל. המאמר מפרש זאת כשתי ירידות.

Genesis 43:20 בראשית מ"ג:כ

וַיֹּאמְרוּ בִּי אֲדֹנָי יֵרֶד יִרְדָּנוּ בְּתַחֲלָה לְשִׁבּוֹר־אֹכֶל:

and said: 'Oh my lord, we came indeed down at the first time to buy food

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

141 ואנכי אעלה גם עלה

הבטחת ה' להעלות את יעקב ממצרים, בלשון כפולה המרמזת על שתי עליות.

Genesis 46:4 בראשית מ"ו:ד

אֲנֹכִי אֶרֶד עִמָּךְ מִצְרַיִמָּה וְאַנֹכִי אֶעֱלֶךָ גַּם־עֲלֶה וְיוֹסֵף יָשִׁית יָדוֹ עַל־עֵינֶיךָ:

I will go down with thee into Egypt; and I will also surely bring thee up again; and Joseph shall put his hand upon thyne eyes

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

142 עלה נעלה

"עלה נעלה" שאמר כלב — לשון כפולה נוספת של עלייה.

Numbers 13:30 במדבר י"ג:ל

וַיֵּהָס כָּלֵב אֶת־הָעָם אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר עֲלֶה נַעֲלֶה וְיִרְשָׁנוּ אֹתָהּ כִּי־יָכוֹל נִכְלָהָ:

And Caleb stilled the people toward Moses, and said: 'We should go up at once, and possess it; for we are well able to overcome it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

143 יש להקדים משל אי

ההערה מפנה למאמר הזה כמקור למשל שיובא בהמשך.

הערת קה"ת

ראה ד"ה הבאים ישרש תשל"ח.

144 והיה מדי חדש

"והיה מדי חדש בחודשו". אדמו"ר הזקן מתייחס למה שנאמר על ראש

חודש בפסוק זה.

Isaiah 66:23 ישעיהו ס"ו:כ"ג

וְהָיָה מִדִּי־חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ וּמִדִּי שָׁבָת בְּשַׁבָּתוֹ יָבוֹא כָּל־בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אֲמֹר ה'

And it shall come to pass, that from one new moon to another, and from one sabbath to another, shall all flesh come to worship before Me, Saith the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

145 אנכי אשמח

"אנילה בה". אדמו"ר הזקן מתייחס לקטע בוזהר בפרשת פינחס על פסוק זה.

Psalms 104:34 תהילים ק"ד:ל"ד

יַעֲרֹב עֲלָיו שִׂיחֵי אֲנֹכִי אֲשֻׁמַּח בּוֹ:

Let my musing be sweet unto Him; as for me, I will rejoice in the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

146 מה רבו מעשיך

"מה רבו מעשיך ה', כולם בחכמה עשית". המאמר לומד מכך שהעולמות מתהווים באמצעות חכמה.

Psalms 104:24 תהילים ק"ד:כ"ד

מַה־רְבּוֹ מַעֲשֵׂיךָ ה' כָּל־כְּחֹמָה עָשִׂיתָ מִלְּאֵה הָאָרֶץ קִנְיָנָהּ:

How manifold are Thy works, O L-RD! In wisdom hast Thou made them all; The earth is full of Thy creatures

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קד, כד.

147 שו"ה הוא — בחי' צמצום

נוספה המילה "תחילה", כדי לומר שהי"ד היא בחינת צמצום תחילה.

הערת קה"ת

בבזך הנ"ל נוסף בגוכתי"ק: "תחלה".

פסוקה 23

148 בדבר ה' שמים נעשו

"בדבר ה' נעשו השמים". המאמר מסביר שחכמתו של ה' מלוכשת בדיבורו.

Psalms 33:6 תהילים ל"ג:ו

בְּדִבְרֵי ה' שָׁמַיִם נִצְעָשׁוּ וּכְרוּחַ פִּי כָל־צָבָאָם:

By the word of the L-RD were the heavens made; And all the host of them by the breath of His mouth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים לג, ו.

149 חכים ולא בחכמה ידיעא

המילים כאן מצטטות את Tikkunei Zohar, Patach Eliyahu 17b:3-4. הקטע מופיע למטה.

Tikkunei Zohar, Patach Eliyahu • 17b:3-4 תקוני הזהר י"ז ב:ג-ד'

אנת חכים ולא בחכמה ידיעא. אנת הוא מבין ולא מבינה ידיעא. לית לך אתר ידיעא אלא לאשתמודעא תוקפך וחילך לבני נשא. ולאחזאה לון איך אתנהיג עלמא בדינא וברחמי דאינון צדק ומשפט כפום עובדיהון דבני נשא. דין איהו גבורה. משפט עמודא דאמצעיאתא. צדק

155 כמ"ש בתניא פנ"ג

תניא, פרק נג, על כך שהנשמה שורה בעיקר במוח. המאמר משווה זאת לזיו שמו הגדול של ה' השורה בחכמה.

Tanya, Likkutei Amarim 53:3 תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים נ"ג: ובבית שני שלא היה בו הארון והלוחות, אמרו רבותינו זכרונם לברכה, שלא היתה שכינה שורה בו, פירוש, מדרגת שכינה שהיתה שורה בבית ראשון שלא בדרך השתלשלות העולמות. אלא, בבית שני, היתה שורה בדרך השתלשלות והתלבשות מלכות דאצילות במלכות דבריאה, ודבריהם במלכות דיצירה, ודיצירה בהיכל קדשי קדשים דעשיה, וקדשי קדשים דעשיה היה מתלבש בקדשי קדשים שבבית המקדש שלמטה, ושרתה בו ...

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

156 וקרבתנו מלכנו

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת
בברכת ק"ש שחרית.

157 יעקב יו"ד עקב

בתחילת ויצא מוסבר השם יעקב כיו"ד עקב: המשכת חכמה עילאה, היו"ד, למטה מאוד, עד ל"עקביים". הערת קה"ת שם מביאה את המקורות לפירוש זה.

הערת קה"ת
בסמן לעיל כא, א. ועוד.

158 והארץ הדום רגלי

"השמים הם כסאי והארץ הדום רגלי". המאמר מפרש את "הארץ" כמלכות, אותיות הדיבור.

Isaiah 66:1 ישעיהו ס"ו:א'

כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדום רגלי איזה בית אשר תבנו לי ואיזה מקום מגורתי:

Thus saith the L-RD: The heaven is My throne, and the earth is My footstool; where is the house that ye may build unto Me? And where is the place that may be My resting-place

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
ישעיי סו, א.

159 ע"פ הזהר פי קדושים

החסבר של הזהר על קדושים שאליו מתייחס אדמו"ר הזקן, על "עבדי אשר בחרתי" — יעקב.

הערת קה"ת
ביאורו לאדה"א קלט, א. הנחה אחרת בסה"מ תקס"ה ע' תרט. וראה אוה"ת פי שמות ע' לט.

160 ועבדי אשר בחרתי

"ועבדי אשר בחרתי בו." הזהר בפרשת קדושים מפרש זאת על יעקב.

Isaiah 43:10 ישעיהו מ"ג:

אתם עדי נאם ה' ועבדי אשר בחרתי למען תדעו ותאמינו לי ותבינו כי אני הוא לפני לא-נוצר אל ואחרי לא יהיה:

Ye are My witnesses, saith the L-RD, and My servant whom I have chosen; that ye may know and believe Me, and understand That I am He; before Me there was no G-d formed, neither shall any be after Me

מלכותא קדישא. מאוני צדק *תרין סמכי קשוט. הין צדק אות ברית.

כלא לאחזאה איך אתנהיג עלמא.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ת"ז בהקדמה (פתח אליהו).

150 חכים ולא בחכמה ידיעא

מתפילתו של אליהו (פתח אליהו), בהקדמה לתיקוני זוהר: "אתה חכם, אך לא בחכמה ידועה." המאמר מיישם זאת על חכמתו של ה' עצמו, שירידת ומתלבשת בדיבורו ובכל העולמות.

Tikkunei Zohar 17b:3-4 תיקוני זוהר י"ז ב:ג-ד'

אנת חכים ולאו בחכמה ידיעא. אנת הוא מבין ולא מבינה ידיעא. לית לך אתר ידיעא אלא לאשתמודעא תוקפך וחילך לבני נשא. ולאחזאה לון איך אתנהיג עלמא בדינא וברחמי דאיןון צדק ומשפט כפום עובדיהון דבני נשא. דין איהו גבורה. משפט עמודא דאמצעיתא. צדק מלכותא קדישא. מאוני צדק *תרין סמכי קשוט. הין צדק אות ברית. כלא לאחזאה איך אתנהיג עלמא.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

151 יהי אור

המאמר הראשון מעשרת המאמרות שבהם נברא העולם.

Genesis 1:3 בראשית א':ג'

ויאמר אלקים יהי אור ויהי האור:

And G-d said: 'Let there be light.' And there was light

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

152 יהי רקיע

המאמר שבו נברא הרקיע.

Genesis 1:6 בראשית א':ו'

ויאמר אלקים יהי רקיע בתוך המים ויהי מבדיל בין מים למים:

And G-d said: 'Let there be a firmament in the midst of the waters, and let it divide the waters from the waters

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

153 תדשא הארץ

המאמר שבו הצמיחה הוציאה את פירותיה.

Genesis 1:11 בראשית א':יא'

ויאמר אלקים תדשא הארץ דשא עשב מזריע זרע עץ פרי עשה פרי למינו אשר זרעו בו עלי הארץ ויהי כן:

And G-d said: 'Let the earth put forth grass, herb yielding seed, and fruit-tree bearing fruit after its kind, wherein is the seed thereof, upon the earth.' And it was so

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

154 ישראל לי ראש

הוא מביא בשם הזהר את פירוש ישראל כ"לי ראש", וההערה מפנה גם להערות המקורות שבאותו עמוד.

הערת קה"ת

בדרך מצותיך טו, ב בשם הזהר. וראה במ"מ לשם. וראה בפע"ח שער הלולב פ"א. שער הפסוקים להאריז"ל ויחי מז, כח. מח, ב. ראה לקו"ת שלח מח, ג ואילך.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

161 מידי אביר יעקב

מברכת יעקב ליוסף: "מידי אביר יעקב, משם רועה אבן ישראל". המאמר מפרש את "אבן" כאותיות המקבלות מיעקב.

Genesis 49:24 בראשית מ"ט:כ"ד

וְתֵשֶׁב בְּאֵיתָן קֶשֶׁתוֹ וַיִּפְּזוּ זְרָעֵי יָדָיו אֲבִיר יַעֲקֹב מִשֵּׁם רֹעֵה אֲבָן יִשְׂרָאֵל:

But his bow abode firm, And the arms of his hands were made supple, By the hands of the Mighty One of Jacob, From thence, from the Shepherd, the Stone of Israel

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית מט, כד. וראה באוה"ת נ"ך כרך א ע"י סא שמציינ לכאן.

162 כנודע בס"י

בויצא (21a, 22a) מוסבר שהאבנים שיעקב לקח "מאבני המקום" הן אותיות, על פי דברי ספר יצירה: "שתי אבנים בונות שני בתים". כשם שאבנים בונות בית, כך אותיות בונות מילים שבתוכן שורה השכל. ב"29a (וישב) נקראות אותיות הקדושה חומת אבנים.

הערת קה"ת

פ"ד מטי"ז ע"פ נוסח הארז"ל. ראה גם לעיל כא, א. כב, א. כט, א. ועוד.

163 שתי אבנים בונות

ספר יצירה מכנה את האותיות "אבנים" ואת המילים שהן יוצרות "בתים": "שתי אבנים בונות שני בתים" (ד, טז בנוסח הארז"ל, שאליו מפנה הערת קה"ת). המאמר מביא זאת כדי להסביר את "אבן ישראל".

Sefer Yetzirah 4:12 ספר יצירה ד':י"ב

שבע כפולות כיצד צרפן. שתי אבנים בונות שני בתים. שלש בונות ששה בתים. ארבע בונות ארבעה ועשרים בתים. חמש בונות מאה ועשרים בתים. שש בונות שבע מאות ועשרים בתים. שבע בונות חמשת אלפים וארבעים בתים. מכאן ואילך צא וחשוב מה שאין הפה יכול לדבר ואין האוזן יכולה לשמוע. ואלו הן שבעה כוכבים בעולם חמה נוגה כוכב לבנה שבתאי צדק מאדים. ואלו הן ז' ימים בשנה שבעה ימי בראשית. ושבעה שיערים בנפש שתי עינים שתי אוזנים ושני נקבי האף והפה. ובהן נחקקו שבעה רקיעים ושבע ארצות ושבע שעות. לפיכך חבב שביעי ...

Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain)

164 יעקב בריה התיכון

הזוהר מכנה את יעקב "בריה התיכון". המאמר מסביר שהכוונה לאור החכמה המגיע מן המדרגה הגבוהה ביותר אל הנמוכה ביותר.

Zohar III, 186a זח"ג קפו, א

Zohar II, 175b זח"ב קעה, ב

הערת קה"ת

זח"ג קפו, א. ראה זח"ב קעה, ב.

165 בריה התיכון המבריה מן הקצה אל הקצה

בריה התיכון של קרשי המשכן, שעבר "מן הקצה אל הקצה". הזוהר מיישם זאת על יעקב.

Exodus 26:28 שמות כ"ו:כ"ח

והבריה התיכון בתוך הקרשים מבריה מן הקצה אל הקצה:

and the middle bar in the midst of the boards, which shall pass through from end to end

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

166 ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה יעקב ובניו

הפסוק בפרשת ויגש, שהמאמר מפרש כעת כירידה הראשונה, אל העולמות הנסתרים.

Genesis 46:8 בראשית מ"ו:ח

וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרִימָה יַעֲקֹב וּבָנָיו בְּכֹר יַעֲקֹב רְאוּבֵן:

And these are the names of the children of Israel, who came into Egypt, Jacob and his sons: Reuben, Jacob's first-born

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

167 בבחי' עלמין סתימין דלא אתגליין

הוא מסביר שעשרת המאמרות נקראים "מאמרות" רק ביחס לנבראים: כשם שמידותיו של אדם פועלות רק כשהן מתלבשות באותיות המחשבה והדיבור, כך מידותיו של הקב"ה פועלות בבריאה באמצעות צירופי אותיות.

Tanya, Sha'ar HaYichud 11:5 תניא, חלק שני; שער היחוד והאמונה י"א:ה'

והם שני מיני עולמות: עלמין סתימין דלא אתגליין, הם המתהווים ונחיים וקיימים מכחות והמשככות נעלמות, כמו אותיות המחשבה שפגשמת האדם על דרך משל; ו"עלמין דאתגליין", נקראו ונחיים מהתגלות שנתגלו כחות והמשככות הנעלמות, הנקראות בשם "אותיות המחשבה", וכשהן בבחינת התגלות להחיות עלמין דאתגליין, נקראות בשם "מאמרות" ו"דבר ה'" ו"רוח פיו", כמו אותיות הדיבור באדם על דרך משל, שהן מגלות לשומעים ...

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ראה תניא ח"ב פ"א.

24 פסוק

168 אותותינו לא ראינו

"אותותינו לא ראינו". המאמר מסביר זאת כהיעדרם של ניסים גלויים בזמן הגלות.

Psalms 74:9 תהילים ע"ד:ט'

אותותינו לא־ראינו אִין־עוד נְבִיא וְלֹא־אֶתְּנוּ יָדַע עַד־מָה:

We see not our signs; There is no more any prophet; Neither is there among us any that knoweth how long

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

169 ולקחת ממימי היאור

האות שניתן למשה: המים מן היאור שנשפכו על היבשה יהפכו לדם. המאמר מביא זאת כדוגמה לשינוי בטבע.

Exodus 4:9 שמות ד':ט'

וְהָיָה אִם־לֹא יֵאֱמִינוּ גַם לְשֵׁנֵי הָאֵלֹהִים וְלֹא יִשְׁמְעוּן לְקֹלְךָ לְקַחְתָּ מִמֵּימֵי הַיָּאֹר וְשָׁפַכְתָּ הַיִּבְשָׁה וְהָיוּ הַמַּיִם אֲשֶׁר תִּקַּח מִן־הַיָּאֹר וְהָיוּ לְדָם בִּיבֶשֶׁת:

And it shall come to pass, if they will not believe even these two signs, neither hearken unto thy voice, that thou shalt take of the water of the river, and pour it upon the dry land; and the water which thou takest out of the river shall become blood upon the dry land

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

170 לא ידעתי את הוי'

תשובת פרעה למשה: "לא ידעתי את הוי'". המאמר מפרש שהוא מכיר רק את שם אלקים, בחינת הטבע.

Exodus 5:2 שמות ה':ב'

וַיֹּאמֶר פְּרַעֲה מִי ה' אֲשֶׁר אֲשַׁמְעַ בְּקוֹלִי לְשַׁלַּח אֶת־יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַעְתִּי אֶת־ה' וְגַם אֶת־יִשְׂרָאֵל לֹא אֲשַׁלַּח:

And Pharaoh said: 'Who is the L-RD, that I should hearken unto His voice to let Israel go? I know not the L-RD, and moreover I will not let Israel go'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות ה, ב.

171 יקוו המים

"יקוו המים", המאמר שממנו נבראו המים. המאמר מסביר שחכמה יכולה לשנות את אותיותיה.

Genesis 1:9 בראשית א':ט'

וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים יִקְוּ הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם אֶל־מָקוֹם אֶחָד וְתִרְאָה הַיַּבֵּשָׁה וַיְהִי־כֵן:

And G-d said: 'Let the waters under the heaven be gathered together unto one place, and let the dry land appear.' And it was so

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 25

172 השב ירך אל חיקך

האות השנייה בסנה הבורע: ידו של משה נעשתה מצורעת בחיקו, והתרפאה כשהחזיר אותה לשם. המאמר מפרש זאת כתנועה בין הסתר לגילוי.

Exodus 4:7 שמות ד':ז'

וַיֹּאמֶר הֲשֵׁב יָדְךָ אֶל־חִיקְךָ וַיָּשֵׁב יָדוֹ אֶל־חִיקוֹ וַיּוֹצֵאָהּ מִחִיקוֹ וַהֲנֶה־שָׁכָה כַּבְשָׁרוֹ:

And He said: 'Put thy hand back into thy bosom.—And he put his hand back into his bosom; and when he took it out of —his bosom, behold, it was turned again as his other flesh

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות ד, ז.

173 כי מן המים משיתהו

שמו של משה — "כי מן המים משיתהו". המאמר קושר את המים לחכמה שלמעלה.

Exodus 2:10 שמות ב':י'

וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וַתְּבַאֲהוּ לְבֵת־פְּרַעֲה וַיְהִי־לָהּ לְבֵן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ מֹשֶׁה וַתֹּאמֶר כִּי מִן־הַמַּיִם מְשִׁיתָהוּ:

And the child grew, and she brought him unto Pharaoh's daughter, and he became her son. And she called his name 'Moses, and said: 'Because I drew him out of the water

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

174 ישראל עלו במחשבה

גם בתיקוני זוהר, בסוף תיקון ו', נאמר ש"ישראל עלה במחשבה", כפי שמצוין בהערת קה"ת.

Tikkunei Zohar, Tikkun 6 • 23b:3-4 תקוני תיקון ו

א"ל אבא. אם כן ת"ח דאיהו מסטרא דמחשבה דאתמ' ביה ישראל עלה במחשבה ליבראות האי אורייתא איהי בן לתלמיד חכם. אם כן אתתא דיליה אמאי צריכא יבום. דהא לא שוו אפרשותא מארי מתניתין לת"ח משאר בני נשא. א"ל ברי (איהי) ודאי צריכה יבום לאלין נשמתין דאזלין ערטילאין משית יומי בראשית.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ב"ר בתחלתו. ת"ז תי' ו בסופו. ראה לקמן זה, ד. לקו"ת צו טז, ג. בחוקותי מז, א. ראה יח, א. כד, ד. נצבים מה, ג. מז, ג. יוכ"פ סח, א. דרך חיים קד, ד.

175 ישראל עלו במחשבה

המדרש מונה את ישראל בין הדברים שקדמו לבריאת העולם: "ישראל עלה במחשבה". המאמר מסביר מדוע הסימנים נקראים "שלנו".

Bereshit Rabbah 1:4 בראשית רבה א':ד'

... "ה' קנני ראשית דרכו" כסא הכבוד מנין דכתיב (תהלים צג, ב): "נכון כסאך מאז וגו'". האבות וישראל ובית המקדש ושמו של משיח, עלו במחשבה להבראות האבות מנין שנאמר (הושע ט, י'): "כענבים במדבר וגו' ישראל מנין שנאמר (תהלים עד, ב): "זכור עדתך קננית קדם" בית המקדש מנין שנאמר (ירמיה יז, יב): "כסא כבוד מרום מראשון וגו'" שמו של משיח מנין שנאמר (תהלים עב, יז): "יהי שמו לעולם וגו' [לפני שמש ינון שמו]" רבי אהבה ברבי זעירא אמר אף התשובה שנאמר (שם צ, ב) "בטרם הרים יולדו" ואותה השעה (שם,

...

In the beginning, G-d created" - six items preceded the "creation of the world; some of them were [actually] created, and some of them G-d contemplated creating, [though He did not actually do so]. The Torah and the Throne of Glory were created. Torah, from where is it derived? As it is stated: "The L-rd made me at the beginning of His way" (Proverbs 8:22). The Throne of Glory, from where is it derived? "Your throne stands firm from earliest time, [You are from ... ,eternity]" (Psalms 93:2). The patriarchs, Israel

Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

176 אתה א-ל מסתתר

"אכן אתה אל מסתתר". המאמר משתמש בפסוק כדי לתאר את ההסתר שבגלות.

Isaiah 45:15 ישעיהו מ"ה:ט"ו

אֲכֵן אַתָּה אֵל מְסֻתָּר אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל מוֹשִׁיעַ:

Verily Thou art a G-d that hidest Thyself, O G-d of Israel, the Saviour

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י מה, טו.

177 ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב

הפסוק הפותח את שמות, שאותו המאמר מפרש כאן כירידה השנייה, אל הדיבור ואל העולמות הגלויים.

Exodus 1:1 שמות א':א'

וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרָיִם אֶת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ:

NOW THESE are the names of the sons of Israel, who came into Egypt with Jacob; every man came with his household

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

178 ומבשרי אחזה

"מבשרי אחזה אלקים". המאמר נעזר בפעולתו של הקול האנושי כדי להבין את הירידה האלוהית.

Job 19:26 איוב י"ט:כ"ו

וְאַחֵר עוֹרִי נִקְפָּזָה וּמִבְשָׂרִי אֶחְזֶה אֱלֹהִים:

And when after my skin this is destroyed, Then without my flesh shall I see G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

179 כבד פה וכבד לשון

משה אומר לה' שהוא "כבד פה וכבד לשון". המאמר מסביר זאת כקושי להכניס את החכמה עצמה אל הדיבור.

Exodus 4:10 שמות ד':י'

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהִי כִּי אֲדֹנִי לֹא אִישׁ דְּבָרִים אֲנֹכִי גַם מִתְמוּל גַּם מִשְׁלֶשֶׁם גַּם מֵאֵז דְּבָרָה אֲלֵעֲבֹדָהּ כִּי כְבֹד־פִּי וּכְבֹד־לְשׁוֹנִי אֲנֹכִי:

And Moses said unto the L-RD: 'Oh L-rd, I am not a man of words, neither heretofore, nor since Thou hast spoken unto Thy servant; for I am slow of speech, and of a slow tongue

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

180 לא יעקב יאמר עוד שמך

"לא יקרא עוד שמך יעקב, כי אם ישראל". כאן המאמר מפרש זאת כישראל שמאיר גם בעולם הדיבור.

Genesis 32:29 בראשית ל"ב:כ"ט

וַיֹּאמֶר לֹא יַעֲקֹב יֹאמַר עוֹד שְׁמִי כִּי אִם־יִשְׂרָאֵל כִּי־שָׁרִיתָ עִם־אֱלֹקִים וְעִם־אֲנָשִׁים וְתוֹכַל:

And he said: 'Thy name shall be called no more Jacob, but Israel; for thou hast striven with G-d and with men, and hast prevailed

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית לב, כט.

181 ואתה תהיי לו לאלקים

ה' אומר למשה שאהרן ידבר במקומו: "ואתה תהיה לו לאלקים". המאמר מפרש את "אלקים" כצמצום שבאמצעותו החכמה מגיעה לדיבור.

Exodus 4:16 שמות ד':ט"ז

וְדַבֵּר־הוּא לָךְ אֱלֹהִים וְהָיָה הוּא יְהִי־לָךְ לִפְנֵי וְאַתָּה תִּהְיֶה־לוֹ לְאֱלֹקִים:

And he shall be thy spokesman unto the people; and it shall come to pass, that he shall be to thee a mouth, and thou shalt be to him in G-d's stead

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות ד, טז.

182 ואתם תלקטו לאחד אחד

"ואתם תלקטו לאחד אחד". המאמר מפרש זאת כאיחוד בין המדרגות, "אחד עם האחד".

Isaiah 27:12 ישעיהו כ"ז:י"ב

וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יַחֲבֹט ה' מִשְׁבַּלְת הַנָּהָר עַד־נַחַל מִצְרַיִם וְאַתֶּם תִּלְקָטוּ לְאַחַד אֶחָד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

And it shall come to pass in that day, That the L-RD will beat off [His fruit] From the flood of the River unto the Brook of Egypt, And ye shall be gathered one by one, O ye children of Israel

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י כז, יב.

183 למהוי אחד באחד

הביטוי בוהר לאיחוד: "להיות אחד עם האחד".

Zohar, Terumah 13:153-14:164 ספר זוהר, תרומה י"ג:קנ"ג-י"ד:קס"ד The Holy One, blessed be He, who is One above, does not take His seat upon the Throne of Glory, until She has entered within the mystery of the One in accordance with His very essence of Oneness, to be the One in One. This, as we have said, is the significance of the words: "The L-rd is One, and His Name is One

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

184 שו"ה איש וביתו

לפני "איש וביתו באו" מוסיף כתב היד: "וזהו שכתוב".

הערת קה"ת

בבזך 1052 נוסף: "וז"ש איש וביתו".

185 איש וביתו באו

"איש וביתו באו". המאמר מפרש את השמות הבאים, ראובן ושמעון, כראייה ושמיעה.

Exodus 1:1 שמות א':א'

וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרָיִם אֶת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ:

NOW THESE are the names of the sons of Israel, who came into Egypt with Jacob; every man came with his household

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

186 ראובן ושמעון בחי ראייה ושמיעה

בתחילת ויחי מוסברים בהרחבה ראובן ושמעון כראייה ושמיעה: הראייה היא מקרוב ומעוררת אהבה, והשמיעה היא מרחוק ומעוררת ריאה, בדומה לשתי הפסקאות הראשונות של שמע.

הערת קה"ת

ראה לעיל ר"פ ויחי בארוכה.

187 ותקרא את שמו ראובן

לאה קראה לבנה ראובן, "כי ראה ה' בעיניי". המאמר מפרש את ראובן

כראייה.

Genesis 29:32 בראשית כ"ט:ל"ב

ותהר לאה ותלד בן ותקרא שמו ראובן כי אמרה כי־ראה ה' בעֲנִי כִּי עָתָה יִאֱהָבֵנִי אִישִׁי:

And Leah conceived, and bore a son, and she called his name Reuben; for she said: 'Because the L-RD hath looked upon my affliction; for now my husband will love me'.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית כט, לב.

פסוק 28

188 ותקרא את שמו שמעון

לאה קראה לבנה שמעון, "כי שמע ה'". המאמר מפרש את השם שמעון במשמעות של שמיעה.

Genesis 29:33 בראשית כ"ט:ל"ג

ותהר עוד ותלד בן ותאמר כי־שמע ה' כי־שנאָה אֶנֶכִּי וַיִּתֶּן־לִי גֵם־אֶת־זֶה וַתִּקְרָא שְׁמוֹ שְׁמַעוֹן:

And she conceived again, and bore a son; and said: 'Because the L-RD hath heard that I am hated, He hath therefore given me this son also.' And she called his name Simeon

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית כט, לג.

189 עתה הפעם ילוח אישי אלי

לאה קראה לבנה לוי, ואמרה: "הפעם ילווח אישי אליי". המאמר מפרש זאת כהתקשרות וכייחוד.

Genesis 29:34 בראשית כ"ט:ל"ד

ותהר עוד ותלד בן ותאמר עתה הפעם ילֹוּחַ אִישִׁי אֵלַי כִּי־גִלַּדְתִּי לוֹ שְׁלֹשָׁה בָּנִים עַל־כֵּן קָרָא־שְׁמוֹ לְוִי:

And she conceived again, and bore a son; and said: 'Now this time will my husband be joined unto me, because I have borne him three sons.' Therefore was his name called Levi

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית כט, לד.

190 ובוחר כליות ולב

"ה' צבאות, שופט צדק, בוחן כליות ולב". המאמר מצטט פסוק זה כדי להראות שה' יודע את חיי הפנים של כל אדם ומשגיח על כל אחד בהשגחה פרטית.

Jeremiah 11:20 ירמיהו י"א:כ'

Havayah צָבָאוֹת שֹׁפֵט צָדֵק בַּחֲן כָּלִיּוֹת וְלֵב אָרְאָה נִקְמָתָהּ מֵהֶם כִּי אֶלֶיךָ גִּלְתִּי אֶת־רִיבִי:

But, O L-RD of hosts, that judgest righteously, That triest the reins and the heart, Let me see Thy vengeance on them; For unto Thee have I revealed my cause

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

191 שו"ה שלא — כדעת הכופרים

בכתביד זה הגרסה היא: "לא כדעת אומות העולם המכחישים [בהשגחה

פרטית]".

הערת קה"ת

בבזך 1052 נוסף: "שלא כדעת האומי הכופרי".

192 ויאמרו לא יראה י-ה

במזמור מובאים דברי הרשעים האומרים שה' אינו רואה. המאמר מחיל זאת על מי שכופרים בהשגחה פרטית.

Psalms 94:7 תהילים צ"ד:ז'

וַיֹּאמְרוּ לֹא יִרְאֶה־קָה וְלֹא־יִבִּין אֱלֹהֵי יַעֲקֹב:

And they say: 'The L-RD will not see, Neither will the G-d of 'Jacob give heed

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים צד, ז.

פסוק 29

193 והנה להיות

בשוליים כתב הצמח צדק כותרת לסעיף הזה: "צריך להיות העלם כדי שאחר כך יהיה גילוי".

הערת קה"ת

בבזך 1052 בגליון בנוכתי"ק הצ"צ: "העלם צ"ל כדי שאח"כ יהי גילוי".

194 כברייתו של עולם

התלמוד מסביר מדוע העוים הולכות לפני הכבשים: "כמו בבריאת העולם, תחילה חושך ואחר כך אור". המאמר לומד מכך שההתגלות צריכה לבוא לאחר ההסתר.

Shabbat 77b:8 שבת ע"ז ב:ח'

... אָמַר לָקָה. אָמַר לָקָה: מַאי טַעְמָא עֵינִי מְסַנֵּן בְּרִישָׁא וְהָדָר אֵימְרִי? אָמַר לָקָה כְּבָרִיתָו שֶׁל עוֹלָם, דְּבְרִישָׁא חֲשׂוֹקָא וְהָדָר נְהוּרָא. מַאי טַעְמָא הֵנִי מְכַסִּין וְהֵנִי מְגַלִּין? הֵנִי דְּמַפְסִין מִיַּנְיָהּ — מְכַסִּין, וְהֵנִי דִּלָּא מְכַסִּין מִיַּנְיָהּ — מְגַלִּין. מַאי טַעְמָא גְּמָלָא זוּטָר גְּנוּבְתִּיהָ? מְשׁוּם דְּאָכַל כִּיסִּי. מַאי טַעְמָא תוֹרָא אֲרִיכָא גְּנוּבְתִּיהָ? מְשׁוּם דְּדִינִר בְּאֲגָמִי, וּבְעֵי לְכַרְכוּשִׁי בְּקֵי.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

שבת עז, ב.

195 הנגלות לנו ולבנינו

"הנסתרות לה' אלקינו, והנגלות לנו ולבנינו". המאמר מיישם זאת על התורה הגלויה שניתנה בסיני.

Deuteronomy 29:28 דברים כ"ט:כ"ח

הַנְּסֻתֹתָּרֹת Havaayah אֱלֹקֵינוּ וְהַנְּגֻלֹת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד־עוֹלָם לְעֻשׂוֹת אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת:

The secret things belong unto the L-RD our G-d; but the things that are revealed belong unto us and to our children for ever, that we may do all the words of this law

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

196 פב"פ דבר ה'

"פנים בפנים דיבר ה' עמכם" — ההתגלות בסיני.

Deuteronomy 5:4 דברים ה:ד'

הערת קה"ת

דברים ה, ד.

208 וביאור הענין

הטקסט מכאן ועד סוף המאמר אינו מופיע בכתב־יד זה.

הערת קה"ת

מכאן עד סיום המאמר ליתא בכרך 1052.

209 כולם בחכמה עשית

"את כולם עשית בחכמה". המאמר מצטט פסוק זה כתיאור הסדר הרגיל של הבריאה, ולכן יש להסביר מדוע מכנים אותו גלות.

Psalms 104:24 תהילים ק"ד:כ"ד

מה־רבו מַעֲשֵׂיךָ ה' כָּל־מַחְכְּמָה עָשִׂיתָ מְלֶאכֶה הָאָרֶץ קִנְיָהּ:

How manifold are Thy works, O L-RD! In wisdom hast Thou made them all; The earth is full of Thy creatures

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קד, כד.

210 ע"פ אני ישנה

המאמר "אני ישנה ולבי ער" ב-Likkutei Torah על Shir HaShirim: הגלות נמשלה לשינה שבה הראייה נעצמת; "אותותינו" מתפרש כאותיות שלנו, אותיות התורה והתפילה; ו"לבי" הוא ה', הער למעלה.

הערת קה"ת

לקו"ת שה"ש. ובספר המאמרים תקס"ח ע"פ זה.

211 אני ישנה

"אני ישנה ולבי ער". המאמר מפרש זאת כגלות: למטה הדבר נסתר, ולמעלה הוא ער ומתגלה.

Song of Songs 5:2 שיר השירים ה:ב

אֲנִי יִשְׁנָה וְלִבִּי עֵר קוֹל דּוֹדִי דּוֹפֵק פֶּתַח־יְלִי אֲחָתִי רְעִיתִי יוֹנְתִי תַמְתִּי שְׂרָאשִׁי נְמַל־אֶטֶל קוֹצוֹתַי רְסִסִי לִילָה:

I sleep, but my heart waketh; Hark! my beloved knocketh: 'Open to me, my sister, my love, my dove, my undefiled; For my head is filled with dew, My locks with the drops of the 'night

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

212 אותותנו לא ראינו

"אותותינו לא ראינו". המאמר מפרש את האותות כאותיות התורה והתפילה, שהשפעתן נסתרת בגלות.

Psalms 74:9 תהילים ע"ד:ט

אוֹתוֹתֵינוּ לֹא־רָאִינוּ אֵינ־עוֹד נִבְיָא וְלֹא־אֲתָנוּ יָדַע עַד־מָה:

We see not our signs; There is no more any prophet; Neither is there among us any that knoweth how long

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

213 ולבי ער

"אך לבי ער": למעלה, הגילוי נמשך גם בזמן הגלות.

Song of Songs 5:2 שיר השירים ה:ב

אֲנִי יִשְׁנָה וְלִבִּי עֵר קוֹל דּוֹדִי דּוֹפֵק פֶּתַח־יְלִי אֲחָתִי רְעִיתִי יוֹנְתִי תַמְתִּי שְׂרָאשִׁי נְמַל־אֶטֶל קוֹצוֹתַי רְסִסִי לִילָה:

I sleep, but my heart waketh; Hark! my beloved knocketh: 'Open to me, my sister, my love, my dove, my undefiled; For my head is filled with dew, My locks with the drops of the 'night

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

214 עולם כמנהגו נוהג

העיקרון שבתלמוד, שלפיו "העולם נוהג כמנהגו". המאמר אומר שבגלות כך הדברים נראים בלבד.

Avodah Zarah 54b:14-15 עבודה זרה נ"ד ב:י"ד-ט"ו

... אילו לדבר שאין העולם צורך לו היו עובדין, הרי הוא מבטלה. הרי הן עובדין לחמה וללכנה ולכוכבים ולמזלות, יאבד עולם מפני השוטים? אלא עולם כמנהגו נוהג, ושוטים שקלקלו עתידין ליתן את הדין. דבר אחר: הרי שגזל סאה של חטים [והלה] וזרעה בקרקע — דין הוא שלא תצמח, אלא עולם כמנהגו נוהג והולך, ושוטים שקלקלו עתידין ליתן את הדין.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ע"ז נד, ב.

215 עושה נפלאות גדולות לבדו

"לעושה נפלאות גדולות לבדו". המאמר מפרש את "לבדו" כמתייחס לנפלאות שרק ה' מכיר.

Psalms 136:4 תהילים קל"ו:ד

לַעֲשֵׂה נִפְלְאוֹת גְּדוֹלוֹת לְבַדּוֹ כִּי לְעוֹלָם חֶסֶד:

To Him who alone doeth great wonders, For His mercy endureth for ever

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

216 מי שאמר לשמן וידלוק

רבי חנינא בן דוסא, כשנודע לו שבתו הדליקה את נר השבת בחומץ, אמר: "מי שאמר לשמן שידלוק, יאמר לחומץ שידלוק", והוא אכן דלק. המאמר מביא זאת כדי להראות שהטבע בטל לפני מקורו.

Taanit 25a:5-6 תענית כ"ה א:ה-ו

... כלי של חומץ נתחלף לי בכלי של שמן והדלקתי ממנו אור לשבת. אמר לה: בתי, מאי אכפת לך? מי שאמר לשמן וידלוק, הוא יאמר לחומץ וידלוק. תנא: היתה דולק והולך כל היום כולו, עד שהביאו ממנו אור להבדלה. רבי חנינא בן דוסא הו' לקה הנך עיזי, אמרו לקה: קא מפסדן. אמר: אי קא מפסדן — ניכלינהו דובי, ואי לא — כל חדא וחדא תיתי לאורתא דובא בקרנייהו. לאורתא אייתי כל חדא וחדא דובא בקרנייהו.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

תענית כה, א.

217 ולא נודעה כי באה אל קרבנה

מתוך חלומי של פרעה: הפרות הרוות בלעו את הפרות השמנות, "ולא נודע כי באו אל קרבנה". המאמר שואל את המילים האלה כדי לתאר את האור הגנוז בתוך העולמות.

Genesis 41:21 בראשית מ"א:כ"א

ותבאנה אליהן קרבנה ולא נודע כי באו אליהן קרבנה ומראיהן רע כפאשר בתחלה ואיך:

And when they had eaten them up, it could not be known that they had eaten them; but they were still ill-favoured as at the beginning. So I awoke

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 34

218 לעושה נפלאות גדולות לבדו

"לעושה נפלאות גדולות לבדו". המאמר מפרש את "לבדו" כמתייחס לנפלאות שרק ה' מכיר.

Psalms 136:4 תהילים קל"ו:ד

לעשה נפלאות גדולות לבדו כי לעולם חסדו:

To Him who alone doeth great wonders, For His mercy endureth for ever

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קלו, ד.

219 שאין בעל הנס מכיר בניסו

התלמוד מלמד שמי שנעשה לו נס אינו מכיר בנסו. המאמר מיישם זאת על ההשגחה הנסתרת שבגלות.

Niddah 31a:17-18 נדה ל"א:י"ז-י"ח

והיינו דאמר רבי אלעזר: מאי דכתיב "עושה נפלאות (גדולות) לבדו ובורך שם כבודו לעולם"? אפילו בעל הנס אינו מכיר בנסו. דריש רבי חנינא בר פפא: מאי דכתיב "ארחי ורבעי זריתי וכל דרכי הספנתה"? מלמד שלא נוצר אדם מן כל הטפה, אלא מן הבורר שבה. תנא דבי רבי ישמעאל: משל לאדם שאורה בבית הגרנות, נוטל את האוכל ומניח את הפסולת.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

Zohar III, 200b זח"ג, ב

הערת קה"ת

נדה לא, א. זח"ג, ב.

פסוקה 36

220 אלו כשירות בבהמה

המשנה המונה את הפגמים שבעל חיים יכול להישאר כשר למרותם. המאמר מביא אותה כדוגמה לטקסט שאפשר להכיר רק לפי לשונו.

Mishnah Chullin 3:2 משנה חולין ג:ב

ואלו כשירות בבהמה. נקבה הגרגרת או שנסדקה. עד כמה תחסר. וכן שמעון בן גמליאל אומר, עד כאשר האיטלקי. נפתחה הגלגלת ולא נקב קרום של מח, נקב הלב ולא לבית חללו, נשברה השדרה ולא נפסק החוט שלח, נשלה הכבד ונשתרר הימנה כזית, המסס ובית הכוסות שנקבו זה לתוך זה, נטל השחול, נטלו הפליות, נטל לחי התחתון, נטל

האם שלח, וחרוטה בידי שמים. הגלודה, רבי מאיר מכשיר, וחכמים פוסלין:

The following cases are Cashér: when the trachea is perforated or split. Of what size may the deficient part be? According to Rabbon Simeon ben Gamaliel, "As large as an [Italian] asser." When the bones of the skull are wounded, but the interior skin of the brain is uninjured; when there is a perforation in the heart, but not quite through to within the ventricles; when the vertebræ of the spine are broken, but the spinal chord was not severed; when the liver is deficient, but a small piece thereof

Torat Emet 357 (Public Domain) • Eighteen Treatises from the Mishna (Public Domain)

221 וזהו שאנו אומרים יהא שמה

שם, "יהי שמו הגדול מבורך" היא הבקשה ששמו הגדול, שהוא למעלה מהשתלשלות העולמות ואינו מתלבש בהם, יימשך מן ההעלם אל הגילוי "לעלם" — באצילות, ו"ולעלמי עלמיה" — בעולמות התחתונים בריאה, יצירה ועשיה.

הערת קה"ת

ראה לקו"ת שלח מח, ג ואילך. אוה"ת נ"ך כרך א ע"ז. וראה לעיל מב, ד.

222 שמו הגדול

בלקוטי תורה לפרשת שלח מוסבר ששמו הגדול הוא הבחינה שלמעלה מהשתלשלות העולמות, ואף למעלה מהאור המקיף אותם; ובעמ' 50b מובא מאמר זה כמקור לכך ששם הוי' הוא שמו הגדול. ההערה מביאה גם את שבת שובה 67b ואילך.

הערת קה"ת

נתבאר בלקו"ת שלח מח, ג. ב. שבת שובה סז, ב ואילך.

223 בפי חקת ע"פ על כן יאמרו המושלים

המאמר על "על כן יאמרו המושלים, בואו חשבון", הפותח בדרשת התלמוד "בואו ונחשב חשבוננו של עולם" ובכוחו של המענה "אמן, יהא שמה רבא".

הערת קה"ת

לקו"ת סד, ד.

224 על כן יאמרו המושלים

"על כן יאמרו המושלים: בואו חשבון". אדמו"ר הזקן מפנה להסברו על פסוק זה בפרשת חוקת.

Numbers 21:27 במדבר כ"א:כ"ז

עליכן יאמרו המשלים באו חשבון תבנה ותכונן עיר סיחון:

Wherefore they that speak in parables say: Come ye to Heshbon! Let the city of Sihon be built and established

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

225 ונחשב חשבוננו של עולם

התלמוד מפרש את "המושלים" כמי שמושלים ביצרים, האומרים: "בואו ונחשב חשבוננו של עולם".

Bava Batra 78b:13-14 בבא בתרא ע"ח ב:י"ג-י"ד

"המשלים" — אלו המושלים ביצרים. "בואו חשבון" — בואו ונחשב חשבוננו של עולם; הפסד מצוה כנגד שכרה, ושכר עבירה כנגד הפסדה. "תבנה ותכונן" — אם אתה עושה כן, תבנה בעולם הזה ותכונן לעולם הבא. "עיר סיחון" — אם משים אדם עצמו כעיר זה, שמהלה אחר סיחה נאה — מה כתיב אחריו? "כי אש יצאה מחשבון וגו'" — תצא אש מחשבון, ותאכל את שאינן מחשבון.

פסוקה 37

226 אך עצמיות ח"ע חכים ולא בחכמה

הדברים משווים בין דברי הכוזרי, שה' נקרא "חכם לב" מפני שהוא עצם החכמה והחכמה אינה תואר בו, לבין דברי הרמב"ם: "הוא היודע והוא המדע".

הערת קה"ת

באוה"ת ענייני ע' רסד כ' "וזהו ג"כ דעת הכוזרי מ"ב ססעי' ב' באמרו ונק' אותו חכם לבב מפני שהוא עצם החכמה ואין החכמה מדה לו עכ"ל וזהו כמ"ש הרמב"ם הוא היודע והוא הדיעה".

פסוקה 38

227 כליות יועצות

התלמוד מונה את תפקידי האיברים: "הכליות יועצות". המאמר משתמש בכך ביחס לנצח, הוד ויסוד, הקובעים כיצד נמסר השכל.

Berakhot 61a:28-29 ברכות ס"א א"כ-כ"ט

תנו רבנן: שתי כליות יש בו באדם, אחת יועצתו לטובה ואחת יועצתו לרעה. ומסתברא דטובה לימינו ורעה לשמאלו, דכתיב: "לב חכם לימינו ולב קסיל לשמאלו". תנו רבנן: כליות יועצות, לב מימין, לשון מחתה, פה גומיר, ושם מכניס ומוציא כל מיני מאכל, קנה מוציא קול,

Our Rabbis have taught : There are two reins in man, one prompting him to good, the other to evil. It is probable that the good is on the right side and the bad on the left ; for it is written, "A wise man's understanding is at his right hand; but a fool's understanding at his left" (Eccles. x. 2). Our Rabbis have taught : The reins prompt [the thought], the heart exercises intelligence, the tongue pronounces, the mouth completes [the words]. The gullet lets in and brings ... out

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה ברכות ס"א, ראה גם אוה"ת בראשית יז, ב ואילך.

228 ע' באגה"ק ד"ה להבין משל ומליצה

הקטע הפותח במילים "להבין משל ומליצה", שאליו מפנה הטקסט לעניין נצח, הוד ויסוד ככליות היועצות כיצד להשפיע.

הערת קה"ת

ס"י טו. וראה בליקוט פירושים — חיתריק שם.

229 נה"י דאבא נקי ישראל סבא

בשיר השירים (726) ספירות החכמה מכתר ועד תפארת נקראות אבא, ונצח והוד שלו נקראים ישראל סבא — הבחינה האחרונה של חכמה והשרש שממנו נמשכות הנשמות. לקו"ת תורה על במדבר מפנה למאמר זה בעניין ישראל זוטא, כחכמה העליונה המתפשטת במדות, ועל שלח בעניין שם הוי"ו כשמו הגדול.

הערת קה"ת

ראה ע"ח שער המוחין שער כ פ"ב. ראה לקו"ת שה"ש כו, ד ואילך. בלקו"ת במדבר ט, מציין לכאן דישאל זוטא היינו המשכת ח"ע שנמשך ומתפשט בהמדות. לקו"ת שלח נ, ב: "ושם [תו"א כאן] נתבאר דשם הוי"ו הוא שמו הגדול" באוה"ת בשלח ע' תכו מציין לכאן שישאל סבא הוא אחוריים דאבא נה"י דאבא. ע"ש.

230 יש"ס נה"י דאבא

עץ חיים, שער המוחין (שער כ), פרק יב, שם ישראל סבא ותבונה נקראים נצח, הוד ויסוד. הערת קה"ת מביאה זאת ביחס לישראל סבא, כנצח, הוד ויסוד של אבא.

Sefer Etz Chaim 20:12 עץ חיים כ"י"ב

... ואז נקרא חג"ת כנוצר שם וטעם הדבר כי או"א שרשם הם חג"ת נה"י לבד כי חב"ד דאו"א לקחם עתיק והבן זה נמצא כי כל יש"ס ותבונה נקרא נה"י וכל או"א נקרא חג"ת. והנה עתה לוקח ז"א כלים שלהם ולכן לקח גם בחי' חיה דו"א, והוא כי דע כלל א' כי א"א להיות בוי"א רק ג' כלים לבד נגד נר"ן. אך כנגד חיה ויחידה לא יש כלים כי נשארים מגולין בסוד מקיף ולכן לעולם לא יש רק ג' כלים בוי"א אלא שבתוך הלבושים וכלים הראשונים מתלבשים אלו זה תוך זה. ...

Sefer Etz Chaim (Public Domain)

פסוקה 39

231 ואלה שמות בנ"י כו' יעקב ובניו

הפסוק בפרשת ויגש, שהמאמר מסביר כעת כירידה אל המחשבה, שבה יעקב הוא בנו של ישראל סבא.

Genesis 46:8 בראשית מ"ו:ח

וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרָיִם יַעֲקֹב וּבָנָיו כְּכֹר יַעֲקֹב רְאוּבֵן:
And these are the names of the children of Israel, who came
into Egypt, Jacob and his sons: Reuben, Jacob's first-born
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 40

232 ע"פ השמים כסאי

המאמר הראשון בתורה אור. הוא מסביר את התפילה "אב הרחמן, רחם עלינו ותן לבלבנו בינה": מן הרחמים העליונים נמשכת בינה אל הלב. בהמשך (Bereshit 1:9) הוא מפרש את "צדקה תרומם גוי" כהעלאת המדות, גימ'ל-וי"ו-י"ד, אל היר"ד של חכמה, בדומה לאדם שרגשותיו מתעלים אל השכל.

הערת קה"ת

לעיל א, א.

233 השמים כסאי

"השמים הם כסאי". הפסוק הפותח את המאמר הראשון ב"תורה אור", שאליו מתייחס אדמו"ר הזקן.

Isaiah 66:1 ישעיהו ס"ו:א

כֹּה אָמַר ה' הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ הָדָם רִגְלִי אֵינִי כִּית אֲשֶׁר תִּבְנוּנִי וְאֵינִי מְקוֹם מְנוּחָתִי:

Thus saith the L-RD: The heaven is My throne, and the earth is My footstool; where is the house that ye may build unto Me? And where is the place that may be My resting-place

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

234 צדקה תרומי

"צדקה תרומם גוי". במאמר הראשון ב"תורה אור" נקראת המילה "גוי", גימ'ל-וי"ו-י"ד, כנגד שלושת סוגי המדות שמתרוממים אל היר"ד של חכמה.

Proverbs 14:34 משלי י"ד:ל"ד

צְדָקָה תְּרוֹמֵם גּוֹי וְחָסֵד לְאֻמִּים חֲסֹאת:

Righteousness exalteth a nation; But sin is a reproach to any people.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

235 מי כעמך ישראל גוי אחד

"ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ". אדמו"ר הזקן מצטט פסוק זה כשהוא מסביר ש"ישראל" הוא השכל שמאיר במדות.

I Chronicles 17:21 דברי הימים א י"ז:כ"א

ומי כְּעַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד בְּאַרְצָאֲשֶׁר הָלַךְ הָאֱלֹקִים לְפָדוֹת לוֹ עַם לְשׁוֹם לָהּ שֵׁם גְּדֻלּוֹת וְנִרְאֻת לְגִרְשׁ מִפְּנֵי עַמֶּךָ אֲשֶׁר־פָּדִיתָ מִמִּצְרַיִם גִּוִּים:

And who is like Thy people Israel, a nation one in the earth, whom G-d went to redeem unto Himself for a people, to make Thee a name by great and tremendous things, in driving out nations from before Thy people, whom Thou didst redeem out of Egypt.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דה"א יז, כא.

פסקה 41

236 בניי הבאים מצרימה את יעקב

הפסוק הפותח את ספר שמות, המתבאר כעת: הדיבור מקבל מישראל זוטא, ולצדו מיעקב.

Exodus 1:1 שמות א':א

וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרָיִם אֶת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ:

NOW THESE are the names of the sons of Israel, who came into Egypt with Jacob; every man came with his household

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו וההערות.

The Hebrew text of Torah Ohr: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך מקורות מצוטטים, (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); Daat Bereshit Rabbah (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Constantinople, 1740 (CC-BY-NC); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY); Daf Shevui (CC0); Torat Emet 363 (Public Domain); Gifts for the Poor, Trans. by Joseph B. Meszler, Williamsburg, Virginia, 2003 (CC-BY); Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA); Kehot Publication Society (CC-BY-NC); Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain); Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA); Eighteen Treatises from the Mishna (Public Domain); Sefer Etz Chaim (Public Domain)

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור.
/https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של [likuteitorah.com](https://www.likuteitorah.com) בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידיית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725 ·) [/likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha](http://likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha) (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309). למה ללמוד, וברכות הרבי:

מזיום חנינמי ולא מסחרי. איז כאן מכירה. איז שיור לקה"ת. ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך [/likuteitorah.com/he/torah-ohr/shemos/1](http://likuteitorah.com/he/torah-ohr/shemos/1)

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק